

Київський національний торговельно - економічний університет
Кафедра міжнародних економічних відносин

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «Прямі іноземні інвестиції у розвиток міжнародного бізнесу»

Студента 2 курсу, 11 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
спеціалізації «Міжнародний
бізнес»

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Гарант освітньої програми
доктор екон. наук,
доцент

Балашкевич Ольга
Сергіївна

підпис студента

Шнирков Олександр
Олександрович

підпис керівника

Калюжна Наталія
Геннадіївна

підпис гаранта

Київ 2018

Анотація

випускної кваліфікаційної роботи, виконаної на тему:

«Прямі іноземні інвестиції у розвиток міжнародного бізнесу»

Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу. У роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретичних основ, методичних і практичних пропозицій та рекомендацій з удосконалення впровадження прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу.

Досліджено теоретико-методологічні аспекти іноземних інвестицій. Визначено роль іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі. Обґрунтовано проблеми та перспективи регулювання іноземного інвестування у міжнародному бізнесі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, міжнародний бізнес, регулювання іноземного інвестування.

Summary

graduation work done on the topic:

"Foreign Direct Investment in the Development of International Business"

The final qualification paper is devoted to the study of foreign direct investment in the development of international business. The paper solves an important scientific and practical task for the further development of theoretical foundations, methodological and practical proposals and recommendations for improving the implementation of foreign direct investment in the development of international business.

The theoretical and methodological aspects of foreign investments are investigated. The role of foreign investments in international business is determined. The problems and prospects of foreign investment regulation in international business are substantiated.

Key words: investment, investment activity, foreign investments, international business, regulation of foreign investment.

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:
«Прямі іноземні інвестиції у розвиток міжнародного бізнесу»

Студентки 2 курсу 11 групи
спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»
спеціалізації
«Міжнародний бізнес» _____

Балашкевич
Ольга Сергіївна

Науковий керівник:
доктор екон. наук, проф. _____

Шнирков
Олександр Олександрович

Керівник освітньо-
професійної програми:
доктор екон. наук, проф. _____

Калюжна
Наталія Геннадіївна

Київ 2018

РЕФЕРАТ

випускної кваліфікаційної роботи, виконаної на тему:
«Прямі іноземні інвестиції у розвиток міжнародного бізнесу»

Структура роботи. Робота виконана на 97 сторінках основного тексту, в т.ч. містить 15 таблиць та 19 рисунків; список використаних джерел нараховує 108 джерел (в т.ч. Інтернет-ресурси).

Об'єктом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладний інструментарій підвищення ефективності залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу в Україні.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу.

Досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- вивчити поняття та особливості інвестиційної діяльності;
- дослідити розвиток теорій міжнародного інвестування;
- визначити суб'єкти та об'єкти міжнародної інвестиційної діяльності;
- здійснити аналіз динаміки залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі;
- розкрити галузеву структуру іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі;
- розкрити регіональну (географічну) структуру прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі;
- розробити напрями розвитку національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес;
- обґрунтувати міжнародні механізми регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес;
- запропонувати економічні механізми заохочення іноземних інвестицій в економіку України.

У першому розділі «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ» вивчено поняття та особливості інвестиційної діяльності. Досліджено розвиток теорій міжнародного інвестування та визначено суб'єкти та об'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.

Другий розділ «РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ» присвячено здійсненню аналізу динаміки залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі. Розкрито галузеву структуру іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі. Розкрито регіональну (географічну) структуру прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі.

У третьому розділі «ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ» розроблено напрями розвитку національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес. Обґрунтовано міжнародні механізми регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес. Запропоновано економічні механізми заохочення іноземних інвестицій в економіку України.

Рік виконання роботи 2017-2018 рр.

Рік захисту – 2018.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	6
1.1. Поняття та особливості інвестиційної діяльності.....	6
1.2. Розвиток теорій міжнародного інвестування.....	16
1.3. Суб'єкти та об'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.....	27
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	37
2.1. Аналіз динаміки залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі.....	37
2.2. Галузева структура іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі.....	44
2.3. Регіональна (географічна) структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі	54
Висновки до розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	66
3.1. Міжнародні механізми регулювання іноземних інвестицій.....	66
3.2. Розвиток національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес.....	78
3.3. Економічні механізми заохочення іноземних інвестицій в економіку України	90
Висновки до розділу 3.....	99
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	104

ВСТУП

Актуальність теми. Процеси глобалізації світової економіки сприяли різкому посиленню мобільності капіталу, інтенсифікації міжнародного інвестування. На сучасному етапі світогосподарського розвитку міжнародна інвестиційна діяльність виступає найважливішою умовою економічного зростання країн, дієвим засобом забезпечення національних економік необхідними ресурсами.

Світова практика переконує, що без активного залучення іноземного капіталу неможливо провести структурну перебудову економіки, скоротити технологічну відсталість народного господарства та забезпечити конкурентоздатність вітчизняної продукції на світовому ринку. Тобто прямі іноземні інвестиції є одним із чинників, які забезпечують економічне зростання та міжнародний розвиток країни в цілому.

В умовах динамічних змін зовнішнього середовища вітчизняна економіка переживає період кризи, державі складно забезпечити соціально- економічне зростання за рахунок власних фінансових ресурсів, що обумовлює потребу у активному залученні іноземного капіталу у розвиток міжнародного бізнесу. Прямі іноземні інвестиції виступають стимулятором економічного розвитку та стабілізації політичної ситуації в країні.

Таким чином, іноземні інвестиції приносять не лише прибуток інвестору, а розширення міжнародного співробітництва та соціальний ефект країні у вигляді зростання доходів населення, що призводить до активізації платоспроможного попиту та забезпечує ланцюгову реакцію позитивних змін в національній економіці.

Інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки зумовлює потребу співробітництва зі світовою системою господарювання, у якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Створення відкритої, орієнтованої на експорт моделі економіки України значною мірою залежить від рівня активності іноземних інвесторів,

інтенсивності розвитку міжнародного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню теорії та методології розвитку міжнародного бізнесу присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. Булатова, А. Гальчинський, В. Геєць, Ч. Гіл, Ю. Козак, Д. Лук'яненко, В. Омельченко, Т. Орехова, М. Портер, Є. Савельєв, С. Соколенко, А. Філіпенко, І. Хаджинов, Ю. Чентуков, Г. Черніченко, І. Школа та ін. Вагомий внесок у розробку теорії міжнародного інвестування зробили зарубіжні та вітчизняні вчені І. Бланк, Н. Бударіна, І. Бузько, Д. Кейнс, Ф. Котлер, Т. Кублікова, Ю. Макогон, О. Рогач, І. Сазонець, Й. Шумпетер та ін. Одночасно, незважаючи на велику кількість робіт як зарубіжних, так і вітчизняних вчених з досліджуваної проблематики, питання залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу вимагають подальшого опрацювання.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу.

Досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- вивчити поняття та особливості інвестиційної діяльності;
- дослідити розвиток теорій міжнародного інвестування;
- визначити суб'єкти та об'єкти міжнародної інвестиційної діяльності;
- здійснити аналіз динаміки залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі;
- розкрити галузеву структуру іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі;
- розкрити регіональну (географічну) структуру прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі;
- розробити напрями розвитку національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес;
- обґрунтувати міжнародні механізми регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес;

- запропонувати економічні механізми заохочення іноземних інвестицій в економіку України.

Об'єктом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладний інструментарій підвищення ефективності залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу в Україні.

Методи дослідження базуються на загальних теоретичних положеннях щодо сутності і принципів управління міжнародною діяльністю. У процесі дослідження застосовувалися загальноприйняті в економічній науці методи вивчення: теоретико-методологічний, абстрактно-логічний, статистично-економічний, системного аналізу. Основу дослідження склали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких висвітлені фундаментальні положення щодо управління залученням прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу.

Інформаційними джерелами дослідження виступили законодавчі та нормативні акти з питань іноземного інвестування, спеціальна література з проблем теорії і практики управління міжнародним бізнесом на засадах інвестиційної діяльності та статистичні дані, які характеризують інвестиційний розвиток України.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та практичні рекомендації дипломної роботи можуть бути застосовані в практиці для забезпечення ефективності залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу в Україні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Поняття та особливості інвестиційної діяльності

Сьогодні у складній та запутаній системі економічних зв'язків усе частіше необхідно приймати зважені рішення щодо накопичення та інвестування. Для збереження і примноження заощаджень потрібно відмовитись від старих засобів накопичення та перейти до засобів, притаманних ринковим відносинам, що об'єднуються під назвою інвестування.

В даний час розвиток інвестиційної діяльності, спрямований на створення привабливого інвестиційного середовища та суттєвого нарощування обсягів інвестицій. Разом із тим, річні обсяги інвестицій поки що залишаються на низькому рівні через несприятливий інвестиційний клімат, що пояснюється недосконалою законодавчою базою, нерозвиненими фондовим ринком та фінансово-кредитною системою, високим податковим тиском неефективним використанням амортизаційних відрахувань, а також низьким рівнем трансформації заощаджень населення до інвестування та політичним кліматом країни, що призводить до відпливу вітчизняних капіталів за кордон та не сприяє залученню іноземних інвестицій в економіку країни [4, с.67].

Сам термін «інвестиція» походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». Інвестиції - одна з найчастіше використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівні. Проте незважаючи на виняткову увагу до цієї ключової економічної категорії, наукова думка дотепер не виробила універсального визначення інвестицій, яке б відповідало потребам теорії і було б адекватним уявленню конкретних суб'єктів їх здійснення - держави, підприємства, домашнього господарства [43, с.223].

Найбільш типова неточність багатьох визначень полягає в тому, що інвестиції сприймаються як будь-яке вкладення грошей, часто не пов'язане із

досягненням суб'єктами інвестування поставлених цілей. До них іноді відносять так звані «споживчі інвестиції» (купівля телевізорів, автомобілів і т.п.), які за своїм економічним змістом не є інвестиціями, оскільки витрачання грошей в цьому випадку пов'язане із забезпеченням довгострокового споживання, починаючи з поточного періоду (якщо їх придбання не передбачає подальший перепродаж з метою отримання прибутку).

Деякі існуючі визначення пов'язують інвестиції виключно з приростом капіталу або отриманням поточного доходу (прибутку). Хоча в умовах ринкової економіки така ціль є визначальною, інвестиції можуть мати на меті, як економічні, так і позаекономічні цілі вкладення капіталу [55, с.95].

Найчастіша помилка, що зустрічається в літературі, - ідентифікація поняття «інвестиції» з поняттям «капітальні вкладення», що в цьому випадку розглядається як вкладення капіталу у відтворення основних засобів як виробничого, так і невиробничого характеру. Проте, водночас, інвестиції можуть здійснюватися й у приріст обігових активів, в різноманітні фінансові інструменти, в окремі види нематеріальних активів. Отже, капітальні вкладення є більш вузьким поняттям і можуть розглядатися лише як одна з форм інвестицій, але не як їх вичерпне визначення.

В різних розділах науки і різних галузях практичної діяльності зміст поняття інвестиції має свої особливості, а саме [80, с.162]:

- в макроекономіці інвестиції є частиною сукупних витрат, що складаються з витрат на нові засоби виробництва, інвестицій в житло, і приросту товарних запасів. Тобто, інвестиції – це частина ВВП, що не спожита в поточному періоді, і забезпечує приріст капіталу в економіці;

- в теорії виробництва, і в цілому в мікроекономіці, інвестиції – це процес створення нового капіталу (засоби виробництва, людський капітал);

- у фінансовій теорії під інвестиціями розуміють придбання реальних або фінансових активів, тобто це сьогоднішні витрати, метою яких є отримання майбутнього зиску.

Різнманіття понять терміну «інвестиції» у сучасній вітчизняній і

зарубіжній економічній літературі значною мірою визначається широтою сутнісних сторін цієї складної економічної категорії. Тому для уточнення змісту категорії «інвестиції» варто розглянути основні характеристики, що саме і формують її сутність (рис. 1.1):

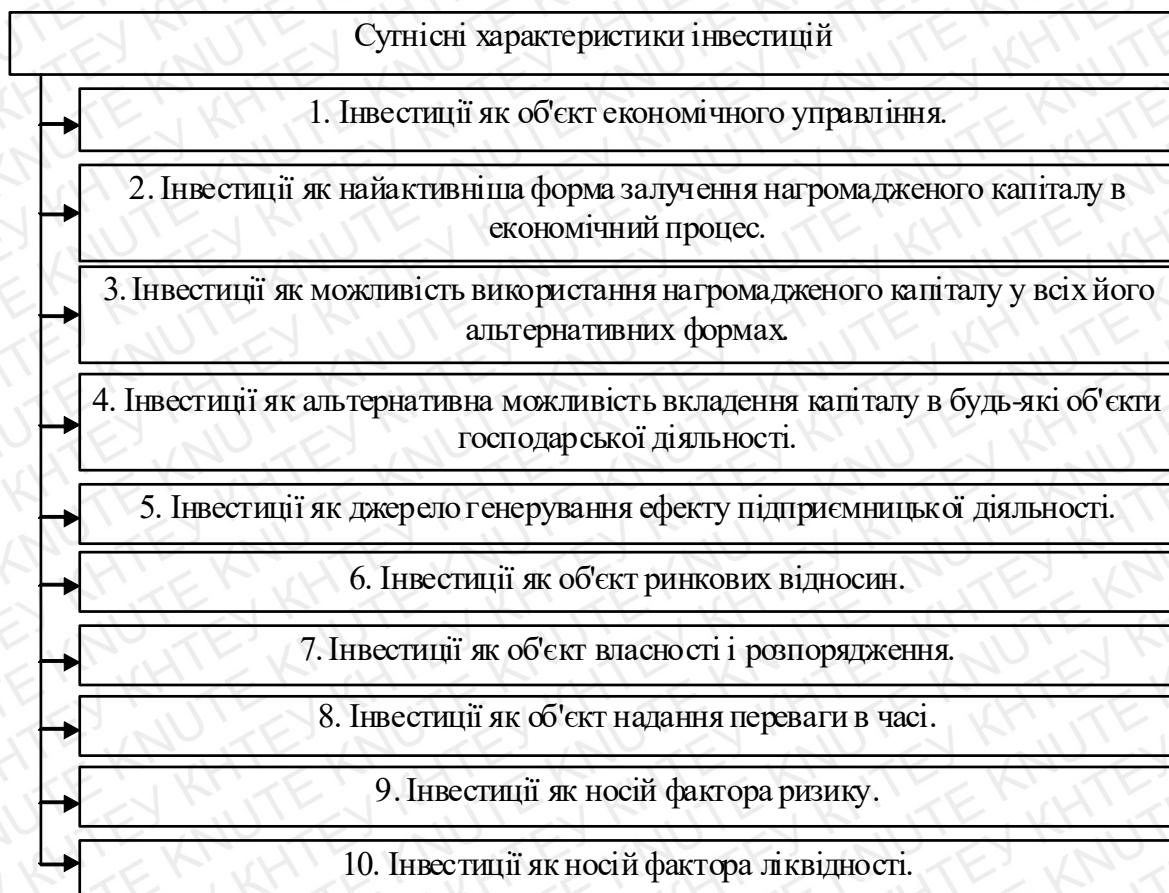

Рис. 1.1. Сутнісні характеристики інвестицій [72, с.119]

1. Інвестиції як об'єкт економічного управління. Категорія «інвестиції» входить до понятійно-категоріального апарату, пов'язаного зі сферою економічних відносин та економічної діяльності. Відповідно, виступаючи носієм переважно економічних характеристик і економічних інтересів, інвестиції є об'єктом економічного управління як на мікро-, так і на макрорівні будь-яких економічних систем [72, с.119].

2. Інвестиції як найактивніша форма залучення нагромадженого капіталу в економічний процес. У теорії інвестицій їх зв'язок із нагромадженим капіталом (заощадженнями) посідає центральне місце. Тільки шляхом інвестування капітал як накопичена цінність залучається до економічного процесу.

3. Інвестиції як можливість використання нагромадженого капіталу у всіх його альтернативних формах. Найбільш універсальною з позицій сфери використання в інвестиційному процесі є грошова форма капіталу. Але вона потребує для безпосереднього застосування в цьому процесі в більшості випадків її трансформації в інші форми.

4. Інвестиції як альтернативна можливість вкладення капіталу в будь-які об'єкти господарської діяльності. Інвестований капітал цілеспрямовано вкладається підприємством у формування майна, яке призначене для здійснення різних форм його господарської діяльності і виробництва різноманітної продукції.

5. Інвестиції як джерело генерування ефекту підприємницької діяльності. Метою інвестування є досягнення заздалегідь визначеного ефекту, що може мати як економічний, так і позаекономічний характер (соціальний, екологічний та ін.). На рівні підприємств пріоритетною цільовою настановою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту.

6. Інвестиції як об'єкт ринкових відносин. Використовувані підприємством у процесі інвестицій різноманітні інвестиційні ресурси, товари й інструменти як об'єкт купівлі-продажу формують особливий вид ринку - інвестиційний, елементами якого є попит, пропозиція та ціна, і на якому діють певні суб'єкти ринкових відносин [72, с.120].

7. Інвестиції як об'єкт власності і розпорядження. Як об'єкт підприємницької діяльності інвестиції є носієм прав власності і розпорядження. По мірі економічного розвитку відбувалося поступове розділення статусу власності і права розпорядження інвестиційним капіталом. У сучасних умовах підприємство, що використовує різноманітні форми капіталу в інвестиційному процесі, може володіти правами розпорядження без права власності на нього.

8. Інвестиції як об'єкт надання переваги в часі. Економічна цінність сьогоdnішніх і майбутніх благ, що пов'язані з інвестиціями, для власників інвестованого капіталу нерівнозначна. Економічна теорія підтверджує, що сьогоdnішні блага завжди оцінюються індивідуумом вище благ майбутніх. Ця

особливість економічної поведінки індивідуумів в економічній теорії визначається поняттям «надання переваги в часі», суть якого полягає в тому, що за інших рівних умов можливості майбутнього споживання, порівняно з поточним споживанням, завжди менш цінні.

9. Інвестиції як носій фактора ризику. Ризик є найважливішою характеристикою інвестицій, яка пов'язана з усіма їхніми формами і видами. Здійснюючи інвестиції суб'єкт господарювання завжди повинен свідомо йти на економічний ризик, пов'язаний із можливим зменшенням або неотриманням суми очікуваного інвестиційного прибутку, а також можливою втратою (частковою або повною) інвестованого капіталу [72, с.120].

10. Інвестиції як носій фактора ліквідності. Всі форми і види інвестицій характеризуються певною ліквідністю. Ця здатність інвестицій забезпечує можливість вивільнення капіталу, який вкладений в різні об'єкти й інструменти при настанні несприятливих економічних і інших умов у певній сфері підприємницької діяльності, в окремому сегменті ринку або в задіяному регіоні.

Всі розглянуті характеристики інвестицій підприємства тісно взаємопов'язані і потребують комплексного відбиття при визначенні їхньої економічної сутності.

В узагальненому вигляді економічна сутність інвестицій підприємства може бути визначена таким чином: Інвестиції підприємства являють собою вкладення капіталу в усіх його формах в різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності [54, с.9].

Практичне здійснення інвестицій забезпечується через інвестиційну діяльність підприємства, яка є одним із самостійних видів його господарської діяльності і найважливішою формою реалізації його економічних інтересів.

Здійснення витрат у поточний період передбачає набуття суб'єктом інвестування певних інвестиційних об'єктів, використання яких дозволяє

отримати вигоди у майбутньому. Цей процес відображається поняттям «інвестиційна діяльність», особливості якого значною мірою зумовлені характером діяльності суб'єктів господарювання [28, с.214].

Інвестиційна діяльність підприємства являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації.

Інвестиційна діяльність (інвестування) - це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій. Вона здійснюється на основі [29, с.194]:

- інвестування, яке здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, а також громадськими та релігійними організаціями;
- державного інвестування, яке здійснюється органами влади та управління України, а також державними підприємствами та установами;
- іноземного інвестування, яке здійснюється іноземними державами, юридичними та фізичними особами;
- спільного інвестування, яке здійснюється громадянами та юридичними особами України та інших держав.

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності, поняття «інвестиційної діяльності» визначається ширше. Це діяльність, пов'язана з придбанням і реалізацією необоротних активів, а також із здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Отже, крім придбання основних засобів, нематеріальних активів, акцій, облігацій, цілісних майнових комплексів тощо, до інвестиційної діяльності належать надходження грошових коштів у вигляді відсотків за аванси грошовими коштами та позики, надані іншим суб'єктом господарювання, а також грошові надходження у формі дивідендів, від повернення позик, від ф'ючерсних і форвардних контрактів, опціонів, а також виплати коштів за

такими контрактами (за винятком тих контрактів, які укладаються для основної діяльності підприємства). Проте, на нашу думку, такі грошові надходження не мають прямого, а лише певне опосередковане відношення до інвестиційної діяльності як такої.

Інвестиційна діяльність підприємства характеризується такими основними особливостями (рис. 1.2):

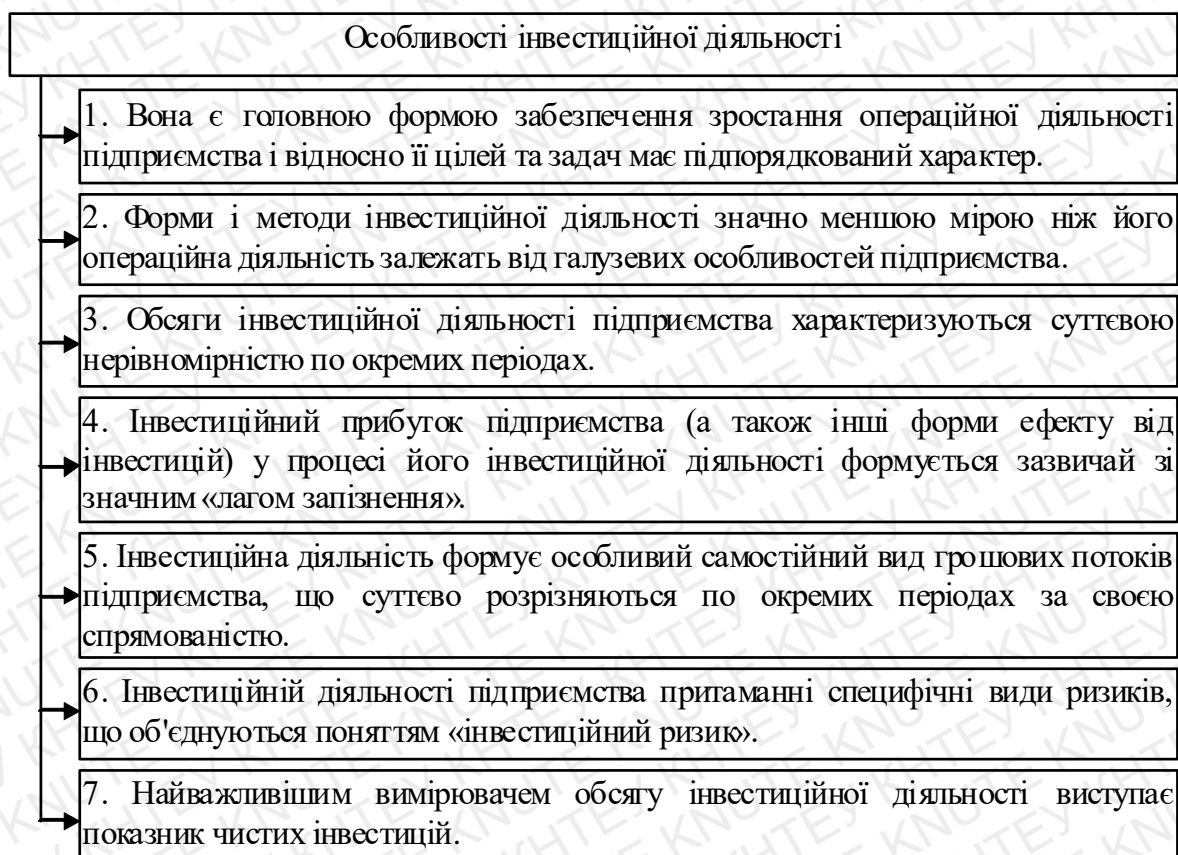

Рис. 1.2. Особливості інвестиційної діяльності [17, с.116]

1. Вона є головною формою забезпечення зростання операційної діяльності підприємства і відносно її цілей та задач має підпорядкований характер. Незважаючи на те, що деякі форми інвестицій підприємства можуть генерувати на окремих етапах його розвитку прибуток більший, ніж його операційна діяльність, головним стратегічним завданням підприємства є розвиток операційної діяльності, забезпечення умов для підвищення операційного прибутку [17, с.116].

2. Форми і методи інвестиційної діяльності значно меншою мірою ніж

його операційна діяльність залежать від галузевих особливостей підприємства. Механізм інвестиційної діяльності практично ідентичний на підприємствах будь-якої галузевої приналежності, що визначається тією особливістю інвестиційної діяльності, яка відбита в її тісному зв'язку з фінансовим ринком (ринком капіталу і ринком грошей), де практично відсутня галузева сегментація. У той час операційна діяльність підприємства здійснюється переважно в межах конкретних галузевих сегментів товарного ринку і має чітко визначені галузеві особливості операційного циклу.

3. Обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються суттєвою нерівномірністю по окремих періодах. Циклічність масштабів цієї діяльності визначається рядом умов – необхідністю попереднього накопичення фінансових засобів (інвестиційних ресурсів) для початку реалізації значних інвестиційних проектів, у сприятливих зовнішніх умовах, посту- повістю формування внутрішніх умов для суттєвих "інвестиційних ривків".

4. Інвестиційний прибуток підприємства (а також інші форми ефекту від інвестицій) у процесі його інвестиційної діяльності формується зазвичай зі значним «лагом запізнення». Це означає, що між витратами інвестиційних ресурсів і одержанням інвестиційного прибутку проходить, як правило, достатньо великий період часу, що визначає довгостроковий характер цих витрат.

5. Інвестиційна діяльність формує особливий самостійний вид грошових потоків підприємства, що суттєво розрізняються по окремих періодах за своєю спрямованістю. Протягом окремих періодів сума від'ємного грошового потоку від інвестицій підприємства може значно перевищувати суму позитивного грошового потоку по ній. Крім того, сума інвестиційного прибутку по окремих періодах може мати високий рівень коливань [17, с.117].

6. Інвестиційній діяльності підприємства притаманні специфічні види ризиків, що об'єднуються поняттям «інвестиційний ризик». Рівень інвестиційного ризику, як правило, значно перевищує рівень операційного (комерційного) ризику. Це пов'язано з тим, що в процесі інвестиційної

діяльності ризик втрати капіталу (тобто «катастрофічний ризик») має більшу вірогідність виникнення, ніж у процесі операційної діяльності. Механізм формування необхідного рівня інвестиційного прибутку знаходиться в тісному зв'язку з рівнем ризику по даній інвестиції.

7. Найважливішим вимірником обсягу інвестиційної діяльності виступає показник чистих інвестицій, який може характеризувати темпи економічного розвитку підприємства. Чисті інвестиції розраховуються як різниця між сумою валових інвестицій та сумою амортизаційних відрахувань, включених до інвестиційних фінансових ресурсів [12]:

$$\text{ЧІ} = \text{ВІ} - \text{АВ}, \quad (1.1)$$

де ЧІ - сума чистих інвестицій підприємства у певному періоді;

ВІ - сума валових інвестицій підприємства в певному періоді;

АВ - сума амортизаційних відрахувань підприємства в певному періоді.

Валові інвестиції – це загальний обсяг інвестування за певний період, що спрямоване на нове будівництво, придбання засобів виробництва та приріст товарно-матеріальних засобів.

Чисті інвестиції – це сума валових інвестицій без суми амортизаційних відрахувань у певному періоді. Динаміка чистих інвестицій характеризує економічний розвиток будь-то підприємство, галузь, регіон чи держава.

Динаміка показника чистих інвестицій відбиває тип відтворювальних процесів на підприємстві, потенціал формування його прибутку. Якщо сума чистих інвестицій підприємства є від'ємною величиною (тобто, якщо обсяг валових інвестицій менше суми амортизаційних відрахувань, $(\text{ВІ} - \text{АВ} < 0)$), це свідчить про зниження його виробничого потенціалу та економічної бази формування прибутку, здійснення зуженого відтворення необоротних активів підприємства. Така ситуація характеризує підприємство як таке, що «проїдає свій капітал». Якщо сума чистих інвестицій дорівнює нулю (тобто, якщо обсяг валових інвестицій дорівнює сумі амортизаційних відрахувань $(\text{ВІ} - \text{АВ} = 0)$), це означає відсутність економічного росту підприємства і бази зростання його прибутку, тому що його виробничий потенціал залишається при цьому

незмінним. У цьому випадку на підприємстві здійснюється лише просте відтворення необоротних активів. Така ситуація характеризує підприємство як таке, що «топчється на місці»). І, нарешті, якщо сума чистих інвестицій становить позитивну величину, тобто обсяг валових інвестицій перевищує суму амортизаційних відрахувань ($VI-AB>0$), то це свідчить про те, що забезпечується розширене відтворення необоротних операційних активів підприємства і зростання економічної бази формування його прибутку.

Об'єктивною основою інвестиційної діяльності є інвестиційні цикли. Інвестиційний цикл - це процес, який реалізується протягом часу здійснення інвестицій. Він визначається часом між моментом формування інвестиційних намірів до моменту виходу зданих у експлуатацію об'єктів на проектні техніко-економічні показники [7, с.90].

На рис. 1.3 наведені такі типові етапи інвестиційної діяльності підприємств:

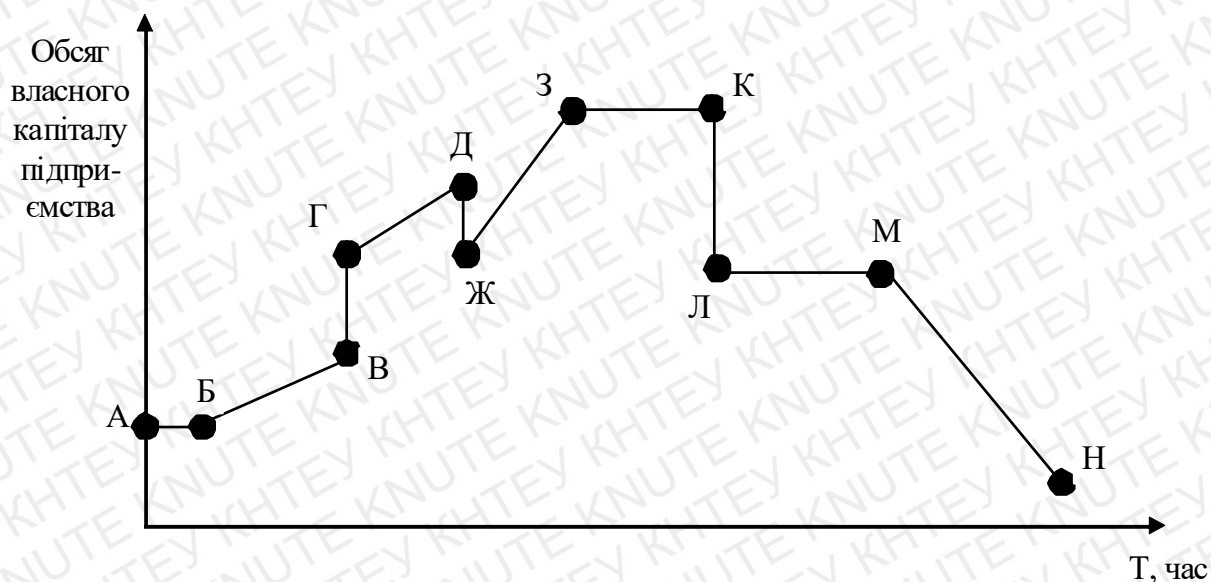

Рис. 1.3. Основні етапи інвестиційної діяльності [2, с.34]

- 1) формування початкового капіталу (точка А);
- 2) просте відтворення капіталу підприємства (відрізки АБ, ЗК, ЛМ);
- 3) розширене відтворення капіталу підприємства (відрізки БВ, ГД, ЖЗ);
- 4) залучення підприємством зовнішніх інвестицій (відрізок ВГ);

- 5) ведення підприємством зовнішньої інвестиційної діяльності (відрізки ДЖ, КЛ);
- 6) скорочене відтворення (відрізок МН);
- 7) погребя в виробничому переоснащенні підприємства, значних зовнішніх інвестиціях (точка Н) [2, с.34].

На рис. 1.3. ми спостерігаємо певний циклічний та мінливий процес розвитку підприємства, пов'язаний з інвестиційною діяльністю підприємства.

Різноманітність видів інвестиційних циклів і їх складний взаємозв'язок зумовили широке використання на практиці та в наукових дослідженнях поняття «інвестиційний процес», стадіями якого є [4, с.67]:

- стратегічне планування інвестицій;
- обґрунтування доцільності інвестицій;
- проектування та ціноутворення;
- фінансування інвестиційного процесу;
- забезпечення інвестиційних заходів матеріально-технічними ресурсами;
- освоєння інвестицій;
- експлуатація інвестиційного об'єкту;
- відшкодування вкладених інвестицій та отримання доходу.

Зазвичай інвестиційний процес розпочинається з мотивації інвестиційної діяльності.

Строк інвестиційного процесу (від вибору об'єкта інвестування до отримання прибутку) залежить від виду інвестування та стратегічних цілей інвестора і може становити від декількох хвилин (купівля та продаж цінних паперів на електронних торгах через систему Інтернет) до десятків років (інноваційні інвестиції).

1.2. Розвиток теорій міжнародного інвестування

Однією із форм міжнародної підприємницької діяльності є іноземні інвестиції - передача капіталу резидентами однієї країни для подальшого його

використання в економіці іншої країни. Такі інвестиції поділяються на дві великі категорії - прямі іноземні інвестиції (foreign direct investments, FDI) та портфельні інвестиції (portfolio investments, PI). Основна відмінність між цими типами інвестицій полягає у тому, якою мірою інвестор хоче контролювати вкладений капітал - брати активну участь в управлінні компанією, в яку вкладено кошти, чи пасивно одержувати дохід від інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції (ППІ, FDI) - це вкладання капіталу з метою придбання і реального контролю над певними об'єктами власності (підприємствами та іншими активами) в інших країнах. При цьому країна, на території якої розташована штаб-квартира материнської компанії, називається країною походження інвестицій (home country), а країна, на території якої вона веде бізнес, - приймаюча країна (host country) [4, с.56].

Портфельні інвестиції - це придбання іноземних фінансових активів без мети здійснення контролю над діяльністю фірм, що їх випустили (емітентів). Портфельні інвестиції є пасивним володінням цінними паперами (такими як акції, облігації, депозитні сертифікати тощо), які не дають інвестору права брати активну участь в управлінні діяльністю емітента цих цінних паперів чи здійснювати контроль над його діяльністю [22, с.48].

Головною мотивацією формування портфеля іноземних інвестицій є пошук прийнятної ставки дохідності на інвестований капітал, а також прагнення інвестора до зниження рівня ризику на основі географічної диверсифікації портфелю інвестицій.

Глобалізація світової економіки сприяла активізації міжнародних інвестицій. Міжнародні інвестиції відіграють важливу роль в розвитку світової економіки, оскільки вони є основою для систематичного оновлення й розширення виробничого капіталу, прискорення науково-технічного прогресу і поліпшення якості продукції, структурної перебудови суспільного виробництва й збалансованого розвитку всіх галузей економіки в умовах глобальних трансформацій. Глобалізація виявляється у розширенні проникнення компаній в економіку зарубіжних країн за допомогою експорту, а в ширшому значенні –

за допомогою іноземних інвестицій. Без інвестицій неможливі підготовка та запуск у виробництво нових видів продукції (робіт, послуг), підвищення якості та дизайну товарів, використання нових видів матеріалів, енергозбереження тощо. Забезпечення економічного зростання безпосередньо пов'язане з якісним оновленням виробництва, соціальної та ринкової інфраструктури, формування конкурентного середовища при переході до більш інтегрованої і взаємозалежної світової економіки [44, с.32].

Міжнародні інвестиції мають свою історію. Підходи до інвестицій змінювались у процесі еволюції ринкових відносин. Однією з найбільш ранніх економічних теорій, що емпірично встановила ряд закономірностей епохи первинного накопичення капіталу, у тому числі, що виділила сферу обігу як вирішальний чинник накопичення завдяки прибутковості інвестицій, маючи на увазі лише зовнішню торгівлю, інвестиції в яку дають швидку віддачу – є економічна теорія меркантилізму. Важливим джерелом зростання обсягів інвестицій у країні меркантилісти вважали іноземні інвестиції. Спільним для теорії меркантилізму є визнання необхідності державного регулювання інвестиційних процесів. Представники меркантилізму - Т. Ман, Д. Юм, Дж. Ло, Ж Кольбер [55, с.95].

Теорії камералістів відрізняються від меркантилістських тим, що проблема інвестиційної активності аналізується в контексті суто національних інтересів під протекторатом держави. Її багатство залежить від внутрішніх джерел інвестицій. Успіхи розвитку залежать також від зовнішніх джерел національного виробництва – іноземних інвестицій. Завдання держави – зробити виробництво привабливим для іноземних інвесторів і створити в країні для них сприятливі умови. Єдине обмеження щодо іноземного інвестування – заборона або обмеження репатріації прибутків і вивезення необробленої сировини. Представники камералістів - Л. Зекендорф, Й. Бехер, Ф. Горніг.

Класична школа, класична теорія знайшла відображення у працях засновників класичного напрямку В. Петті, П. Буагільбера, в яких йдеться про об'єктивну природу інвестиційних процесів, досліджується структура вартості

як їх матеріального джерела. За їх визначенням, різниця між ціною і вартістю – основа нагромадження та інвестицій; джерелом інвестицій є прибуток – дохід від виробництва, а не зовнішньої торгівлі, величина якого залежить від розмірів заробітної плати, ренти і податків. В. Петті та П. Буагільбер обстоювали вільну міграцію товарів і капіталів. Стрижнева ідея інвестиційної доктрини А. Сміта – інвестиції є результатом заощадження. Конкуренція капіталів призводить до їхнього здешевлення. Експорт капіталів призводить до їх подорожчання, уповільнення інвестування. Імпорт капіталів – позитивне явище за вільного вивезення товарів і розвитку національного експортного потенціалу. Функція держави – контроль за процесами ввезення капіталів. В висновках Д. Рікардо ставив за мету відкриття законів розподілу, а не виробництва, що дало йому змогу сформулювати низку положень про розподільчі фактори інвестиційних процесів та економічного зростання. Д. Рікардо заперечував можливість «примусового заощадження», за якого зростання цін нібито зумовлює пожвавлення інвестиційних процесів. Зниження норми прибутку, а також відсотка, стимулює вивезення капіталів. Міграція капіталів сприяє стабілізації національної економіки. Певний внесок в інвестиційну теорію зробив Р. Мальтус своїми висновками щодо розвитку суспільства, яке має циклічний характер. Кризи надвиробництва можливі, але економіка може досягти максимального довготермінового зростання, якщо фактори попиту сильніші за фактори пропозиції [67, с.334].

Інвестиційна теорія марксизму викладена в праці «Капітал» К. Маркса. Основними положеннями інвестиційної доктрини є: інвестиції не є функцією від норми прибутку; капіталісти заощаджують з метою реінвестицій; обсяги інвестицій залежать від розмірів прибутку; інновації – засіб, що сприяє дії основного мотиву інвестування; інвестиції не залежать від ставки відсотка, яка дорівнює нормі прибутку на капітал; прибуток – основний регулятор інвестиційних потоків; експорт капіталу пояснюється надлишком інвестицій у країні. Представники теорії марксизму К. Маркс, Ф. Енгельс.

В теорії неокласицизму доведено, що інвестиційні переваги країни не

обмежуються наявними засобами, необхідними для виробництва: накопиченим досвідом, знаннями, культурою виробництва. Л. Вальрас сформулював правило переливання інвестиційного капіталу з однієї країни в іншу, згідно з яким будь-який дисбаланс у торгівлі товарами компенсується рухом капіталу. А. Маршал проблему інвестування розглядав у контексті співвідношення ціни і корисності. Фактори виробництва – земля, праця, капітал і організаторські здібності – визначають ціну пропозиції, яка, у свою чергу, впливає на середню ціну. Середня ціна товару визначає попит на інвестиційні товари, отже, їх ціну й відсоткову ставку. Заощадження визначають пропозицію інвестицій і знижують їх ціну. І. Фішер зосередився на проблемі побудови інвестиційної моделі економіки, саморегулювання (розширення чи звуження відтворення) якої здійснюється, на його думку, за рахунок розходження між очікуваною нормою доходу на інвестиції та нормою відсотка: для поживлення інвестування необхідно, щоб «норма доходів понад витрати обов'язково перевищувала норму відсотка». Низька норма відсотка поживляє процеси інвестування. Р. Нурксе пояснював вивіз капіталу різницею в процентних ставках і розглядав його як альтернативу товарному експорту. Він зробив крок уперед у розвитку поглядів на природу вивозу капіталу, оскільки у своїх моделях пов'язував цей процес не тільки з розвитком зовнішньої торгівлі, збільшенням пропозиції капіталу, але й з технічними відкриттями та інноваційним процесом [67, с.335].

Кейнсіанство. Основними завданнями своїх досліджень Кейнс і його послідовники (Е. Хансен, Р. Харрод, Дж. Хікс, Е. Домара, П. Самуельсон, Ф. Перу та ін.) проголосили підтримку ефективного попиту і повної зайнятості. Аналізуючи теорії попиту, Кейнс сформулював так званий «основний психологічний закон», згідно з яким із зростанням доходу схильність до споживання падає, а схильність до збереження зростає. Об'єм заощаджень, що розширюється, повинний постійно поглинатися постійно зростаючим попитом на інвестиції. Розмір інвестицій Кейнс вважав головним чинником ефективного попиту, а через його посередництво - головним чинником зайнятості і національного доходу. У теорії Кейнса намічений і кількісний зв'язок між

інвестиціями і національним доходом. Він визначається так званим ефектом мультиплікатора. Концепція мультиплікатора, встановлюючи стійку постійну залежність між інвестиціями, з одного боку, зумовила думку про необхідність державного впливу на економічну динаміку шляхом стимулювання інвестиційного попиту за допомогою фінансових інструментів, тобто кредитно - грошової і бюджетної політики уряду.

Монетаризм. Головною особливістю теорії є те, що основні проблеми сучасного ринкового господарства розглядаються в ній через призму грошового обігу. На думку М. Фрідмена та його послідовників, якщо дохідність інвестицій усередині країни вища, ніж за її межами, національна валюта знецінюється щодо іноземної. Сформульована цією школою концепція «переваг відсталості» доводить, що національна економіка, яка перебуває у стані трансформування або відбудови, є привабливою для іноземного інвестора за стабільної та визначеної економічної політики уряду. Переваги відсталості полягають у тому, що в межах національної економіки відкриваються широкі інвестиційні можливості – висока прибутковість і вигоди монополістичних переваг.

Сучасні концепції міжнародної інвестиційної діяльності об'єднуються наступними теоріями [80, с.17].

Теорія ринкової влади. Розвиваючи теорію фірми, Стівен Гаймер та його послідовники обґрунтували головну тезу про те, що ТНК виступає як суб'єкт ринкової влади (таємної змови на ринку). Ринкова влада фірми значною мірою забезпечується її особливими перевагами: економією на масштабах, науково-технічними досягненнями, знанням ринку, управлінськими навичками. Важливим теоретичним недоліком неокласичної теорії вивозу капіталу, що базувалася на різниці в процентних ставках, є те, що вона не пояснювала питання контролю над зарубіжними активами. Саме розуміння питання контролю є ключовим, на думку С. Гаймера, щоб пояснити сутність прямих іноземних інвестицій. Національна фірма починає здійснювати міжнародне інвестування, щоб контролювати виробничі та інші потужності в зарубіжних країнах.

Теорію монополістичних переваг досліджували Ч. Кіндлбергер, П. Кругман, Р. Кейвз, С. Гаймер. Вихідним положенням теорії є теза, що будь-яка фірма, яка здійснює прямі інвестиції в зарубіжне виробництво, перебуватиме в менш сприятливому становищі порівняно з її місцевими конкурентами. Але якщо така фірма все ж відкриває зарубіжне дочірнє підприємство та закріплюється на ринку приймаючої країни, це означає, що вона має певні монополістичні переваги перед місцевими компаніями. Фірма-інвестор повинна не тільки заробляти за кордоном більше, ніж удома, але її норма прибутку на капітал у країні-реципієнті інвестицій повинна бути вища, ніж у місцевих фірм. Це покриває додаткові витрати на закордонні поїздки, зв'язок, обмін інформацією та інші витрати управління підрозділом компанії. Можливість для реалізації таких переваг виникає через структурні недоліки ринку, але саме тому є обмеженою у часі [80, с.19].

Теорія життєвого циклу продукту (галузі) пояснює причини міжнародного інвестування та особливості руху прямих інвестицій. У моделі «життєвий цикл продукту» Р. Вернон розглядає чотири його фази: народження, зростання, зрілість та спад. Кожна фаза життєвого циклу товару пов'язана з певним етапом його міжнародного обміну. На певних стадіях життєвого циклу товарів виникають потоки прямих інвестицій в організацію їхнього зарубіжного виробництва. При цьому особлива увага приділялась фазі нового продукту, фазі визрівання та фазі стандартизації. На стадії визрівання компанії здійснюють прямі інвестиції переважно у промислово розвинуті країни й організують виробництво товару в своїх філіях для збуту на місцевих ринках. На стадії стандартизації витратні мотиви ведуть до пошуку нового місця розміщення виробництва з якомога нижчим рівнем заробітної плати. Виникають нові потоки прямих інвестицій, і виробництво переноситься до країн, що розвиваються, де до того ж ще є попит на товар (нові індустріальні країни). Теорія життєвого циклу продукту відображає моделі іноземного інвестування та стадії зростання багатонаціональних компаній. Ці стадії відображають закономірності розвитку кожної галузі, що знайшло відображення в подальших

дослідженнях Р. Стобоуха, Ф. Таунсено.

Теорія недосконалості ринків капіталу, або «модель валютного ризику Алібера». Роберт Алібер розробив теорію прямого іноземного інвестування, де визнає, що «іноземне походження» інвестування відображає рух у межах митної й валютної зони. За відсутності таких меж розходження між іноземним інвестуванням і внутрішнім інвестуванням зникає. Належність до валютної зони є головним детермінантом зарубіжного інвестування. Ключ до пояснення моделі географічного розподілу прямих інвестицій слід шукати в розумінні специфіки ринку капіталів, валютних ризиків та пріоритетів ринку щодо володіння активами у вибраній інвесторами валюті. Акції іноземних фірм, штаб-квартири яких знаходяться в країнах із сильною валютою, вище цінуються на ринках країн – реципієнтів інвестицій. Перехресне інвестування між фірмами США та Західної Європи теж, на думку Алібера, можна пояснити різницею капіталізованих ставок [80, с.34].

Теорія міжнародної диверсифікації ризиків. Визнано Дональдом Лессардом, що інвестори повинні і можуть очікувати більш високу норму прибутку від більш ризикованих інвестицій, ніж від інвестицій з меншим ризиком. Таким чином, необхідна норма прибутку для окремого виду інвестицій буде складатися з процентної ставки, що однаковою мірою відображає як часові суспільні уподобання, так і інфляційну премію та премію за ризик. Це означає, що ризик активу в контексті добре диверсифікованого портфеля, виражений як його систематичний ризик, буде менший за загальний ризик. Усвідомлюючи це, не схильні до ризику інвестори триматимуть диверсифікований портфель активів. Як наслідок у збалансуванні премії, яку очікують індивіди, й ризику буде відображений лише систематичний ризик, що не може бути диверсифікований у межах даної економіки.

Теорія інтерналізації. Для створення внутріфірмових ринків здійснюються прямі інвестиції, які виступають альтернативою експорту чи ліцензуванню. Провідними представниками цього напрямку стали М. Кесон, П Баклі, Р. Кейвз, А. Рагмен. Ця теорія акцентує увагу на аналізі міжнародного виробництва ТНК

із позицій дослідження ефективності операцій (транзакцій) між окремими виробничими одиницями з метою зменшення транзакційних витрат. Теорія інтерналізації доводить, що фірма здійснює прямі інвестиції за кордон з метою використання ринкових зовнішніх ефектів: економії масштабів, суспільного характеру винаходів, урядових, ринкових та інших обмежень. Міжнародні корпорації – це організації, що створюють внутрішні ринки, операції на яких більш ефективні, ніж на зовнішньому ринку. Прихильники теорії інтерналізації визнають, що ТНК можуть збільшувати свій прибуток, обмежуючи конкуренцію [81, с.44].

Теорії олігополістичної реакції. Олігополія – це структура галузі, за якої домінують кілька великих фірм (наприклад, галузь, де чотири фірми контролюють 80% внутрішнього ринку). Важлива риса такої галузі – взаємозалежність головних «гравців». Ф. Нікербокер дійшов висновку, те що робить одна фірма, негайно впливає на головних конкурентів і викликає їх відповідь. Така імітаційна поведінка (наслідування конкурента) може набувати в олігополії різних форм, в тому числі і при здійсненні прямих іноземних інвестицій. Прямуювання за лідером може мати місце навіть тоді, якщо це не дає ніякої безпосередньої вигоди фірмі. Але такі дії перешкоджають стратегії повного домінування лідера на ринку.

Концепція шляхів інвестиційного розвитку. На основі еkleктичної теорії Джон Даннінг та Райнеш Нарула продовжили спроби аналізу закономірностей вивозу прямих інвестицій та міжнародного виробництва ТНК. В економічній літературі цю концепцію ще називають «еволюційною моделлю прямих інвестицій», де аналізуються чинники, які дають країні змогу час від часу виступати експортером або імпортером капіталу. Концепція шляхів інвестиційного розвитку припускає, що у своєму розвитку країни проходять п'ять стадій і можуть бути класифіковані відповідно до їх схильності бути експортерами і/або імпортерами.

На першій стадії переваги розміщення країни є недостатніми, щоб залучати значні обсяги іноземних інвестицій. Місцеві фірми на цій стадії через

відсутність переваг власності не можуть інвестувати за кордон.

На другій стадії надходження прямих іноземних інвестицій в країну починає зростати, тоді як обсяги вивозу капіталу місцевих компаній за кордон залишаються незначними.

Для третьої стадії характерне поступове зменшення обсягів припливу іноземних інвестицій у традиційних галузях та подальше збільшення вивозу капіталу з країни [81, с.45].

Країни досягають четвертої стадії циклу інвестиційного розвитку на етапі, коли обсяги та темпи вивозу прямих інвестицій за кордон перевищать або зрівняються з обсягами та темпами припливу в країну іноземних інвестицій.

На п'ятій стадії, яка характерна для найбільш розвинутих країн, обсяги припливу та відпливу капіталу ТНК відносно вирівнюються. Ця рівновага не є постійною, оскільки відносні конкурентні переваги країни змінюються.

Узагальнення основних теоретичних витоків теорій міжнародних інвестицій запропоновано на рис. 1.4.

Вказані напрями теоретичного аналізу і стали «кореневою і стоволовою» основою для розвитку прямих іноземних інвестицій у вигляді «крони дерева», яке об'єднує окремі елементи різних теоретичних підходів у часовому контексті світової економічної думки. «Кореневою» основою виступають дві з найбільш ранніх цілісних економічних теорій епохи первинного накопичення капіталу: Меркантилізм і Теорії камералістів. «Стоволову» основу подальшого аналізу закономірностей вивозу прямих інвестицій складають п'ять теорій, які набули широкого поширення і визнання в науковому середовищі: Класична теорія, Марксизм, Неокласицизм, Кейнсіанство, Монетаризм. «Крона дерева» ілюстрована теоріями, які зорієнтовані на характеристику міжнародної інвестиційної діяльності ТНК: Теорія ринкової влади, Теорія монополістичних переваг, Теорія життєвого циклу продукту (галузі), Теорія недосконалості ринків капіталу, Теорія міжнародної диверсифікації ризиків, Теорія інтерналізації, Теорії олігополістичної реакції та Концепція шляхів інвестиційного розвитку.

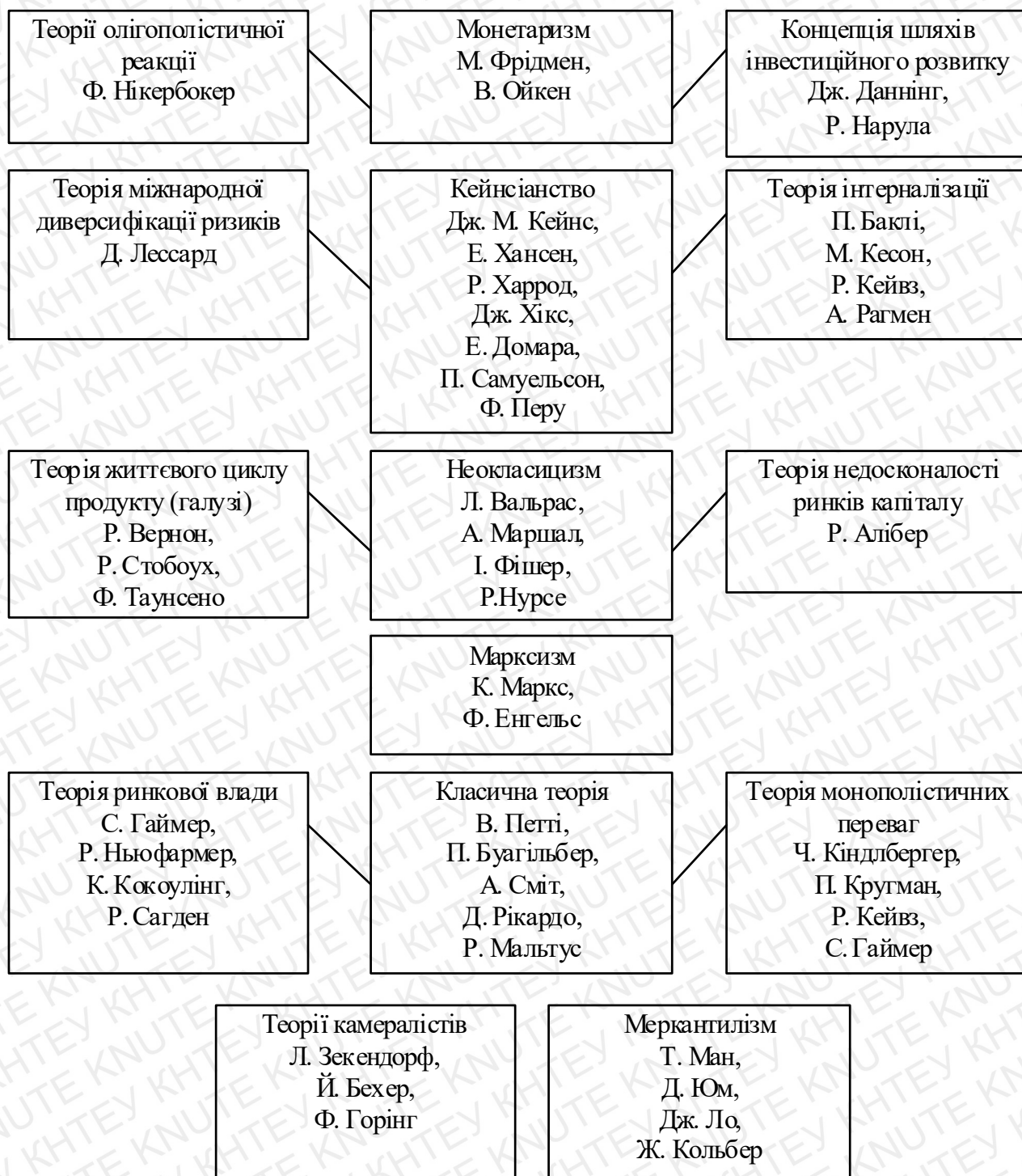

Рис. 1.4. «Дерево теоретичних витоків» теорій міжнародних інвестицій [81, с.56]

Сучасні моделі міжнародної інвестиційної поведінки суб'єктів зводяться до врахування різноманітних параметрів інвестиційного клімату у країні базування і в країні-реципієнті. Схема «Дерево теоретичних витоків» теорій прямих іноземних інвестицій відображує елементи кожного з підходів, які

найбільше відповідають розвитку міжнародного інвестування в умовах глобальних трансформацій. Без осмислення аспектів еволюції теорій інвестицій не можуть бути глибоко проаналізовані тенденції руху капіталу транснаціональних корпорацій. Такий теоретичний аналіз необхідний для розуміння особливостей географічного і галузевого інвестування капіталу в різних регіонах, еволюції становлення єдиного міжнародного інвестиційного простору.

1.3. Суб'єкти та об'єкти міжнародної інвестиційної діяльності

В процесі дослідження проблематики міжнародної інвестиційної діяльності, передусім, необхідно визначити об'єкти та суб'єкти прямих іноземних інвестицій.

Іноземні інвестиції можуть вкладатися в будь-які об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України, а саме в [57, с.622]:

- основні фонди діючих підприємств та об'єктів соціального призначення (щодо їх реновації, впровадження нових техніки і технологій);
- основні фонди новостворених підприємств (виробничих потужностей) та об'єктів соціального призначення;
- оборотні кошти підприємств та організацій усіх сфер і галузей народного господарства;
- цінні папери;
- цільові грошові вклади;
- науково-технічну продукцію;
- інтелектуальні цінності;
- інші об'єкти власності, в т. ч. майнові права.

Слід, однак, зазначити наявність законодавчих обмежень щодо деяких об'єктів. Так, ст. 13 Конституції України встановлює, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної

(морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Земля, що є основним національним багатством, перебуває під особливою охороною держави. Відтак, іноземне інвестування у зазначені об'єкти може здійснюватися лише у формах, не заборонених законодавством України та з дотриманням встановленого порядку, тобто з урахуванням відповідних положень Земельного кодексу України (статті 122-139 та ін.), Кодексу України про надра (ст. 4), Водного кодексу України (ст. 6), Лісового кодексу України (ст. 6) та інших нормативно-правових актів.

Крім того, іноземні інвестори не можуть вкладати інвестиції в об'єкти права державної власності, що не підлягають приватизації, у формі набуття права власності на ці об'єкти.

Суб'єктами (інвесторами та учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави [68, с.113].

Інвестори – суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Щодо суб'єктів міжнародної інвестиційної діяльності вживають такі поняття [54, с.9]:

- інвестор інвестицій за кордон - суб'єкт-донор, який є резидентом певної країни (країни базування) і який вкладає кошти в об'єкти за кордоном;
- зарубіжний реципієнт інвестицій суб'єкт, який не є резидентом країни базування і який отримує кошти від інвестора, що є резидентом країни базування;
- іноземний інвестор - суб'єкт, який не є резидентом приймаючої країни і який вкладає кошти в реципієнтів, що є резидентами приймаючої країни;
- реципієнт іноземних інвестицій суб'єкт, який є резидентом приймаючої країни і який залучає кошти іноземних інвесторів.

Взаємодія суб'єктів та об'єктів міжнародного інвестування представлена на рис. 1.5.

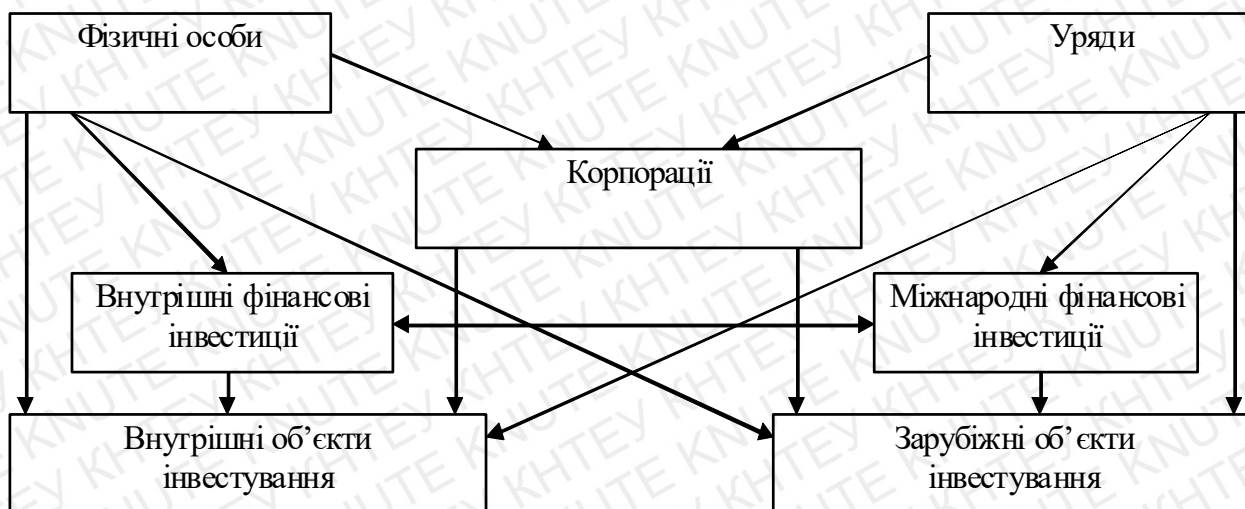

Рис. 1.5. Взаємодія суб'єктів та об'єктів міжнародного інвестування [49, с.612]

Учасниками інвестиційної діяльності можуть бути громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій, як виконавці замовлень, або на підставі доручення інвестора. Здійснюючи інвестиційну діяльність, підприємство виступає як інвестор.

Обов'язковим учасником правовідносин, пов'язаних з іноземним інвестуванням, є іноземний інвестор.

Іноземними інвесторами визнаються суб'єкти - нерезиденти, які проводять інвестиційну діяльність на території України, а саме [33]:

- юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншої, ніж Україна, держави;
- фізичні особи - іноземці та особи без громадянства, які не мають постійного місця проживання в Україні і не обмежені у дієздатності;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України.

Іноземні інвестори стають учасниками інвестиційних правовідносин лише за умови здійснення ними на території України інвестиційної діяльності (ст. 1 Закону України “Про режим іноземного інвестування”) [64].

Отже, за українським законодавством особа визнається іноземним інвестором за наявності таких умов:

- для фізичної особи-іноземця - постійного місця проживання, а для інших суб'єктів - постійного місця знаходження за межами України;
- здійснення зазначеними особами господарської діяльності, пов'язаної з реалізацією іноземних інвестицій у передбачених законодавством формах.

Для іноземних інвесторів на території України відповідно до ст. 7 Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність” можуть запроваджуватися такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності [24]:

- національний режим є загальним правилом (якщо інший правовий режим не встановлено відповідно до закону) і передбачає наявність у іноземних суб'єктів господарювання такого ж обсягу прав та обов'язків, як і у вітчизняних суб'єктів господарської діяльності (резидентів); цей режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпорتنних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів;

- режим найбільшого сприяння, відповідно до якого іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму; режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується зазвичай у сфері зовнішньої торгівлі;

- спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України.

Спеціальними законами можуть встановлюватися певні обмеження для іноземних інвесторів. Так, згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України “Про страхування”, страхова діяльність в Україні може здійснюватися виключно страховиками - резидентами України. Відповідно до Закону “Про банки і банківську діяльність” (статті 21-22) створення на території України комерційного банку за істотної (понад 10% статутного капіталу) участі іноземного інвестора здійснюється в дозвільному порядку.

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності [24].

Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

Крім того, у певних випадках щодо іноземних інвесторів з окремих країн можуть запроваджуватися навіть дискримінаційні заходи. Так, у разі, коли є відомості про те, що інші держави, митні союзи або економічні угруповання обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України на своїй території, в т. ч. пов'язаних із здійсненням ними інвестиційної діяльності, органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України) відповідно до їх компетенції мають право застосовувати адекватні заходи у відповідь на такі дії (ст. 29 Закону “Про зовнішньоекономічну діяльність”) [24].

До заходів, що зазначені органи можуть застосовувати у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань, належать [15, с.115]:

- застосування повної або часткової заборони (повного або часткового ембарго) на торгівлю;

- позбавлення режиму повного сприяння або пільгового спеціального режиму;
- запровадження спеціального мита;
- запровадження режиму ліцензування та/або квотування зовнішньоекономічних операцій;
- запровадження індикативних цін щодо імпорту та/або експорту товарів;
- інші заходи, передбачені законами та міжнародними договорами.

Залучення іноземних інвестицій в національну економіку неможливо досягти без встановлення державою системи гарантій для іноземних інвесторів. Законодавством України (ст. 396 ГК, статті 8-12 Закону “Про режим іноземного інвестування”) передбачені такі гарантії [64]:

- гарантії у разі зміни законодавства: відповідно до яких:

а) на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, чинні на момент їх вкладення, якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції ці гарантії змінюються (таке право має реалізовуватися протягом 10 років з дня набрання чинності закону про внесення подібних змін, проте не поширюється на питання оподаткування відповідно до Закону від 16.07.2000 р. “Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження”);

б) до прав і обов'язків сторін, визначених угодою про розподіл продукції, протягом строку її дії застосовується законодавство України, чинне на момент її укладення (ця гарантія не стосується питань оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку, охорони довкілля);

- гарантії щодо примусових вилучень: встановлена заборона націоналізації іноземних інвестицій, а також їх реквізиції (за винятком випадків реквізиції для здійснення рятувних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій, що проводиться на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і повинна супроводжуватися швидкою, негайною і ефективною компенсацією іноземному інвесторові завданих йому збитків - на

основі поточних ринкових цін та/або обґрунтованої оцінки, підтвердженою аудитором або аудиторською фірмою);

- гарантії щодо незаконних дій державних органів та їх посадових осіб, які передбачають право іноземних інвесторів на оскарження таких дій, а також на компенсацію та відшкодування збитків, завданих іноземним інвесторам внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законом обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями;

- гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності, які полягають у закріпленні за іноземним інвестором права на повернення не пізніше 6 місяців з дня припинення інвестиційної діяльності своїх інвестицій в натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними договорами України);

- гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій: іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій відповідно до порядку, визначеного Національним банком України).

У спеціальних (вільних) економічних зонах регулювання іноземних інвестицій може мати свою специфіку, що встановлюється законодавством України про спеціальні (вільні) економічні зони. Однак правовий режим іноземних інвестицій, що встановлюється у таких зонах, не може створювати умови інвестування та здійснення господарської діяльності менш сприятливі, ніж встановлені Законом України “Про режим іноземного інвестування” [64].

Зарубіжна практика показує, що транснаціональні корпорації – головні суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.

Як правило, термін корпорація вживається до фірм, концернів і так далі, які функціонують за участю акціонерного капіталу. Корпорація - в англійських країнах назва акціонерного товариства.

Транснаціональна корпорація - це комплекс, що використовує в своїй діяльності міжнародний підхід і що припускає формування транснаціонального виробничого, торгового і фінансового комплексу з єдиним центром ухвалення рішень в країні базування і з філіями в інших країнах [67, с.442].

Транснаціональні корпорації - це міжнародні компанії. Вони міжнародні за характером своєї діяльності: вони володіють або контролюють виробництво продукції (або послуг) поза межами країни базування, в різних країнах світу, розташовуючи там свої філії, що функціонують відповідно до глобальної стратегії материнської компанії. Таким чином, «міжнародний підхід» ТНК визначається тією роллю, яку займають зарубіжні операції у всіх аспектах економічного життя цих компаній [54, с.6].

«Багатонаціональність» компанії може виявлятися і у сфері власності. Хоча критерієм цієї «міжнародності», як правило, є не власність на капітал. Окрім декількох багатонаціональних за капіталом компаній, у всіх останніх ядро власності базується на капіталі однієї, а не різних країн. «Багатонаціональність» власності, як правило, виявляється декілька в іншому: оскільки власність компанії втілюють її акції, то акції транснаціональної корпорації повинні обертатись в багатьох країнах. Це означає, що акції материнської і дочірніх фірм повинні бути доступні для придбання у всіх країнах, де діє багатонаціональна компанія.

Порівнюючи види транснаціональних корпорацій, значна увага приділяється, перш за все, принципам взаємин у іноземному інвестуванні між материнською компанією і дочірніми підприємствами.

Можна зробити висновок, що міжнародна інвестиційна діяльність, відіграючи ключову роль у системі сучасних світогосподарських зв'язків і маючи значний потенціал впливу (як позитивного, так і негативного) на економічний розвиток, має бути регульованою на національному,

міжнародному і наднаціональному рівнях. Таке регулювання може здійснюватися за допомогою сукупності спеціальних правових, адміністративних, економічних та соціально-психологічних методів, та деяких інструментів стимулювання і обмеження.

Міжнародні інвестиції – найефективніший інструмент зростання конкурентоспроможності економіки України на світовому ринку. Високорозвинені країни світу зуміли досягти такого рівня соціально-економічного розвитку завдяки прискореному інвестуванню своєї економіки. Обрано саме іноземні інвестиції, оскільки внутрішніх довготермінових та доступних інвестицій недостатньо, аби задовольнити потреби усіх учасників ринку [38, с.200].

Міжнародний рух капіталу є невід'ємною складовою нормального функціонування економіки, оскільки в сучасних умовах мобільність капіталу оцінюється як висока. У системі міжнародного руху капіталу іноземний інвестор та країна - реципієнт є взаємопов'язаними складовими. Для ефективного залучення іноземних інвестицій потрібна тісна взаємодія іноземних інвесторів та представників країни-реципієнта, їхня злагоджена інвестиційна політика. Узгодженість такої спільної інвестиційної політики скоріше неформальна, але загальноприйнята.

Висновки до розділу 1

Визначено, що в узагальненому вигляді економічна сутність інвестицій підприємства може бути визначена таким чином: інвестиції підприємства являють собою вкладення капіталу в усіх його формах в різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності

Встановлено, що інвестиційна діяльність підприємства являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації.

Обґрунтовано, що однією із форм міжнародної підприємницької діяльності є іноземні інвестиції - передача капіталу резидентами однієї країни для подальшого його використання в економіці іншої країни. Такі інвестиції поділяються на дві великі категорії - прямі іноземні інвестиції (foreign direct investments, FDI) та портфельні інвестиції (portfolio investments, PI). Основна відмінність між цими типами інвестицій полягає у тому, якою мірою інвестор хоче контролювати вкладений капітал - брати активну участь в управлінні компанією, в яку вкладено кошти, чи пасивно одержувати дохід від інвестицій.

Доведено, що сучасні моделі міжнародної інвестиційної поведінки суб'єктів зводяться до врахування різноманітних параметрів інвестиційного клімату у країні базування і в країні-реципієнті. Дерево теоретичних витоків теорій прямих іноземних інвестицій відображує елементи кожного з підходів, які найбільше відповідають розвитку міжнародного інвестування в умовах глобальних трансформацій.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

2.1. Аналіз динаміки залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі

Глобальний етап інтеграції економічних систем, безпосередньо пов'язаний з багатоплановим процесом інтернаціоналізації, який представляє собою процес розширення та поглиблення світогосподарських зв'язків завдяки підвищенню мобільності факторів і результатів виробництва та залучення фірми до міжнародних операцій. Міжнародний бізнес в умовах і на різних стадіях інтернаціоналізації розвивається під впливом конкуренції на глобальних ринках [48, с.337].

В сучасних умовах помітно зростає роль міжнародної інвестиційної діяльності як форми міжнародного бізнесу в Україні. Вона являє собою сукупність дій юридичних та фізичних осіб щодо реалізації інвестиційних проектів. Як свідчить досвід, підвищення інвестиційної активності має місце тоді, коли відбувається зниження рівня інфляції, стабілізується національна валюта, вдосконалюється система оподаткування, стабільними є законодавчо-нормативні акти, що регулюють інвестиційну діяльність. Активізація інвестиційної діяльності є свідченням розвитку підприємництва і позитивно впливає на зростання його соціально-економічної ролі в суспільстві [7, с.34].

Дослідити сучасний стан розвитку міжнародного бізнесу в Україні можливо на основі аналізу експортно-імпоротної діяльності вітчизняних суб'єкта господарювання. З цією метою необхідно провести оцінювання та діагностику формування зовнішньоторговельного балансу України у 2013-2017 роках (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка зовнішньоторговельного балансу України у 2013-2017 роках,
млн.дол.США [73]

Показники	Експорт					Імпорт					Сальдо				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Усього (товари і послуги)	69877	64107	46804	45113	45672	65004	60751	42976	44571	44912	4873	3356	3828	542	760
Країни СНД	20591	18891	11336	9752	8812	19732	18441	11268	9237	8213	859	450	68	515	599
Інші країни світу	49285	45216	35468	35360	36860	45271	42309	31708	35334	36699	4015	2907	3760	26	161
в т.ч. країни ЄС (28)	22217	20383	15340	15828	19054	25903	24208	18076	19559	26543	-3685	-3825	-2736	-3731	-7489
Товари	58753	53902	38127	36362	36123	58239	54429	37516	39250	39694	514	-527	611	-2888	-3571
Країни СНД	16221	14882	7806	6032	4312	18486	17277	10486	8565	7326	-2265	-2395	-2679	-2534	-3014
Інші країни світу	42531	39019	30321	30330	31811	39753	37152	27031	30684	32368	2778	1868	3290	-354	-557
в т.ч. країни ЄС (28)	18533	17003	13015	13496	19334	22544	21069	15330	17141	26345	-4011	-4066	-2315	-3645	-7011
Послуги	12558	11521	9737	9868	9549	6819	6373	5523	5327	5218	5739	5148	4214	4542	4331
Країни СНД	4397	4034	3545	3728	2723	1288	1204	840	673	893	3109	2830	2705	3055	1830
Інші країни світу	8161	7487	6192	6140	6826	5531	5169	4683	4654	4325	2630	2317	1508	1486	2501
в т.ч. країни ЄС (28)	4351	3992	2928	3005	3923	3369	3149	2750	2422	2723	982	843	178	583	1200

Аналіз показав, що у 2017 році було експортовано товарів та послуг на загальну суму 45672 млн.дол.США, що на 559 млн.дол.США ,більше, ніж у 2016 році. Також, збільшився і імпорт товарів до України на 341 млн.дол.США. Такі незначні зрушення свідчать про низький рівень інвестиційної привабливості України та згортання міжнародного бізнесу в нашій країні після початку військових дій на Сході держави. Слід зазначити, що одним з найбільших ринків для суб'єктів міжнародного бізнесу в Україні слід вважати ринок ЄС, обсяги зовнішньоторговельних операцій на якому перевищили у 2014-2017 роках обсяги експорту-імпорту по країнах СНД.

Також, необхідно провести аналіз динаміки формування загального сальдо зовнішньоторговельних операцій в Україні у 2014-2016 роках (рис. 2.1).

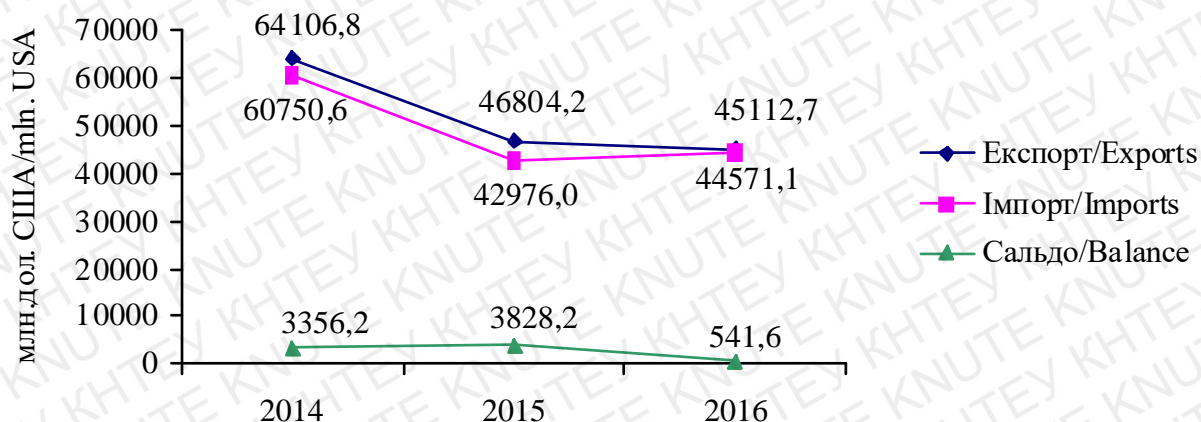

Рис. 2.1. Динаміка формування загального сальдо зовнішньоторговельних операцій в Україні у 2014-2016 роках, млн.дол.США [73]

Аналіз показав, що у 2014-2016 роках відбувалось формування позитивного сальдо зовнішньоторговельного балансу України. Проте, слід відзначити його значне скорочення у 2016 році в порівнянні з 2014 роком, а саме на 2814,6 млн.дол.США. Це означає, що Україна скоротила експорт своїх товарів та послуг при одночасному збільшенні імпорту іноземних товарів та послуг.

У процесі економічного відтворення за весь період незалежності України прямі іноземні інвестиції виконували низку важливих суспільних функцій, сприяючи певній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних їй відносин власності. Ці процеси відображені в диференціації прямих іноземних інвестицій за галузями національного господарства та країнах-донорах інвестицій. Іноземні інвестиції в Україні є, з одного боку, визначальною передумовою розвитку національної економіки, а з іншого – важливим індикатором умов міжнародного бізнесу в країні [39].

У зв'язку з цим виникає необхідність зосередити увагу на питаннях іноземного інвестування міжнародного бізнесу в Україні. Особливої гостроти проблеми іноземного інвестування в Україні набувають саме зараз, коли українське суспільство, а не лише національна економіка, опинилось у стані

загострення та поглиблення кризових явищ. Сучасні економічні реалії свідчать про те, що українська економіка щонайменше на 50% характеризується як «тіньова». Причина полягає в слабкості державних інститутів та законодавчої системи. Очевидно, що в таких умовах існує ризик репатріації «брудного» капіталу. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні включає в себе адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування і реструктурні функції податкової адміністрації. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна. Тому і МВФ прогнозує зниження потоку інвестицій до країн Східної Європи [39].

На сучасному етапі головним завданням для України є створення сприятливих умов для інвесторів. Важко робити довгостроковий інвестиційний прогноз, та можна говорити про чинники, від яких залежатиме обсяг інвестицій. Якщо процес ефективних реформ буде продовжено, це стане важливим аспектом привабливості для іноземних інвесторів.

Реальна економічна ситуація та стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнюють інвестиційну діяльність. Наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 10 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні зделільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни [32].

Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна. Підтвердженням цього є динаміка прямих іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі України за період 2009-2016 рр. (табл. 2.2).

Динаміка прямих іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі України
за період 2010-2016 рр., млн. дол. США [73]

Роки	Усього	У тому числі з	
		країн ЄС	інших країн світу
2010	45 370,0	36 969,1	8 400,9
2011	48 197,6	39 268,9	8 928,7
2012	51 705,3	41 132,3	10 573,0
2013	53 704,0	41 032,8	12 671,2
2014	40 725,4	31 046,9	9 678,5
2015	36 154,5	26 405,6	9 748,9
2016	37 655,5	26 099,2	11 556,3

Результати проведеного аналізу засвідчують, що на протязі останніх вісьми років відбулося скорочення загальних обсягів іноземного інвестування України на 1337 млн. дол. США. При цьому, слід зазначити, що до 2014 року спостерігалась позитивна динаміка щорічного приросту іноземних інвестицій, що на початок 2014 року склало 53704 млн. дол. США. Проте, у зв'язку з початком військової агресії Російської Федерації та слідуєчим за цим економічним спадом в Україні інвестиційна привабливість нашої країни для іноземних інвесторів міжнародного бізнесу значно знизилась. Це призвело до скорочення обсягів іноземних інвестицій на 16049 млн. дол. США, або на 29,88 % порівняно з 2013 роком, що склало 37655,5 млн. дол. США.

Відбулося скорочення загальних обсягів іноземного інвестування України як в цілому, так і з країн Європейського Союзу (рис. 2.2).

Аналіз показав, що з 2009 по 2016 роки відбулося скорочення прямих інвестицій з країн ЄС на 5,4 млрд. дол. США., або на 17,14 %, що у 2016 році склало 26,1 млрд. дол. США.

Аналізуючи динаміку прямих іноземних інвестицій в національну економіку, слід підкреслити, що процес іноземного інвестування є безсистемним та хаотичним. Однак така постановка питання є некоректною, не враховує важливих аспектів ділової мотивації інвесторів стан української економіки та її місце в процесі міжнародного поділу праці.

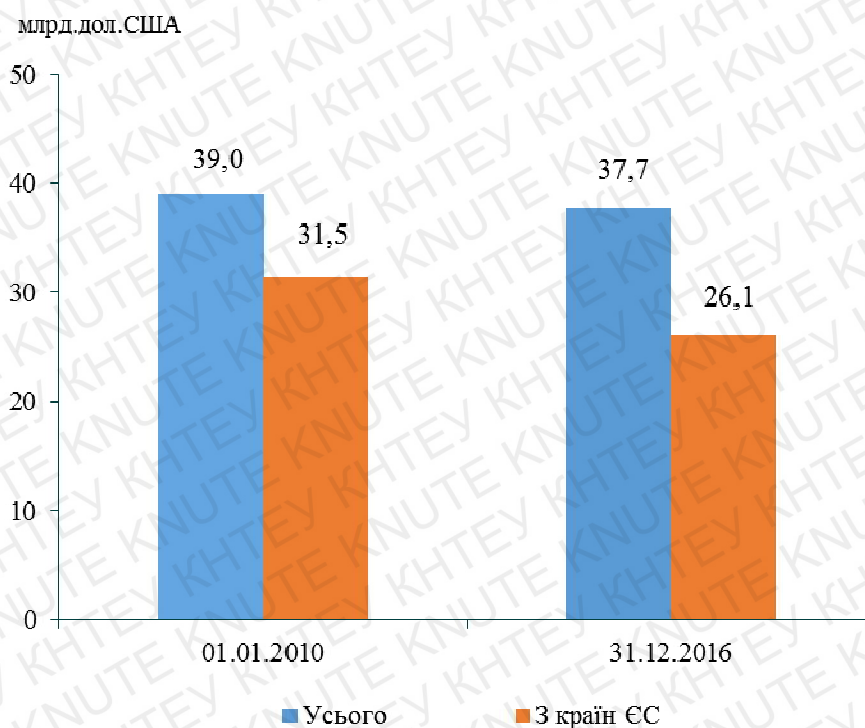

Рис. 2.1. Обсяги залучених іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі України в цілому та з країн Європейського Союзу, млрд. дол. США [73]

Слід зауважити, що значна частина прямих іноземних інвестицій в українську економіку протягом усього періоду незалежності спрямовувалась у придбання вже існуючих підприємств, їх розширення, реконструкцію й модернізацію. Насамперед, це стосується промислових підприємств. Однак оснащення промислового виробництва новою технікою та технологіями, особливо отриманими в результаті проведення власних фундаментальних та прикладних наукових досліджень, вимагають мобілізації значного інвестиційного ресурсу [29, с.194].

Прямі іноземні інвестиції, що спрямовувались і в інші галузі та сфери національної економіки, здебільшого спиралися на вже існуючу матеріально-технічну базу, а не створювалися на основі сучасних технологій. Наприклад, значна частина мережі банківських установ розміщується в приміщеннях, побудованих ще в радянський період. Тому цілком закономірно, що з часом, коли найбільш привабливі для бізнесу об'єкти були роздержавлені та змінили власників, темпи й обсяги іноземного інвестування в українську економіку

почали зменшуватися.

Для оцінювання сучасного стану розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних суб'єктів міжнародного бізнесу необхідно провести аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій з України в економіку країн світу за період 2013-2017 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка прямих інвестицій з України в економіку країн світу
за період 2013-2017 рр., млн. дол. США [73]

Роки	Усього	У тому числі до	
		країн ЄС	інших країн світу
2013	6 568,1	6 150,1	418,0
2014	6 702,9	6 192,3	510,6
2015	6 456,2	6 138,8	317,4
2016	6 315,2	6 111,0	204,2
2017	6 340,6	6 109,4	231,2

Результати проведеного аналізу засвідчують, що на протязі останніх вісьми років відбулося збільшення загальних обсягів іноземного інвестування з України на 580,1 млн. дол. США. При цьому, слід зазначити, що до 2015 року спостерігалась позитивна динаміка щорічного приросту іноземних інвестицій, що на початок 2014 року склало 6702,9 млн. дол. США. Проте, у зв'язку з початком військової агресії Російської Федерації та слідуєчим за цим економічним спадом в Україні інвестиційні можливості вітчизняних суб'єктів міжнародного бізнесу значно скоротились. Це призвело до скорочення обсягів іноземних інвестицій з України до інших країн світу на 362,3 млн. дол. США, або на 5,4 % порівняно з 2014 роком, що склало 6340,6 млн. дол. США.

Можна стверджувати, що найбільшим ринком для здійснення прямих інвестицій вітчизняних суб'єктів міжнародного бізнесу на протязі останніх років є ринок Європейського Союзу. Відбулося зростання загальних обсягів іноземного інвестування з України до країн Європейського Союзу

Отже, аналіз показав, що на країни Європейського Союзу припадає близько 94,8 % прямих інвестицій вітчизняних суб'єктів міжнародного бізнесу. З одного боку це означає проєвропейську спрямованість нашої країни, а з

іншого, відображає слабкий розвиток інвестиційної активності вітчизняного бізнесу в інших географічних регіонах світу.

Дослідження засвідчили, що процес іноземного інвестування міжнародного бізнесу в Україні гальмується численними чинниками. Основні серед них [69, с.59]:

- нестабільне й надмірне регулювання;
- нечітка правова система;
- мінливість економічного середовища;
- корупція;
- великий податковий тягар;
- проблеми щодо встановлення чітких прав власності;
- низький рівень доходів громадян;
- труднощі у спілкуванні з урядовими та приватизаційними органами;
- мінливість політичного середовища;
- відсутність матеріальної інфраструктури;
- проблеми виходу на внутрішній і зовнішній ринки.

В інтересах залучення іноземного капіталу Україна має переглянути й окремі положення конституційного права. Іноземні інвестори прагнуть, щоб держава не лише створювала інвестиційний і діловий клімат у результаті зростання продуктивності економіки, але й більшість з них виступає за приватизацію землі. Україна недоотримає значних інвестицій саме через обмеженість права на купівлю-продаж землі.

2.2. Галузева структура іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі

Дослідження засвідчують, що залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі має нерівномірний розподіл за галузями та видами економічної діяльності в Україні. Слід зазначити, що за останні 10 років найбільш привабливими для іноземних інвесторів у галузевому розрізі залишаються переробна промисловість, фінансова діяльність, торгівля та

операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям [56, с.14].

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності у 2009-2016 роках представлена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності у 2009-2016 роках, млн. дол. США [73]

Види економічної діяльності	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37655,5
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2	500,1
Промисловість	16473,7	18693,8	17303,8	18031,1	17681,4	12419,4	9893,6	9550,2
Будівництво	1082,2	1111,2	1176,8	1408,5	1580,0	1301,9	1104,1	1074,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4341,1	4681,1	5346,1	6070,6	6807,8	6037,6	5247,4	5485,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	923,6	1027,1	1073,1	1427,6	1535,3	1355,5	1088,0	1054,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	354,1	353,0	374,6	411,5	446,5	382,3	332,6	326,7
Інформація та телекомунікації	1572,3	1734,9	1982,7	1840,4	1894,7	1646,2	2089,4	2089,3
Фінансова та страхова діяльність	8973,2	11498,3	12908,1	13094,9	12261,4	8790,3	8382,0	10324,4
Операції з нерухомим майном	2371,3	3045,6	3508,9	3878,3	4768,3	3979,4	3882,1	3670,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	1133,1	1182,0	2072,5	2831,0	4006,8	2634,5	2222,6	2196,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	872,1	1110,8	1480,3	1760,4	1686,9	1340,2	1222,7	1188,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	*	*
Освіта	25,9	7,6	6,7	9,1	12,0	10,7	16,0	24,1

Продовження таблиці 2.4

Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	49,8	50,7	50,4	59,3	59,9	50,7	44,0	45,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	122,4	130,9	155,2	138,7	157,0	141,0	112,5	110,4
Надання інших видів послуг	28,5	23,5	33,0	26,1	28,9	18,4	*	*

Результати проведеного аналізу засвідчують, що найбільші обсяги іноземних інвестицій у 2016 році здійснюються у промислову сферу (9550, 2 млн. дол. США), фінансову та страхову діяльність (10324,4 млн. дол. США), оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (5485,5 млн. дол. США), операції з нерухомим майном (3670,6 млн. дол. США). Це ті сфери, як традиційно вважаються найбільш інвестиційно привабливими для іноземних суб'єктів міжнародного бізнесу. Водночас, найменш привабливими для іноземного інвестування залишаються сфери державного управління, охорони здоров'я, мистецтво та спорт тощо.

Структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2009 році представлена на рис. 2.4.

Аналіз засвідчив, що у структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2009 році найбільшу частку займала промисловість (42,2 %). При цьому у промисловому секторі міжнародного бізнесу 35,1 % припадало на іноземні інвестиції у переробну промисловість та 6,6 % - на іноземні інвестиції у добувну промисловість та розроблення кар'єрів. Також, вагому частку, а саме 23,0 % та 11,1 % в галузевій структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі посідали відповідно фінансова і страхова діяльність та оптова й роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2016 році представлена на рис. 2.5.

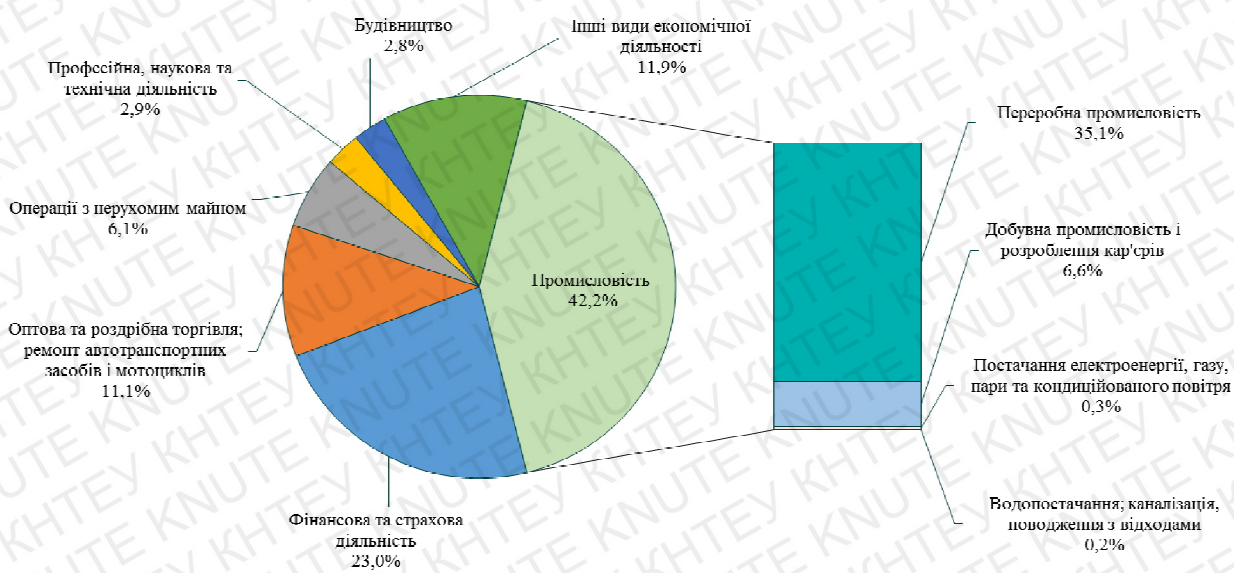

Рис. 2.4. Структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2009 році, % [73]

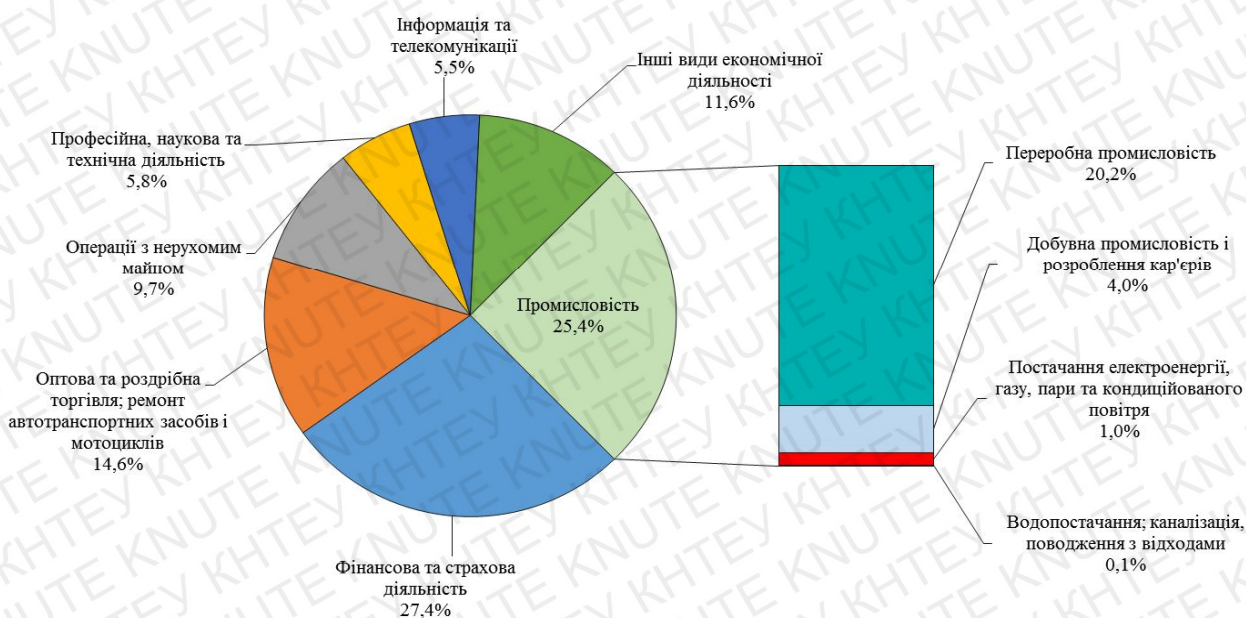

Рис. 2.5. Структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2016 році, % [73]

Аналіз засвідчив, що у структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2016 році відбулись значні зміни. Зокрема, нині найбільшу частку (27,4 %) посідає фінансова і страхова діяльність, а обсяги іноземних інвестицій в об'єкти промисловості значно скоротились (лише 25,4 % структури). При цьому 1,0 % інвестицій припадає на енергетичну сферу України. Також, вагому частку, а саме 14,6 % та 9,7 % в галузевій структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі посідали відповідно оптова й роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та операції з нерухомим майном. Слід зазначити, що у 2016 році набагато більше іноземних інвестицій спрямовувалось у професійну, наукову та технічну діяльність (5,8 %).

Розглянемо більш детально обсяги прямих іноземних інвестицій в економіці України за галузями промисловості у 2013-2017 роках у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіці України за галузями промисловості у 2013-2017 роках, млн. дол. США [73]

Види економічної діяльності	2013	2014	2015	2016	2017
ПРОМИСЛОВІСТЬ	18031,1	17681,4	12419,4	9893,6	9550,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4510,8	5004,4	3126,2	1868,7	1524,5
Переробна промисловість	12899,3	12004,6	8797,6	7531,9	7594,3
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	3040,6	3228,0	2706,4	2419,0	2550,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	142,0	134,3	127,2	116,9	113,8

Продовження таблиці 2.5

Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	485,7	533,5	458,4	400,7	408,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	436,5	545,8	129,2	188,7	176,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	945,3	1196,1	869,7	679,5	644,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	83,6	71,7	49,5	45,5	50,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1381,7	1484,3	1179,2	1079,8	1035,2
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	5175,3	3354,6	2181,3	1533,1	1497,9
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	930,0	1167,8	841,7	781,6	828,5
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	278,6	288,5	254,9	287,2	288,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	531,6	593,4	412,4	438,0	378,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	89,3	78,9	83,2	55,1	52,8

Продовження таблиці 2.6

Інформація та телекомунікації	*	0,0	0,0	1,7	0,0	2,7	2,6	2,5
Фінансова та страхова діяльність	168,7	202,3	171,6	281,1	221,7	125,3	73,8	72,5
Операції з нерухомим майном	38,1	38,1	38,0	53,2	66,5	50,7	45,8	44,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	5325,7	5881,0	5865,1	5881,9	6030,6	5968,6	5953,2	5966,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,3	0,3	0,3	0,3	22,4	1,0	0,4	0,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	*	*	*	*	*	*	*	*
Освіта	*	*	*	*	*	—	*	*
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	—	—	—	—	*	*	—	—

Результати проведеного аналізу засвідчують, що найбільші обсяги іноземних інвестицій з України в об'єкти міжнародного бізнесу у 2016 році здійснювались у сферу професійної, наукової та технічної діяльності, а саме 5966,4 млн. дол. США. Усі інші сфери міжнародного бізнесу отримали набагато менше інвестиційних надходжень з України.

Структура прямих інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2009 році представлена на рис. 2.6.

Аналіз засвідчив, що у структурі прямих інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2009 році найбільшу частку займала сфера професійної, наукової та технічної діяльності (92,5 %). Серед інших видів діяльності слід виділити сферу фінансової і страхової діяльності (2,9 %) та оптову й роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (1,9 %).

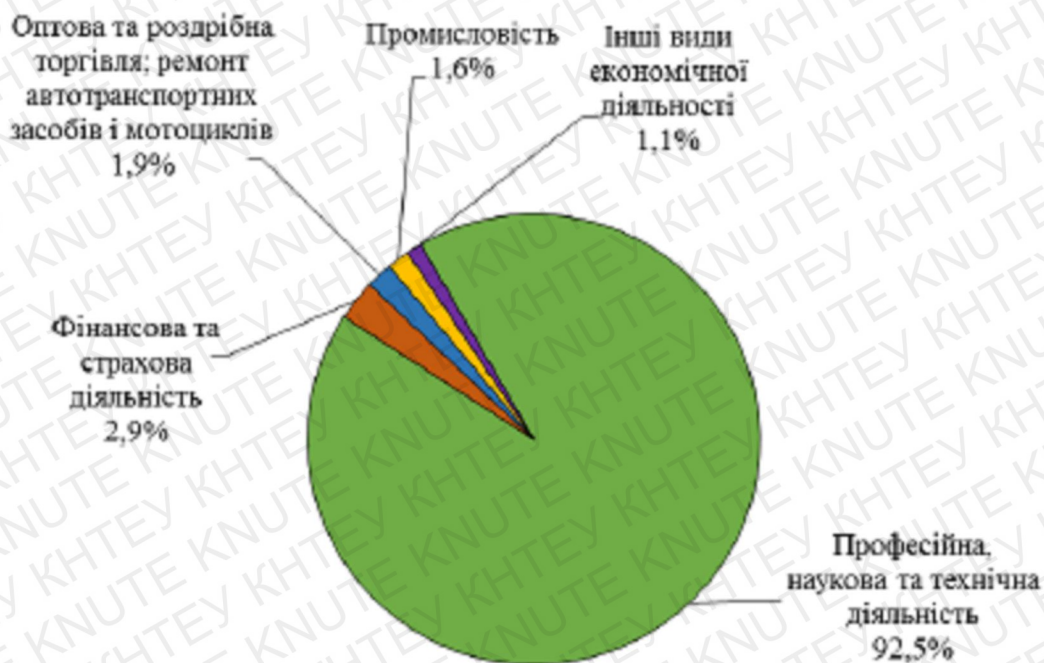

Рис. 2.6. Структура прямих інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2009 році, % [73]

Структура іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2016 році представлена на рис. 2.7.

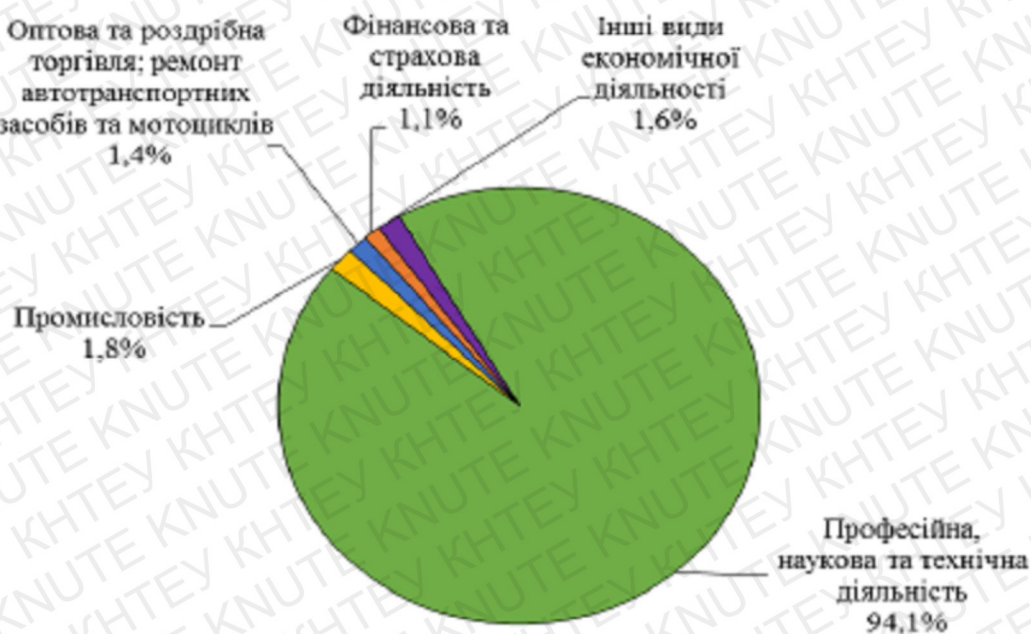

Рис. 2.7. Структура прямих інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2016 році, % [73]

Аналіз засвідчив, що у структурі прямих інвестицій в міжнародному бізнесі з України за видами економічної діяльності у 2016 році найбільшу частку, також, займала сфера професійної, наукової та технічної діяльності (94,1 %). Серед інших видів діяльності слід виділити промислову сферу (1,8 %) та оптову й роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (1,4 %).

Розглянемо більш детально обсяги прямих інвестицій з України в інші країни за галузями промисловості у 2009-2016 роках у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка прямих інвестицій з України за галузями промисловості
у 2009-2016 роках, млн. дол. США [73]

Види економічної діяльності	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ПРОМИСЛОВІСТЬ	92,4	127,7	136,6	149,7	174,5	132,5	109,6	114,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,1	*	*	*	*	—	—	—
Переробна промисловість	90,2	125,5	134,3	147,4	171,2	131,5	108,7	113,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	58,8	62,4	63,0	69,2	77,8	59,3	52,2	51,6
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	*	*	*	*	*	*	*	*
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	*	*	*	9,1	9,5	8,4	7,5	7,2
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	—	—	—	—	—	*	—	—
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	*	*	*	*	*	*	*	*
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	*	*	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	6,9

Продовження таблиці 2.7

Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	7,9	36,7	34,9	32,5	39,5	25,0	18,0	21,4
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	17,9	20,3	21,5	30,2	37,8	31,2	24,8	19,9
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	0,1	0,2	*	0,2	*	*	0,2	0,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	*	*	*	*	*	*	*	*
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	*	*	*	*	*	*	*	*

Результати проведеного аналізу засвідчують, що найбільші обсяги інвестицій з України у 2016 році здійснювались у переробну промисловість (113 млн. дол. США). Зокрема, найбільш інвестиційно привабливою галуззю була харчова промисловість, обсяги вітчизняних інвестицій суб'єктів міжнародного бізнесу у яку становили 51,6 млн. дол. США. Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, також, були тими сферами міжнародного бізнесу України, які інвестували значні фінансові ресурси, а саме 21,4 млн. дол. США.

2.3. Регіональна (географічна) структура прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі

Іноземні інвестиції приносять не лише прибуток інвестору, а розширення міжнародного співробітництва та соціальний ефект країні у вигляді зростання

доходів населення, що призводить до активізації платоспроможного попиту та забезпечує ланцюгову реакцію позитивних змін в національній економіці. Для комплексної оцінки впливу іноземного інвестування на економіку України проаналізуємо динаміку їх надходжень та основних країн-інвесторів за останні роки (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка прямих іноземних інвестицій міжнародного бізнесу в економіці України за найбільшими країнами-інвесторами у 2009-2016 роках, млн. дол. США [73]

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37655,5
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	9691,6
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	5753,9
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1606,6
Велика Британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2046,3
Російська Федерація	1900,2	2692,7	2876,1	3040,5	3525,9	2338,9	3036,9	4349,8
Австрія	1674,7	1798,9	2317,5	2476,9	2314,0	1648,7	1559,8	1272,8
Франція	1381,1	2105,4	1993,1	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1294,3
Віргінські острови (брит.)	1283,6	1384,9	1580,2	1888,2	2275,9	1988,3	1715,0	1766,5
США	1260,0	1107,6	966,6	976,5	934,7	701,6	634,1	698,8
Польща	847,0	913,0	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	760,4

Сукупний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України на кінець 2016 р. становив 37655,5 млн. дол. США. У 2016 р. інвестиції в Україну надійшли зі 131 країни світу, зокрема країнами ЄС інвестовано 77,5% загального обсягу акціонерного капіталу, з інших країн світу – 22,5%.

Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу в економіці України за окремими країнами світу у 2009 році представлено на рис. 2.8.

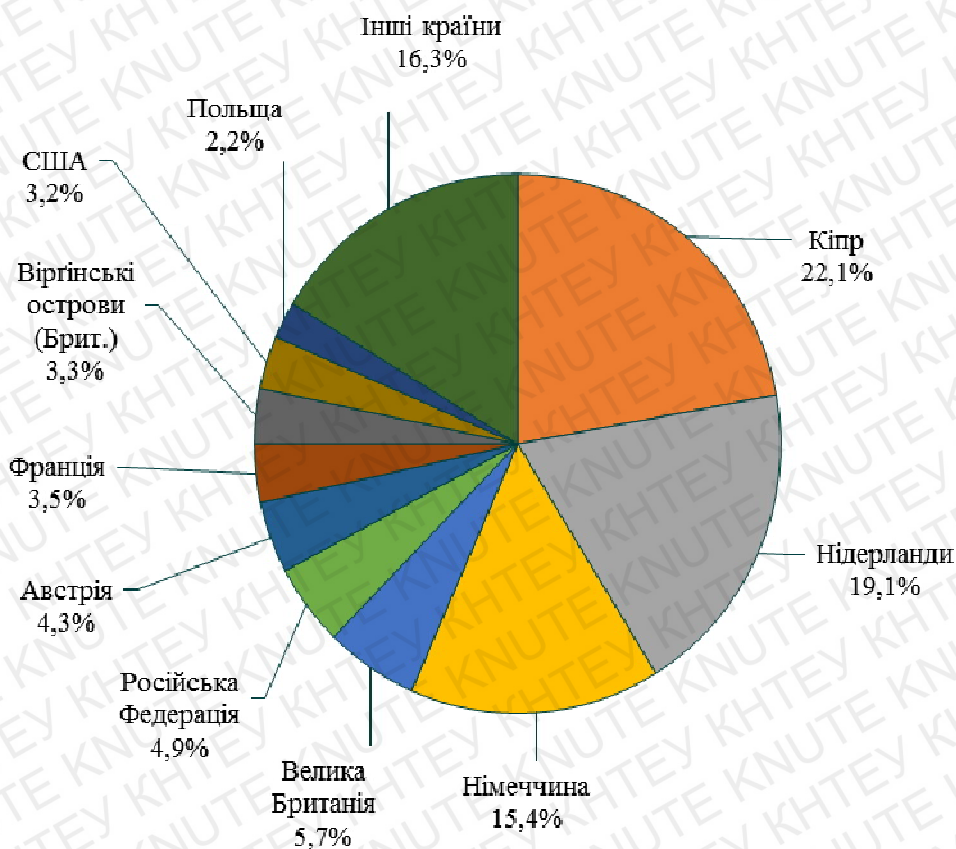

Рис. 2.8. Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу в економіці України за окремими країнами світу у 2009 році, % [73]

Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу в економіці України за окремими країнами світу у 2016 році представлено на рис. 2.9.

Слід зауважити, що інвестування в Україні має свої особливості. Зокрема, частина іноземних інвестицій, які надходили до України протягом минулих років з низки іноземних держав, особливо з офшорних зон, інших юрисдикцій з пільговими умовами оподаткування бізнесу, мали пострадянське, насамперед українське походження. Так, станом на 31 грудня 2016 р., лише частка Кіпру в сукупних обсягах прямих іноземних інвестицій в Україну становила 22,1 %. Хоча добре відомо, що саме через Кіпр до України у формально-юридичному статусі іноземного надходить, насамперед, український за походженням

капітал, можливо меншою мірою – російський. Якщо до формально кіпрського капіталу додати потоки до України прямих іноземних інвестицій з таких офшорних зон, як Беліз і Британські Віргінські острови, то сукупна частка цих юрисдикцій у загальних обсягах прямих іноземних інвестицій в Україну наприкінці минулого року становила 25,4 %.

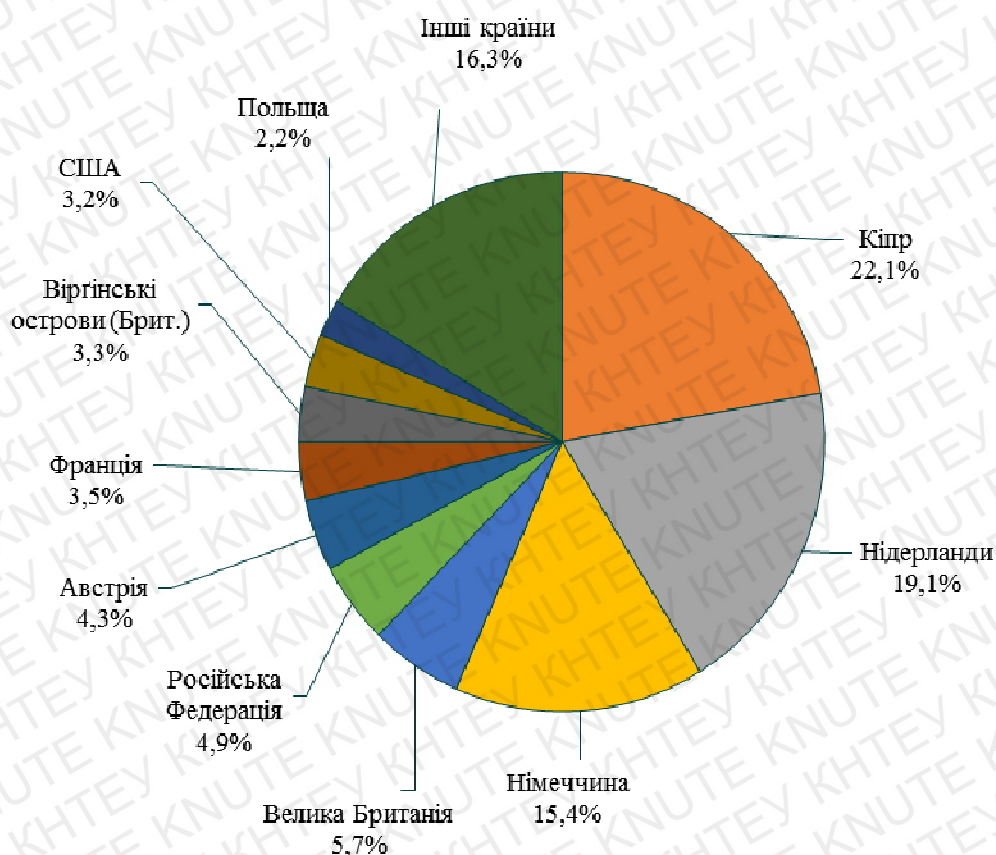

Рис. 2.9. Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу в економіці України за окремими країнами світу у 2016 році, % [73]

До цього треба додати, що й українські за походженням капітали, вивезені свого часу з нашої держави до низки європейських країн, які не є офшорними зонами (наприклад, Нідерланди, Австрія та ін.), пізніше надходили до України як іноземні інвестиції. Так само через офшорні зони під виглядом «неросійського» до України надходив і російський капітал [38, с.102].

Розглянемо динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі за регіонами України у 2009-2016 роках (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка прямих іноземних інвестицій міжнародного бізнесу у регіонах України у 2009-2016 роках, млн. дол. США [73]

Регіон	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37655,5
Вінницька	184,6	205,3	226,4	248,2	309,4	223,0	187,8	179,8
Волинська	332,4	218,6	291,4	380,5	341,3	271,2	247,1	234,8
Дніпропетровська	8611,0	10620,3	10183,3	9880,1	8913,0	5775,8	4009,9	3481,3
Донецька	3720,6	4329,2	3559,9	3566,7	3789,1	2322,0	1748,0	1633,0
Житомирська	206,6	226,6	306,2	336,9	362,9	259,8	222,7	222,5
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	334,2	311,8	317,7
Запорізька	866,1	902,8	937,5	1027,6	1075,3	843,4	682,7	650,0
Івано-Франківська	615,4	492,8	624,0	642,7	813,8	925,9	836,6	818,2
Київська	1488,5	1574,2	1714,8	1798,2	1951,5	1750,3	1593,4	1502,5
Кіровоградська	69,8	52,1	59,5	90,9	147,1	70,6	52,5	59,1
Луганська	579,2	629,5	713,3	785,5	826,4	578,2	443,9	379,1
Львівська	1131,6	1186,8	1300,4	1315,8	1379,5	1197,7	1101,0	1093,2
Миколаївська	162,7	165,4	152,3	244,7	282,8	228,9	212,8	227,8
Одеська	1042,0	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	1430,4	1330,1	1331,3
Полтавська	449,9	550,3	701,2	942,3	1064,7	1039,4	1000,1	1003,8
Рівненська	275,2	276,8	259,6	277,9	292,6	242,5	199,6	182,3
Сумська	243,5	359,6	361,8	386,5	422,7	263,3	199,1	190,1
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	63,9	68,9	55,8	49,2	48,5
Харківська	2082,7	2716,8	2814,2	2174,3	2131,9	1728,8	1554,6	1632,9
Херсонська	179,6	185,5	188,6	251,5	275,2	208,2	211,0	202,6
Хмельницька	219,6	183,0	186,8	205,1	224,5	189,1	165,5	160,2
Черкаська	222,5	289,4	285,7	882,5	887,9	512,9	348,0	334,9
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	68,6	59,1	57,5
Чернігівська	88,8	94,9	100,9	105,0	128,4	99,8	92,1	240,9
м.Київ	15728,6	18516,5	21537,0	23998,6	25825,6	20105,5	19296,0	21471,8

У регіональному розрізі у 2016 р. 93,7% загального обсягу інвестицій спрямовано у Дніпропетровську, Донецьку, Харківську, Київську, Одеську, Львівську області та м. Київ. Зазначений регіональний розподіл коштів зумовлює нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, оскільки відсутність грошових потоків до виробничих суб'єктів в периферії зменшує відповідні надходження до місцевих бюджетів.

Розглянемо темпи зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій у

міжнародному бізнесі за регіонами України у 2009-2016 роках (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Темпи зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій у міжнародному бізнесі за регіонами України у 2009-2016 роках, % до початку року [73]

Регіон	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	116,4	106,2	107,3	103,9	75,8	88,8	104,2	116,4
Вінницька	111,2	110,3	109,6	124,7	72,1	84,2	95,8	111,2
Волинська	65,8	133,3	130,6	89,7	79,5	91,1	95,0	65,8
Дніпропетровська	123,3	95,9	97,0	90,2	64,8	69,4	86,8	123,3
Донецька	116,4	82,2	100,2	106,2	61,3	75,3	93,4	116,4
Житомирська	109,7	135,1	110,0	107,7	71,6	85,7	99,9	109,7
Закарпатська	100,2	95,6	116,6	107,7	76,4	93,3	101,9	100,2
Запорізька	104,2	103,8	109,6	104,6	78,4	80,9	95,2	104,2
Івано-Франківська	80,1	126,6	103,0	126,6	113,8	90,4	97,8	80,1
Київська	105,8	108,9	104,9	108,5	89,7	91,0	94,3	105,8
Кіровоградська	74,7	114,2	152,7	161,9	48,0	74,3	112,6	74,7
Луганська	108,7	113,3	110,1	105,2	70,0	76,8	85,4	108,7
Львівська	104,9	109,6	101,2	104,8	86,8	91,9	99,3	104,9
Миколаївська	101,7	92,1	160,6	115,6	80,9	93,0	107,0	101,7
Одеська	106,3	110,2	133,5	102,6	85,6	93,0	100,1	106,3
Полтавська	122,3	127,4	134,4	113,0	97,6	96,2	100,4	122,3
Рівненська	100,6	93,8	107,1	105,3	82,9	82,3	91,3	100,6
Сумська	147,7	100,6	106,8	109,4	62,3	75,6	95,5	147,7
Тернопільська	89,8	103,6	103,3	107,9	81,0	88,1	98,6	89,8
Харківська	130,4	103,6	77,3	98,0	81,1	89,9	105,0	130,4
Херсонська	103,3	101,6	133,4	109,4	75,7	101,3	96,0	103,3
Хмельницька	83,3	102,1	109,8	109,4	84,2	87,5	96,8	83,3
Черкаська	130,1	98,7	308,9	100,6	57,8	67,8	96,2	130,1
Чернівецька	100,2	99,99	103,8	124,8	85,6	86,1	97,2	100,2
Чернігівська	106,9	106,3	104,1	122,3	77,7	92,3	261,5	106,9
м.Київ	117,7	116,3	111,4	107,6	77,9	96,0	111,3	117,7

Результати аналізу засвідчили, що найбільшими темпами у останні роки відбувалося зростання прямих іноземних інвестицій у Харківській, Черкаській, Сумській, Полтавській областях та м.Київ. Водночас, скорочення прямих іноземних інвестицій відбувалося у Волинській, Івано-Франківській, Тернопільській, Хмельницькій областях.

Розглянемо структуру прямих інвестицій міжнародного бізнесу з України за окремими країнами світу у 2009 році на рис. 2.10.

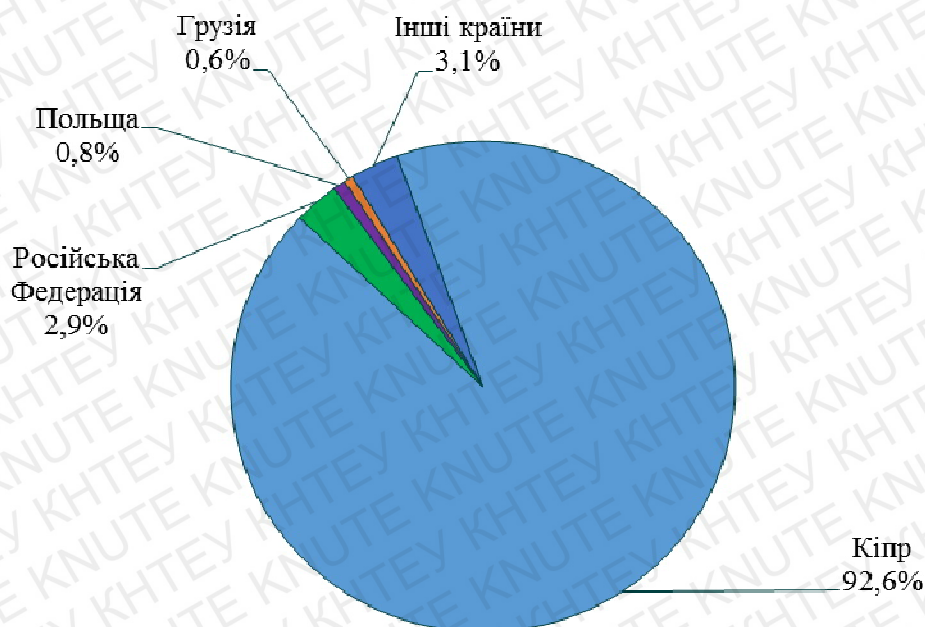

Рис. 2.10. Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу з України за окремими країнами світу у 2009 році, % [73]

Отже, як бачимо у 2009 році 92,6 % усіх інвестицій з України спрямовувалась у офшорні зони Кіпру. Російська Федерація посідає друге місце з питомою вагою 2,9 %.

Розглянемо структуру прямих інвестицій міжнародного бізнесу з України за окремими країнами світу у 2016 році на рис. 2.11.

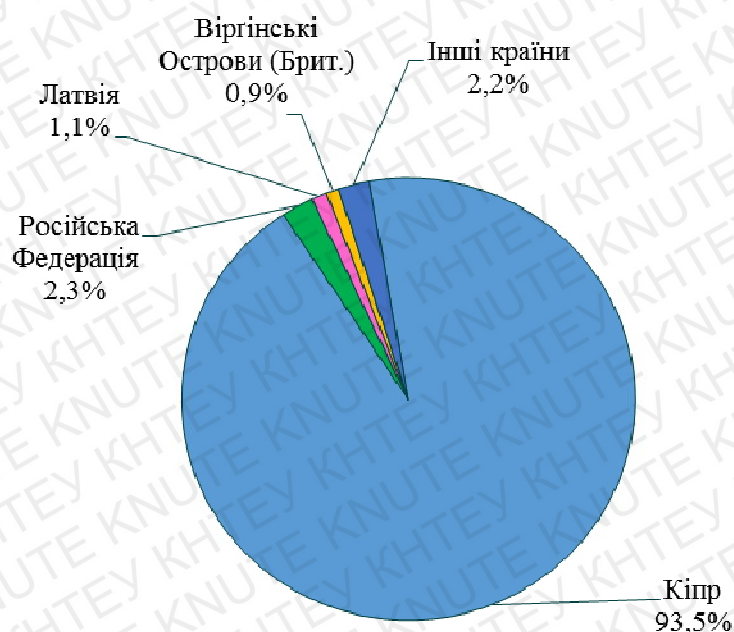

Рис. 2.11. Структура прямих інвестицій міжнародного бізнесу з України за окремими країнами світу у 2009 році, % [73]

Отже, як бачимо у 2016 ситуація практично не змінилась. Зокрема, 93,5 % усіх інвестицій з України спрямовувалась у офшорні зони Кіпру та віргінських островів (0,9 %). Російська Федерація посідала, також, друге місце з питомою вагою 2,3 %.

З огляду на наявні тенденції іноземного інвестування проаналізуємо інвестиційний клімат України, шляхом дослідження позицій країни у міжнародних рейтингах (табл. 2.11).

За Індексом конкурентоспроможності у 2014 р. Україна піднялася на 13 позицій в порівнянні з базовим період, проте у 2016 р. втратила 3 позиції (через незадовільні показники складових макроекономічного середовища та слабкий рівень розвитку фінансового ринку).

Таблиця 2.11

Місце України у світових інвестиційних рейтингах [60]

Рейтинг	2010 р.	2014 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення рейтингу	
				2014-2010 рр.	2016-2014 рр.
The Global Competitiveness Index	89	76	79	-13	+3
International Business Compass	-	109	89	-	-20
Doing Business	142	112	96	-30	-16
Investment Attractiveness Index	3,28	2,5	2,57	-0,78	+0,07
FDI Index	0,144	0,142	0,12	-0,02	-0,022
Index of Economic Freedom	162	155	162	-7	+7

За Індексом інвестиційної привабливості у 2016 р. країна зайняла 89 місце із 174 країн (покращила свій показник на 20 позицій). У рейтингу Doing Business у 2014 р. піднялася на 112 місце із 142, а у 2016 р. зайняла 96 місце (покращила свої позиції на 16 пунктів за рахунок прогресу у сферах реєстрації прав власності та оподаткування). За оцінкою ЄБА, найбільш інвестиційно привабливою Україна була у 2010 р. – 3,28 бали з 5, у 2014 р. значення скоротилося до 2,5. За Індексом прямих іноземних інвестицій Україна покращила позиції із 0,144 у 2010 р. до 0,12 у 2016 р., проте економіка країни є недостатньо відкритою для надходження прямих іноземних інвестицій, оскільки значення індексу на 66% перевищує показник Польщі, на 23% – показник США та на 13% – показник Австрії. За рейтингом Індексу економічних свобод Україна у 2014 р. посіла 155 місце серед 186 країн, проте у 2016 р. опустилася на 162 позицію [60].

Низькі позиції України в досліджуваних рейтингах свідчать про ризиковий інвестиційний клімат та є наслідком погіршення макроекономічних показників, що зумовило від’ємний приріст інвестиційних надходжень (-21%) у поточному періоді. Найбільш проблемними факторами ведення міжнародного бізнесу в Україні є [55]:

- високий рівень корупції;
- ускладнений доступ до фінансів;
- інфляція;
- політична нестабільність;
- високі податкові ставки та недосконале податкове законодавство;
- державна бюрократія.

Зазначені чинники обмежують приплив іноземного капіталу та зумовлюють дефіцит фінансових ресурсів, наслідком чого є соціально-економічний спад та криза в Україні.

Проведене дослідження інвестиційних процесів в економіці України надало можливість відзначити, що прямі іноземні інвестиції є вагомим чинником, який впливає на темпи економічного зростання та розвиток країни в цілому, оскільки є передумовою розширення міжнародного бізнесу та створення соціального ефекту у вигляді зростання доходів населення. Виявлено, що скорочення надходжень іноземного капіталу у 2016 р. обумовлено несприятливим інвестиційним кліматом, що викликано низкою причин, а саме: політичною й економічною нестабільністю, недосконалістю митної, фіскальної політики, нерозвиненістю інвестиційної й логістичної інфраструктури. Для соціально-економічного розвитку та технологічної модернізації України необхідно активізувати її наявний інвестиційний потенціал шляхом створення сприятливих умов інвестування у міжнародний бізнес. Для цього державі необхідно здійснити ряд заходів щодо зміни інвестиційної політики, поліпшення загального бізнес-клімату та режимів міжнародної конкуренції.

Висновки до розділу 2

Аналіз показав, що у 2016 році було експортовано товарів та послуг на загальну суму 45112, 7 млн.дол.США, що на 18994,1 млн.дол.США менше, ніж у 201 році. Також, зменшився і імпорт товарів до України на 16179,5 млн.дол.США. Така негативна динаміка свідчить про скорочення інвестиційної привабливості України та згортання міжнародного бізнесу в нашій країні після початку військових дій на Сході держави.

Результати проведеного аналізу засвідчують, що на протязі останніх вісьми років відбулося скорочення загальних обсягів іноземного інвестування України на 1337 млн. дол. США. У зв'язку з початком військової агресії Російської Федерації та слідуючим за цим економічним спадом в Україні інвестиційна привабливість нашої країни для іноземних інвесторів міжнародного бізнесу значно знизилась. Це призвело до скорочення обсягів іноземних інвестицій на 16049 млн. дол. США, або на 29,88 % порівняно з 2013 роком, що склало 37655,5 млн. дол. США.

Дослідження засвідчують, що залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі має нерівномірний розподіл за галузями та видами економічної діяльності в Україні. У структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2009 році найбільшу частку займала промисловість (42,2 %). При цьому у промисловому секторі міжнародного бізнесу 35,1 % припадало на іноземні інвестиції у переробну промисловість та 6,6 % - на іноземні інвестиції у добувну промисловість та розроблення кар'єрів.

Сукупний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України на кінець 2016 р. становив 37655,5 млн. дол. США. У 2016 р. інвестиції в Україну надійшли зі 131 країни світу, зокрема країнами ЄС інвестовано 77,5% загального обсягу акціонерного капіталу, з інших країн світу – 22,5%.

У регіональному розрізі у 2016 р. 93,7% загального обсягу інвестицій спрямовано у Дніпропетровську, Донецьку, Харківську, Київську, Одеську, Львівську області та м. Київ. Зазначений регіональний розподіл коштів

зумовлює нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, оскільки відсутність грошових потоків до виробничих суб'єктів в периферії зменшує відповідні надходження до місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

3.1. Міжнародні механізми регулювання іноземних інвестицій

На сучасному етапі розвитку глобальної економічної системи іноземні інвестиції є важливим чинником економічного зростання та структурної модернізації здійснення міжнародного бізнесу більшості країн світу. Незважаючи на світову економічну кризу, загальні потоки іноземних інвестицій у світі постійно зростають. Залучення іноземного капіталу відіграє важливу роль у модернізації економіки і розвитку високорозвинених постіндустріальних країн, країн, що розвиваються, і особливо країн з перехідною економікою. Саме тому формування механізму регулювання і стимулювання притоку іноземних інвестицій є пріоритетним інтересом для багатьох країн, що обрали модернізаційну стратегію соціально-економічного розвитку міжнародного бізнесу.

Багато високорозвинених країн та країн, що розвиваються, впродовж останніх 50 років проводили активну політику залучення іноземних інвестицій. Звісно, що досвід залучення іноземного капіталу кожної окремої країни є унікальним та не завжди пристосованим до сучасних українських економічних реалій. У процесі залучення іноземних інвестицій кожна країна використовувала особливий набір економіко-правових інструментів, адаптований до певного внутрішнього та зовнішнього середовища, економічних умов і тенденцій. Ставши на шлях модернізації економіки, Україні необхідно визначити власну стратегію регулювання й стимулювання притоку іноземних інвестицій у міжнародний бізнес з урахуванням успішного досвіду провідних країн світу [18, с.100].

Виходячи з подібних стартових умов, близьким і найбільш прийнятним для економіки України є досвід регулювання іноземних інвестицій у міжнародний

бізнес країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ). Після краху соціалізму більшість країн Центрально-Східної Європи розпочала активний курс реформ, спрямованих на структурну модернізацію економіки і швидке економічне зростання. Важливу роль у швидкому економічному розвитку цих країн відіграли іноземні інвестиції, залучені за допомогою низки економіко-правових механізмів. Майже у всіх країнах ЦСЄ діяльність іноземних інвесторів регулюється національними законами, постановами і адміністративними процедурами, що призначені для всіх без винятку суб'єктів міжнародного бізнесу – як національних, так і іноземних. Тому національні розбіжності у сфері регулювання і стимулювання притоку іноземних інвестицій у міжнародний бізнес визначаються не нормами спеціальних законів про іноземні інвестиції, а особливостями податкового, митного та інвестиційного законодавства, а також умовами та порядком реєстрації підприємств. В свою чергу, беручи до уваги високий рівень конкуренції у сфері залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, інвестиційне законодавство визначається системою пільг, що надаються інвесторам. З огляду на вищесказане особливий інтерес для нас становить вивчення досвіду Польщі, Чехії, Угорщини та Австрії.

Економіка Польщі є дуже привабливою для іноземних інвесторів, оскільки політика польського уряду стосовно іноземних інвестицій у міжнародний бізнес є дружньою і відкритою. Польський уряд пропонує іноземним інвесторам різноманітні заохочення, які залежать від виду інвестицій, зокрема застосовує привабливі стимули для іноземних інвесторів, які вкладають капітал у територію з високим рівнем безробіття. Так, ставка урядової допомоги (у вигляді податкових та митних пільг) для таких інвесторів складає 50%. Для малих та середніх підприємств вона дорівнює 65%. Особливі субсидії надаються суб'єктам міжнародного бізнесу, що інвестують у сектор наукових розробок. Ці проекти можуть очікувати на урядові субсидії у розмірі до 100%. Урядові гранти надаються іноземним інвесторам на основі Програми з підтримки інвестицій, які мають велике значення для польської економіки на

2011–2020 роки (Program for the support of investments of considerable importance for Polish economy for years 2011–2020), що була прийнята Радою міністрів Республіки Польща 5 липня 2011 року [94].

Державна підтримка Міністерства економіки Польщі може бути застосована для компаній, що планують інвестиції в наступних пріоритетних секторах економіки країни: автомобільному, електронному, авіаційному, біотехнологічному, секторі сучасних послуг, наукових досліджень і розробок (R&D). Підтримка також може бути запропонована компаніям, що планують виробничі інвестиції в інших секторах економіки Польщі, якщо мінімальні прийнятні витрати проекту складають 750 мільйонів польських злотих і створюють не менш ніж 200 нових робочих місць або 500 мільйонів злотих і 500 нових робочих місць [94].

У Польщі заснована агенція з інформації та іноземних інвестицій (Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. – PAIiIZ), яка є відповідальною за створення Міжвідомчого комітету з іноземних інвестицій. Основним завданням комітету є підготовка усієї необхідної документації для нових іноземних інвестиційних проєктів на території Польщі. Польським урядом ініційовано створення низки веб-сайтів, метою яких є популяризація країни як привабливого місця для іноземних інвестицій. Крім того, з 2008 році Польща ратифікувала більш ніж 60 двосторонніх інвестиційних договорів з багатьма країнами світу.

Чеська Республіка володіє дієвим інструментарієм регулювання і стимулювання притоку іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, що базується на однаковій законодавчій підтримці як внутрішніх, так й іноземних інвесторів, які є рівноправними суб'єктами чеських податкових законів. Чеська Республіка є членом Багатостороннього агентства з гарантування інвестиційних вкладів (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA) – міжнародної організації із захисту інвестицій, яка є частиною групи Світового банку та Міжнародного валютного фонду. Країна підписала низку двосторонніх договорів, які підтримують та захищають іноземних інвесторів. Прикладом

таких договорів є тісна співпраця в інвестиційній сфері з США, Німеччиною, Великобританією, Францією, Австрією, Швейцарією, Італією, Бельгією, Люксембургом, Нідерландами, Фінляндією, Норвегією, Данією та Китаєм [95].

Уряд Чеської Республіки пропонує новим і вже існуючим інвесторам у міжнародний бізнес підтримку в покритті 60% витрат, що пов'язані з інвестиційними проектами. Допомога надається згідно з національною схемою інвестиційних стимулів. Спеціальні види діяльності, такі як створення центрів наукових досліджень та розробок, підтримуються також структурними фондами ЄС. Основні форми інвестиційних стимулів у міжнародний бізнес у Чехії представлені на рис. 3.1:

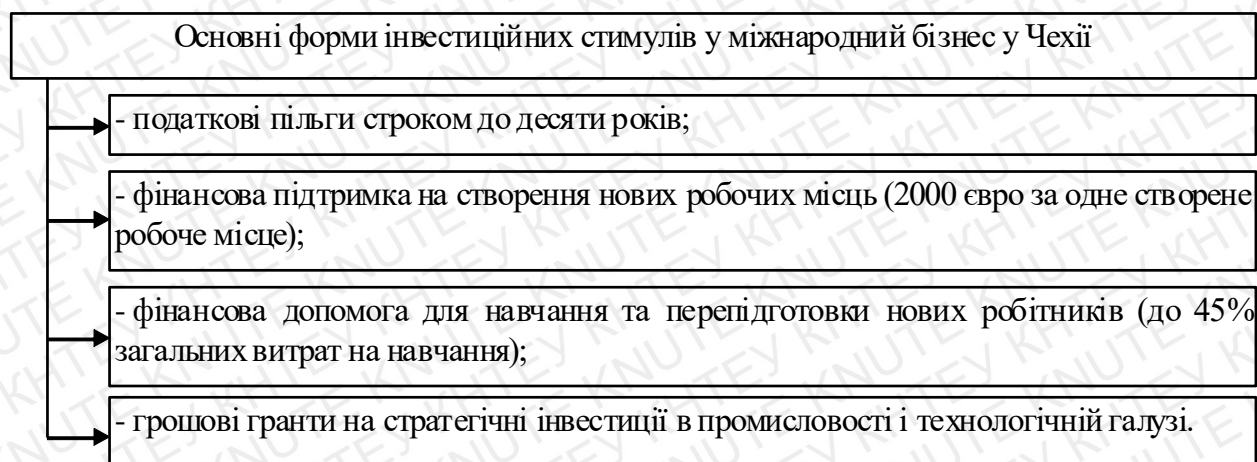

Рис. 3.1. Основні форми інвестиційних стимулів у міжнародний бізнес у Чехії [95]

Угорщина має відкриту економіку, і залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес вважається пріоритетним для угорського уряду. Національний офіс зовнішньої торгівлі (раніше відомий як Угорська агенція з інвестицій та розвитку торгівлі – НІТА) була заснована у 2011 році Міністерством національної економіки Угорщини з метою усіляко допомагати і сприяти іноземним компаніям у процесі інвестування в країну. Була розроблена Національна програма розвитку для підтримки європейських траншів та розробки програм із заохочення іноземних інвестицій, спрямована на сприяння інвестиційним вкладенням у розвиток ключових територій країни, особливо у

найменш розвинені регіони. В її контексті створена Рада інвесторів, яка здійснює політику підтримки економічної конкурентоспроможності Угорщини і привабливості країни для іноземних інвестицій у міжнародний бізнес. Вона перебуває під головуванням Міністра економіки Угорщини, Американської торгової палати, Німецько-Угорської торгово-промислової палати, угорської Асоціації спільних підприємств, угорської Асоціації міжнародних інвесторів і Постійної комісії палат ЄС, яка складається з понад 100 найбільших інвесторів.

Діяльність Ради інвесторів активізувалася у 2011 році. Ця міжурядова організація захищає іноземні інвестиції в Угорщині, надає їм національний режим і сприяє репатріації прибутку. В економіці Угорщини допускається частка до 100 відсотків іноземного капіталу, за винятком “стратегічних” холдингів в оборонній промисловості країни. Заборона поширюється і на громадян, які не є членами ЄС. Іноземці, котрі інвестують у фінансові установи та страхові компанії Угорщини, повинні офіційно повідомити уряд країни про це. Відповідно до зобов’язань, які взяла на себе країна при вступі до ОЕСР, іноземні фінансові інститути мають право відкривати філії в Угорщині та здійснювати транскордонні фінансові послуги. Інвестиційні стимули доступні практично для всіх підприємств, зареєстрованих в Угорщині, і застосовуються на систематичній основі, незалежно від національності їх власників або місця їх реєстрації [95].

З метою дотримання правил Європейського Союзу уряд Угорщини більше не надає податкових канікул міжнародним компаніям на основі обсягу інвестицій. Інвестиційні стимули можуть надаватися шляхом проведення тендерних процедур для іноземних інвестицій у наукові дослідження та розробки, процеси зі сприяння зайнятості та професійної підготовки. Уряд визначає показник інтенсивності для стимулювання, що є максимальним значенням для різних стимулів у пропорції до поточної вартості інвестицій.

Угорщина має добре розвинену систему стимулів для іноземних інвесторів, основою якої є спеціальний пакет стимулів для інвестицій, що перевищують встановлену вартість (зазвичай понад 10 млн. євро). Стимули

призначені для інвесторів, що вкладають капітал у виробничі потужності, логістичні послуги, регіональні сервісні центри, центри наукових досліджень та розробок, біоенергетичні або туристичні об'єкти. Заохочувальні пакети можуть складатися з грошових субсидій, податкових пільг, навчальних субсидій на створення робочих місць. Угорська система мотивації іноземних інвесторів відповідає нормам ЄС з конкуренції та державної допомоги і перебуває у віданні угорського Агентства з інвестицій та розвитку торгівлі й регулюється Міністерством розвитку та економіки [95].

В Австрії створена ефективна система, спрямована на підтримку інвестиційної діяльності закордонних інвесторів. Основною організацією, що супроводжує іноземні інвестиції в країні, є Австрійська бізнес-агенція (АБА), яка функціонує під егідою Федерального міністерства економіки та праці Австрії у тісній кооперації з іншими уповноваженими органами державного управління [92]. Основним завданням АБА є надання послуг на безкоштовній основі тим іноземним інвесторам, котрі прагнуть здійснювати економічну діяльність у пріоритетних галузях промисловості та сільського господарства Австрії. Штаб-квартира АБА знаходиться у Відні, також її відділення розміщені в Нью-Йорку і Токіо.

При здійсненні інвестиційної діяльності в Австрії для іноземних інвесторів найбільш привабливими є податкові привілеї за доходами, які були отримані в результаті участі в діяльності іншої компанії. Якщо австрійське підприємство отримує дивіденди від іноземної компанії, то, згідно з національним законодавством, вони не обкладаються податком на прибуток при дотриманні таких умов (рис. 3.2):

Австрійське законодавство звільняє від оподаткування прибутків ті компанії, від яких надходять дивіденди у країні їх походження. Звільнення іноземних інвестицій від податків стосується також прихованих прибутків. Таким чином, Австрія стала однією з найуспішніших країн у сфері регулювання стимулювання притоку іноземних інвестицій у міжнародний бізнес завдяки розробці і впровадженню ефективного механізму залучення

іноземного капіталу в національну економіку, що базується на новітній системі економіко-правових положень про капіталовкладення.

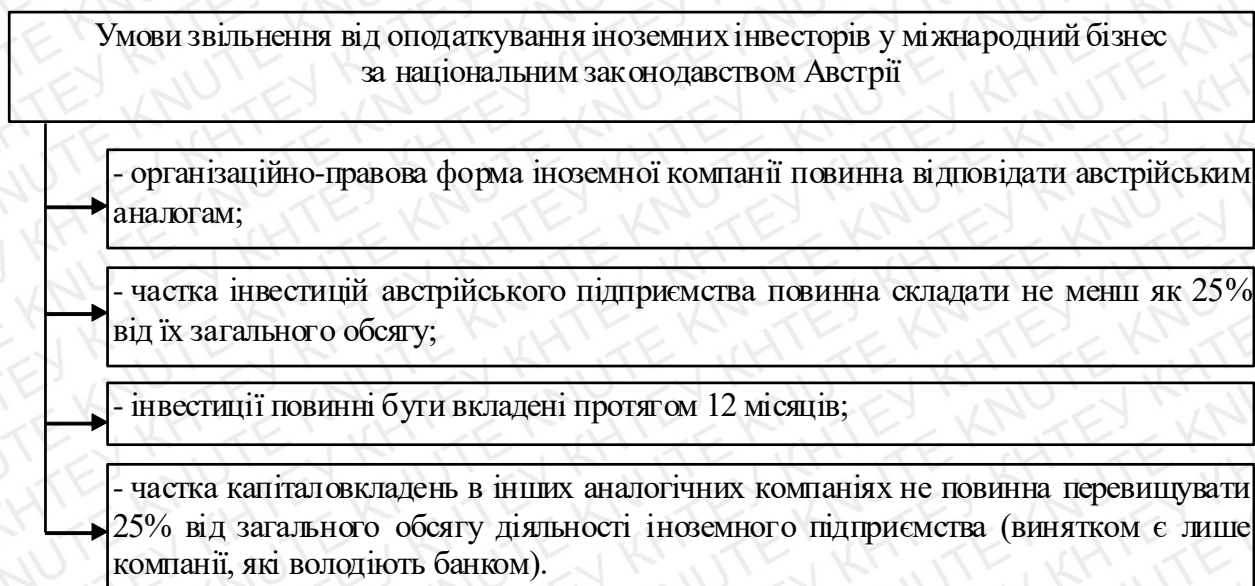

Рис. 3.2. Умови звільнення від оподаткування іноземних інвесторів у міжнародний бізнес за національним законодавством Австрії [92]

Враховуючи особливості та тренди розвитку і функціонування глобальної економіки, для України у сфері залучення та стимулювання притоку іноземних інвестицій у міжнародний бізнес цікавим є досвід Китаю. Уряд цієї країни постійно вдосконалює існуючі механізми залучення іноземного капіталу, що сприяє великим обсягам його надходження в економіку. Китай постійно стимулює іноземне інвестування в сектори економіки з високою доданою вартістю, що включають дослідження та розробки у сфері високих технологій та їх впровадження у виробництво, розвиток альтернативних джерел енергії та сучасної сфери послуг. Експортноорієнтовані іноземні інвестиції дуже часто отримують урядову підтримку [92].

Головною метою інвестиційної політики Китаю є забезпечення внутрішнього розвитку у сфері технологічних інновацій та ноу-хау [96]. Китайський уряд заохочує компанії розміщувати регіональні штаб-квартири у центральній, західній та північно-східній частині країни, систематично публікуючи Каталог пріоритетних галузей економіки для іноземних інвестицій,

який окреслює заохочувальні заходи для залучення іноземних інвестицій у відповідні сектори економіки на відповідних територіях країни.

З метою підвищення інвестиційної привабливості країни КНР підписала низку двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування з іншими країнами світу. Уряд Китаю періодично розробляє п'ятирічні макроекономічні плани, які включають п'ятирічний план на утилізацію іноземного капіталу. Розробка п'ятирічного плану допомагає Китаю [96]:

- забезпечити «фундаментальний перехід» від кількості до якості в іноземному інвестуванні;
- сконцентруватися на впровадженні високих технологій;
- приділяти більше уваги навколишньому середовищу та енергетичній ефективності при оцінці інвестицій;
- запобігти експансії іноземних монополій на китайському ринку;
- захищати національну економічну безпеку;
- запобігти порушенню прав інтелектуальної власності.

Серед економічних стимулів, які застосовуються з метою регулювання іноземної інвестиційної діяльності в країні, важливим є податковий режим. Оподаткування компаній з іноземними інвестиціями проводиться диференційовано залежно від їх виду, місця розташування і галузевої належності. Деякі види доходів іноземних компаній частково або цілком звільняються від податків, а саме [97]:

- доходи, отримані від процентних ставок за кредитами, наданими китайському уряду і державним банківським установам міжнародними фінансовими організаціями;
- доходи від оплати за користування патентним правом у сфері наукових досліджень та розробок, розвитку альтернативної енергетики, транспорту, новітніх технологій.

У процесі реінвестування прибутку в КНР строком не менш ніж 5 років, іноземний інвестор може претендувати на повернення до 40% податку на прибуток від суми реінвестицій. У Китаї існує також податковий кредит, що

звільняє компанію з іноземними інвестиціями від сплати податку на дохід протягом двох років прибуткової діяльності. Необхідною умовою одержання цих пільг є інвестування капіталу в економіку Китаю на термін не менш як 10 років. Також до переліку інвестиційних пільг варто віднести передбачену законодавством КНР можливість прискореної амортизації основних засобів, що застосовується до підприємств з іноземними інвестиціями [96].

Згідно із заходами дозвільної Адміністрації, яка займається оцінкою іноземних інвестиційних проєктів, усі запропоновані іноземні інвестиції в Китаї повинні отримати дозвіл від Національної комісії з розвитку і реформ (National Development and Reform Commission– NDRC) [18]. Крім того, китайські урядові організації здійснюють постійний нагляд за діяльністю іноземних інвесторів у міжнародний бізнес з метою запобігти негативному впливу на економіку країни, навколишнє середовище та національну безпеку.

Одним із найважливіших факторів, що сприяє припливові іноземних інвестицій у країну, є наявність ефективного, стабільного законодавства про іноземні інвестиції та зовнішньоекономічну діяльність. Для більшості економічно розвинених країн система державних гарантій прав та інтересів іноземних інвесторів ґрунтується на трьох рівнях (рис. 3.3).

На сьогоднішній день найбільш досконалі системи регулювання іноземного інвестування у міжнародний бізнес є у економічно розвинутих країнах, таких як США, Великобританія, Франція, Японія.

Система заходів уряду США доповнюється спеціальними програмами із залучення іноземного капіталу у міжнародний бізнес урядами штатів. Ці програми передбачають різні системи пільгового кредитування та страхування іноземних інвестицій, надання земельних ділянок для будівництва промислових підприємств тощо. Для іноземних інвесторів відкрито доступ до результатів науково-дослідних розробок, що здійснюються місцевими університетами; надається інформація про наявність і обсяги сировини, енергетичних і водних ресурсів, стан транспортних сполучень тощо. Умови надання пільг передбачають розміщення підприємств у певній місцевості, що пов'язано з

потребою пропорційного розвитку галузей економіки в межах того чи іншого штату [90].

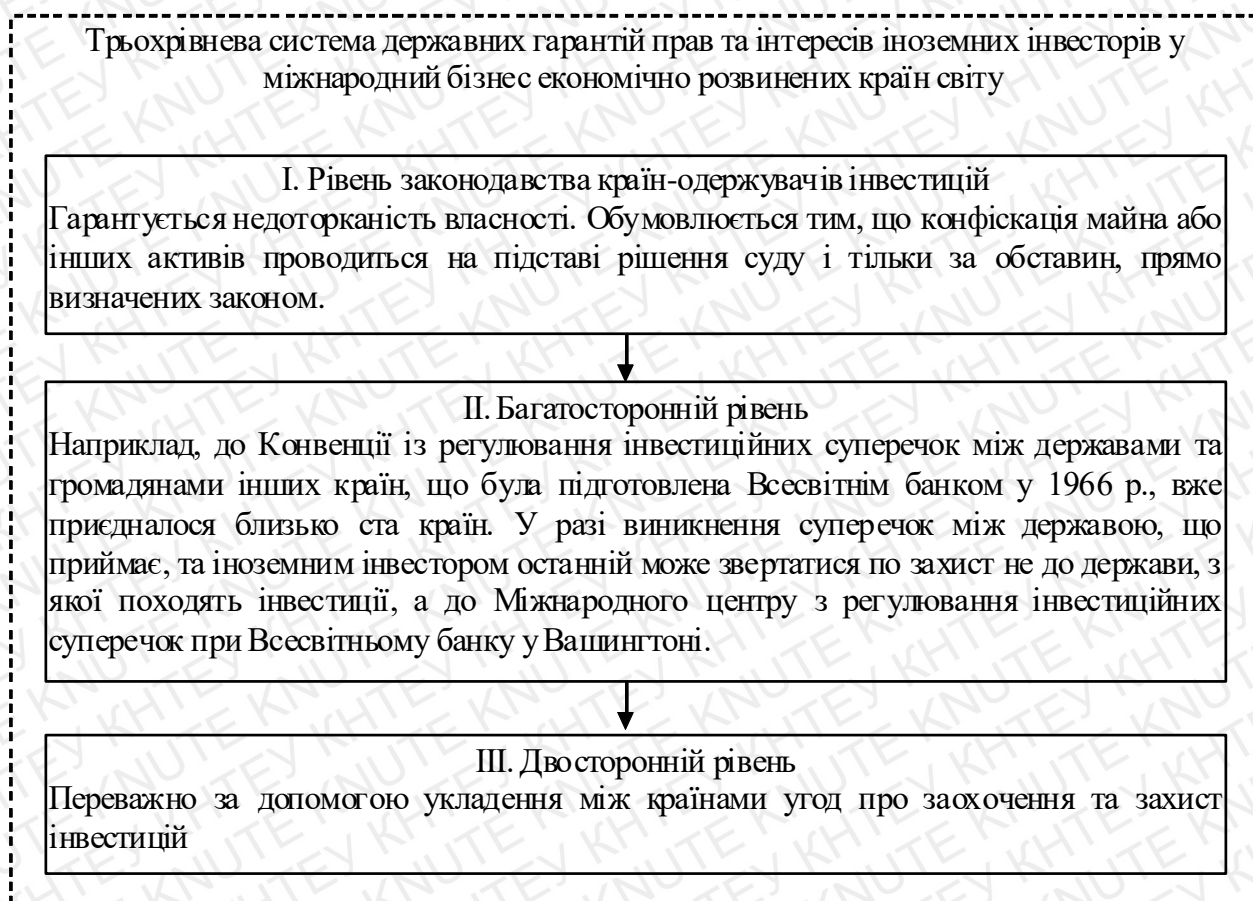

Рис. 3.3. Трьохрівнева система державних гарантій прав та інтересів іноземних інвесторів у міжнародний бізнес економічно розвинених країн світу [87, с.334]

Великий інтерес становить англійська система залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес. Великобританія є лідером у Європі з імпорту капіталу. Сьогодні у країні функціонують дочірні компанії майже всіх найбільших американських корпорацій, філій провідних європейських транснаціональних корпорацій, а також японські заводи з виробництва електронних товарів.

Великобританія практично захопила значну частку інвестицій, що надходять у Європу як із Заходу, так і зі Сходу. Тут сконцентровано понад майже половина усіх американських активів у країнах ЄС. Не менше половини

японських вкладень в Європі так само припадає на Великобританію. Цьому найбільше сприяли такі фактори [90]:

- ефективна структурна перебудова і поліпшення внутрішньо економічної ситуації у країні;
- бажання іноземних фірм зайняти нові ринки збуту для своїх товарів;
- зменшення транспортних витрат;
- висока норма прибутку за рахунок порівняно низьких витрат на робочу силу (за рівнем заробітної плати Великобританія посідає 15-те місце серед розвинених країн світу).

У 2010 році у Франції стартувала Національна інвестиційна програма, мета якої - підвищити конкурентоспроможність бізнесу у країні і запустити інновації в стратегічно важливих секторах економіки. Кількість інвестиційних іноземних проектів, в результаті яких створюються робочі місця, залишалася стабільною. Реформи, початі у Франції в 2007 році, підсилили конкурентоспроможність Франції. Так, Закон про модернізацію економіки від 4 серпня 2008 року, заохочує перебування іноземних інвесторів у Франції. У його рамках покращені податкові умови для працюючих іноземців, створена нова картка резидента, полегшений процес установи і розвитку підприємств, створені спеціальні умови для приватного підприємця, модернізовані умови розміщення венчурних інвестицій. Крім цього спрощено підприємницьке право, посилена юридична і податкова безпека, заохочуються інвестиції в інновації [90].

У 2005 р. Експертний комітет Ради з іноземних інвестицій Японії представив доповідь про просування Програми залучення зарубіжних інвестицій в країну, в якому було виділено 12 напрямків, на яких мають бути зосереджені зусилля національного уряду і місцевої влади у вирішенні названої завдання в найближчому майбутньому. Серед цих напрямків:

- поліпшення умов для здійснення транскордонних злиттів і поглинань;
- просування реформи медичного обслуговування;
- активізація PR-кампаній, пов'язаних і з залученням в країну іноземних інвестицій і з інвестуванням японських компаній за кордоном;

- прискорення процесу укладання двосторонніх угод, що мають відношення до ПЗІ, таких, як угоди про соціальний захист та оподаткування;
- реалізації практики контакту з державними органами по електронних мережах («електронний уряд») і спрощення адміністративних процедур;
- сприяння розвитку «приватної фінансової ініціативи» (PFI) з метою залучення іноземних компаній в сектор громадських послуг;
- реформа, що стосується правил перебування і роботи іноземців в Японії (у першу чергу, лібералізація імміграційних процедур для кваліфікованих фахівців);
- використання «спеціальних зон структурної реформи» для усунення перешкод для ПЗІ;
- переклад законів, наказів і постанов японських адміністративних органів на іноземні мови;
- прискорення реформ, пов'язаних із залученням ПЗІ, на місцевому рівні;
- продовження політики стратегічного державного інвестування в науково-технічну сферу з метою підвищення привабливості Японії як сфери додатка іноземного капіталу;
- сприяння реформам в інших сферах [90].

Навіть просте перерахування основних напрямів реалізації державної програми по залученню іноземних інвестицій у міжнародний бізнес свідчить про комплексне і багаторівневе характері політики в цій галузі. Ця політика стала складовою частиною довгострокової стратегії глобального економічного зростання Японії.

Аналізуючи зміст основних елементів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, можна зробити висновок, що їх вплив на економіку кожної з країн в кожному окремому випадку є одним - позитивним. Отже, за таких обставин перед Україною постають принципово важливі цілі реалізації заходів, спрямованих на покращення інвестиційного середовища та вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес країни.

3.2. Розвиток національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес

Необхідною умовою розвитку міжнародного бізнесу є достатньо жорсткий контроль держави в рамках чіткої, продуманої системної стратегії регулювання інвестиційної сфери. Іноземні інвестиції можуть і повинні широко використовуватися в українській економіці, але тільки в тому випадку, якщо вони відповідатимуть національним інтересам країни.

Забезпечити залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку України в масштабах і структурі, що відповідають зростаючим потребам та інтересам країни, а також національним і регіональним пріоритетним цілям, неможливо без розвитку організаційно-економічного механізму їх регулювання та залучення, що включає законодавчо-правову базу, а також адміністративні структури, методи їх діяльності і використовуваний інструментарій залучення прямих іноземних інвестицій [69, с.59].

Національний механізм регулювання та залучення прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес слід розглядати як сукупність заходів та інструментів, спрямованих не тільки на стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій в країну, але й на оптимізацію цього процесу - упорядкування структури, форм і спрямованості іноземних інвестицій у відповідності з потребами і стратегічними інтересами нашої країни.

Основними складовими комплексного механізму залучення прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес виступають інституціонально-правовий, грошово-кредитний, бюджетно-податковий, територіально-організаційний механізми (рис. 3.1).

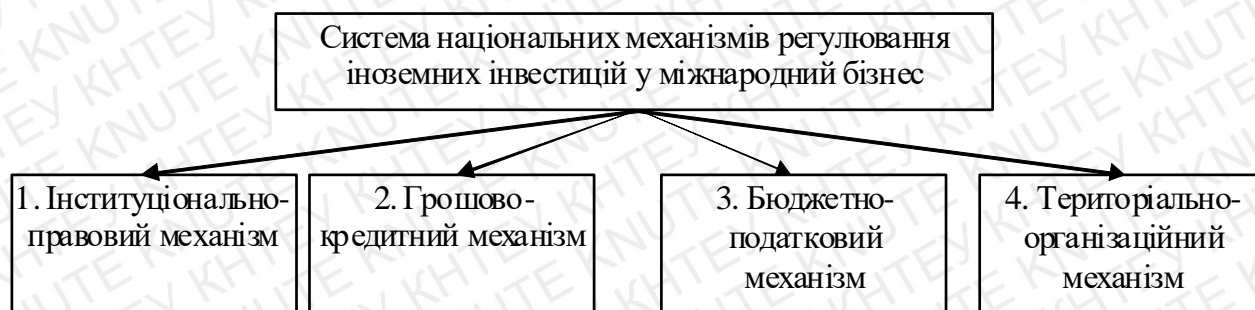

Рис. 3.1. Система національних механізмів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес [82, с.18]

Інституційно-правовий механізм покликаний забезпечити формування належного правового середовища, необхідного для залучення іноземних інвестицій з урахуванням національного та світового досвіду, а також міжнародних зобов'язань України.

Однією з найважливіших складових механізму є грошово-кредитний механізм, метою якого є формування ефективної національної й регіональної політики щодо фінансової підтримки інвестиційної діяльності, що потребує узгодження усіх видів економічної політики. Одними з основних факторів розширення масштабів інвестиційної діяльності є стимулювання довгострокового банківського кредитування реального сектора економіки і залучення коштів населення. Рішення цієї задачі вимагає впровадження механізму ефективного захисту прав кредиторів і прозорого порядку реалізації заставного майна, підвищення рівня концентрації банківського капіталу, стимулювання залучення грошових внесків населення, уведення механізму іпотечного кредитування, стимулювання надходження іноземного капіталу в банківську сферу [82, с.18].

Бюджетно-податковий механізм передбачає вдосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності та амортизаційної політики, а також збільшення обсягів амортизаційних відрахувань для здійснення інвестиційної діяльності в промисловому секторі економіки, зокрема, через використання прискореної амортизації. Податкова політика України має перейти від

домінування фіскальних пріоритетів до реалізації стимулюючого потенціалу у спосіб надання податкових пільг і преференцій для промисловості [82, с.19].

Одним із основних напрямів удосконалення територіально-організаційного механізму є створення певних преференційних умов на окремих територіях. У світовій практиці особливу увагу приділено таким інструментам і механізмам державної інвестиційної політики, як спеціальні правові режими економічної діяльності, що передбачають застосування для частини суб'єктів господарювання впродовж визначеного часу особливих, відмінних від загальнонаціонального режиму, більш преференційних умов діяльності.

За останні роки набули поширення такі форми залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, як створення спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій, співпраця на компенсаційній основі, кредитні угоди, переробка давальницької сировини, ліцензійна торгівля, створення вільних економічних зон, компенсаційні перевезення за участю більш ніж двох країн, іноземний туризм тощо.

Яскравим прикладом іноземного інвестування може бути діяльність в Україні швейцарської фірми "Крафт Якобс Сушар", яка свого часу придбала 88% акцій тростянецької шоколадної фабрики "Україна". Швейцарська фірма гарантувала внесення понад 22 млн. доларів США довгострокових кредитів.

За рік, що минув після проведення тендера, новим співвласником освоєно 45 нових видів продукції, а обсяг виробництва на фабриці "Україна" збільшився у 1,6 рази. Крім того, коли у зв'язку з неплатежами місцеві підприємства почали відключати від електромережі, іноземний інвестор заплатив за борги всього міста Тростянець, аби йому не заважали працювати, і зобов'язався регулярно вносити авансові платежі в сумі 100 тис. доларів США за електроенергію для місцевих споживачів [65].

Залучення інвестицій з-за кордону, полегшуючи фінансовий тягар держави, дозволяє подолати обмежені можливості національного ринку капіталу і може послужити каталізатором економічного підйому в провідних областях діяльності а, отже, і поліпшенню економічного стану країни в цілому,

тим самим, допомагаючи зміцненню її економічного і політичного стану. Не дивлячись на це, вирішення складних проблем реформування української економіки поки не вдається пов'язати з могутнім потенціалом західних інвесторів.

Відчутний пропуск, особливо у сфері прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, позбавляє країну можливостей в придбанні сучасних технологій, новітнього досвіду в області управління і маркетингу, додаткового фінансування. Але процес їх отримання можна значно прискорити, якщо держава зможе створити сприятливіші умови для залучення іноземного капіталу (вигідніше, ніж в Західній Європі і США).

Аналіз інвестиційної діяльності найбільш розвинених держав Заходу вказує на те, що для них характерні три основні шляхи капітальних вкладень в економіку інших країн [51, с.227]:

- перший - портфельні інвестиції (у цінні папери) у формі позик на покриття дефіцитів платіжних балансів країн-позичальників (вони збільшують національний борг у державі, що кредитується, загострюючи тим самим дефіцит держбюджету, вимагають певних гарантій), створення і фінансування дочірніх компаній іноземних фірм, товарних кредитів для інвестиційних проектів;

- другий - прямі (сигест) і реальні іноземні інвестиції: прямі виробничі інвестиції у формі підприємницького капіталу йдуть в створення і реконструкцію промислових підприємств і систему сервісу (така політика забезпечує проникнення в країни, що розвиваються, передових західних технологій і досвіду менеджменту), тобто під прямими інвестиціями прийнято розуміти капітальні вкладення в реальні активи (виробництво) в інших країнах, в управлінні якими бере участь інвестор; під реальними інвестиціями розуміють інвестиції в землю, нерухомість, машини і устаткування, транспортні засоби, запасні частини і ін., тобто реальні інвестиції включають і витрати оборотного капіталу;

- третій - інвестиційна співпраця у формі ліцензійних угод, контрактів на

управління, будівництво підприємств на умовах випуску і навіть реалізації готової продукції [51, с.228].

Для керівників наших вітчизняних підприємств немає необхідності шукати і реалізувати на практиці складні схеми залучення іноземного капіталу, достатньо знати і правильно використовувати основні, для нас сьогодні найбільш прийнятні ті, що вже склалися в міжнародній практиці, що дозволяють економити час і засоби. Так, всі зовнішні джерела фінансування зазвичай, діляться на дві категорії: кредитні засоби і інвестиційний капітал.

На думку фахівців, з якими не можна не погодитися, розраховувати в даний час на кредитування українських проектів західними банками і компаніями, щонайменше, передчасно. Такий негативний висновок обґрунтовується тим, що кредитор при ухваленні відповідального рішення керується принципами, проходження яким для переважної більшості українських виробників в умовах безперервної економічної кризи не представляється неможливим.

Низька ділова репутація, відсутність при освоєнні чіткого планування і обліку використання грошових потоків, недостатні гарантії від комерційних і політичних ризиків, мізерна частка в наміченій справі власного капіталу і ін. - все це не сприяє, а навпаки, віддаляє перспективу отримання зарубіжних кредитних коштів для українського підприємництва, що розвивається поки що порівняно повільно.

Набагато вищі шанси у тих, хто має намір привернути іноземного партнера до реалізації сумісного проекту. Якщо розумно і грамотно представити їм проект, приклавши до нього достатнє зв'язане логічне обґрунтування, то не виключене те, що, розраховуючи на велику віддачу, потенційні інвестори можуть піти на відомий ризик і спробувати свої сили на новому ринку. Тим паче, що сьогодні ризик у нас в країні може бути дійсно вартим [57, с.623].

Так, за оцінками представників американського бізнесу, в Україні зараз на вкладені кошти можна запрацювати 40-50 і навіть 80 відсотків прибутку, тоді як на Заході вже 6-8 відсотків вважається достатньо прийнятним рівнем. Але,

не дивлячись на такий припадний прибуток на кошти, що вкладаються, пошук іноземних інвесторів - це складний і тривалий процес для українських підприємств, в якому не буває дрібниць.

Ухвалюючи рішення про вкладення, зарубіжні інвестори, як правило, ретельно вивчають і аналізують різні чинники, починаючи від уміння потенційного партнера правильно вести переговори до рівня професіоналізму в організації і веденні їм підприємницької діяльності. Багато з уважно вивчивши обстановку, що складається в країні, вважають за краще поки обмежитися спекулятивною грою на фондовому ринку.

В цілому всі зарубіжні джерела фінансування інвестиційних і інших сумісних проектів можна розділити по учасниках, що оперують на валютному ринку, на декілька основних категорій.

Першим таким, багато в чому визначальним джерелом фінансування інвестиційних проектів є сама іноземна держава, що діє через Національний банк або спеціально створені для цього свої установи. У США, наприклад, такими установами є Експортно-імпортний банк (Ексімбанк) і Корпорація по приватних зарубіжних інвестиціях (ОПК). Обидві названі структури сприяють проектному фінансуванню у формі кредиту і гарантій по кредитах у випадках, коли проекти передбачають постачання американській продукції або послуг.

Друге джерело - це спеціалізовані на фінансуванні перспективних проектів різні інвестиційні фонди (наприклад, «Інвестиційний фонд США - Росія», «Євроазіатський фонд», «Підприємницький фонд Центральна Азія - США» тощо). Такі фонди також створюються за рахунок державних коштів, але можуть здійснювати проектне фінансування без отримання гарантій держбанків. Суми здійснюваного таким чином кредитування невеликі, а попит тут підвищений, звідси і гостра конкуренція між потенційними одержувачами кредитів від спеціалізованих інвестиційних фондів [57, с.623].

Третє джерело фінансування найбільш велике (спроможне), а тому і привабливе. Воно має на увазі активну співпрацю із зарубіжними приватними комерційними і інвестиційними банками. По-різному оперуючи на валютному

ринку, такі банки забезпечують власні валютні потреби, а також проводять чисто спекулятивні операції, направлені на отримання прибутку, або страхують (хеджують) ризик можливої переоцінки своїх активів із-за негативної зміни курсів валют. В більшості випадків проектне фінансування через приватний банк для операцій з високим рівнем ризику (як в Україні), також припускає отримання державних гарантій.

Четвертим, теж достатньо великим, але для України поки недоступним (теоретично перспективним) джерелом є солідні зарубіжні пенсійні фонди і страхові компанії, шукаючі найбільш прибуткові вкладення своїх капіталів. Але такі структури, як правило, уникають брати участь в операціях з підвищеним рівнем ризику. Тому дане джерело в реальній українській дійсності може бути лише потенційним.

П'яте джерело - промислові і торгові компанії, що переслідують зазвичай, чисто комерційний інтерес, наприклад конвертація виручки від експорту в іноземній валюті у валюту національну або покриття потреб в іноземній валюті для здійснення імпорتنих операцій [57, с.624].

Новим для України джерелом фінансування стало отримання інвестицій через конвертацію українських акцій в американські депозитарні сертифікати (ADR) або глобальні (GDR) депозитарні розписки. Інвестори мають змогу торгувати розписками, емітованими банком у їхній країні. Кожна розписка відповідає певній кількості акцій компанії, зареєстрованої за кордоном. Програми депозитарних розписок мають близько 30 українських компаній. Незважаючи на те, що торгівля українськими ADR і GDR не вельми активна, вони все ж допомогли залучити більшу кількість зарубіжних інвесторів до українського ринку.

При такому рівні розвитку подій, цілком природно, що Україна поки що не є складовою частиною глобального фондового ринку, оскільки іноземні компанії не торгуються на її біржах, але не дивлячись на це деякі українські компанії вже беруть участь в цій світовій системі через свої акції [38, с.116].

Доступ до всіх вищеперелічених та інших потенційних джерел

фінансування має свою специфіку. Загальним же для всіх видів інвестицій є прагнення отримати на вкладений капітал найбільш оптимальну норму прибутку, яка повинна бути тим вище, чим більше ризику, і навпаки.

Не секрет, що залучення іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше, ніж отримання кредитів для покупки необхідних товарів, які в умовах кризи, як правило, розтрачуються безсистемно, множаючи при цьому і без того чималі державні борги. Тому, на наш погляд, Україні для швидкого створення нових виробничих потужностей (або кардинального технічного переоснащення тих, що діють) необхідний, перш за все, імпорт виробничого капіталу в його речовинній формі. У зв'язку з чим, також необхідний достатньо жорсткий контроль за співвідношенням потоків реального і позикового іноземного капіталу. При цьому, пріоритетні напрями іноземних інвестицій слід здійснювати на основі цільових інвестиційних програм, ніколи не забуваючи про те, що вільний ринок характеризується конкурентною боротьбою в області залучення капіталу, який надходить до країн, де, на думку інвесторів, вони можуть отримати максимальні доходи в умовах мінімального ризику.

На жаль, основні проблеми залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес України пов'язані з політичною і економічною нестабільністю, відсутністю твердих державних гарантій для інвесторів і дефіцитом перспективних позичальників, які були б в змозі віддавати отримані кредити. В даний час будь-які інвестиційні проекти в країні реалізуються в умовах невизначеності, непередбачуваності, і, отже, пов'язані з ризиком, тобто з вірогідністю негативного відхилення результату інвестиційної операції від запланованої величини аж до виникнення збитків [38, с.134].

Очевидно, що кожен інвестиційний проект володіє власним ступенем ризику, який необхідно враховувати при ухваленні інвестиційного рішення. І абсолютно не випадково потенційні зарубіжні кредитори не без підстав побоюються, що їх засоби замість прибуткового вкладення можуть виявитися безнадійним українським боргом, аналогічним латиноамериканському.

Отже, для відновлення швидкого і стійкого економічного зростання Україні необхідно створити максимально сприятливі умови і для вітчизняних, і для іноземних інвесторів, оскільки і тих і інших сьогодні стримують практично одні і ті ж чинники. В зв'язку з цим, порівняно недавно створена урядом Консультативна рада з іноземних інвестицій, об'єднуюча ряд зарубіжних інвесторів, що діють на українському ринку, першочерговими завданнями, рішення яких може послужити поштовхом до значного збільшення як вітчизняних, так і прямих іноземних інвестицій в українську економіку, намітив наступні: ухвалення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; ухвалення податкового Кодексу і положень, відповідних міжнародним стандартам бухгалтерського обліку; забезпечення захисту договірних прав фізичних і юридичних осіб; ухвалення положень по податку на додану вартість в відповідності з міжнародними принципами його розрахунку за місцем призначення.

На думку іноземних консультантів, це сприятиме підвищенню іміджу держави як об'єкту для інвестицій, дозволить усунути внутрішні і зовнішні перепони для грошових коштів, які готові інвестувати вітчизняні і зарубіжні компанії.

Інша сторона даної проблеми полягає в тому, що в світовій практиці промисловість набуває інвестиційної привабливості лише після переходу кількості фінансових послуг в якісний склад капіталу.

Відтік і без того дефіцитних в країні грошових ресурсів (потенційних інвестицій) підсилює інвестиційний брак, що не дозволяє зупинити спад виробництва, веде до ослаблення національної валюти.

Мало того і іноземні фірми не поспішають вкладати кошти в економіку України, з якої витікає власний капітал. Істотним бар'єром в розвитку інвестиційної співпраці є також відмінність в розстановці пріоритетів.

Можливі джерела конфліктів між учасниками при укладенні договорів і реалізації інвестиційних проектів в Україні приведені в таблиці 3.1.

Порівняння інвестиційних пріоритетів українських та іноземних партнерів
уведенні міжнародного бізнесу [35, с.221]

№№ л./п.	Український партнер	Іноземний партнер
1.	Повномасштабний і довговічний проект	Високоєфективний пілт-проект як база для майбутніх змін
2.	Фінансування основного і оборотного капіталу	Прибуток на вкладений капітал з обліком ризику
3.	Збереження до 75% статутного капіталу з престижних міркувань	Отримання контрольного пакету акцій для ефективного управління
4.	Збереження управлінської команди	Опора на лідера, необтяженого зобов'язаннями
5.	Збереження спеціалізації, що склалася, і масштабів виробництва	Завоювання нового ємкого ринку
6.	Структурна перебудова експортного капіталу	Використання багатих природних ресурсів
7.	Збереження робочих місць	Застосування кваліфікованої і дешевої робочої сили
8.	Використання нових зарубіжних технологій і управлінської культури	Селекція досягнень української науки, техніка і культури
9.	Збереження в методах обліку прихованих резервів	Прозорість бухгалтерського обліку

Зарубіжному інвестору немає сенсу вкладати гроші в проект, якщо він не приносить прибуток більше, ніж депозит в банку. Тому такий інвестор, як правило, претендуватиме на значну частину можливого підприємницького прибутку. А тим більше в умовах несприятливого інвестиційного клімату в Україні іноземні компанії розраховують на отримання набагато вищої норми прибутку в порівнянні з операціями в інших країнах.

До того ж справжній інвестор постарается робити вплив весь інвестиційний процес, контролювати потоки наявних засобів і спостерігати за правильним їх використанням (як прийнято на Заході). Звідси можуть виникнути суперечності ускладнюючі ділові відносини. Крім того, іноземні інвестори хочуть забезпечити себе від можливого ризику.

З цією метою в світовій практиці широко поширені угоди про взаємне заохочення і захист капіталовкладень, які на урядовому рівні надають

іноземному інвесторові наступні гарантії: справедливий, рівноправний режим, виплату компенсацій у випадку озброєних конфліктів, цивільних безладів, введення надзвичайного положення, безперешкодний перевід прибутку за рубіж. Якщо ж інвесторові заподіяний збиток або до нього застосована яка-небудь дискримінаційна міра в правових умовах його діяльності, то уряд дає згоду вирішити конфлікт в міжнародному арбітражі [35, с.221].

Не останню роль в ухваленні позитивного рішення про інвестування грає політика підприємства в області розкриття інформації (в більшості випадків, благополучні з погляду відвертості емітенти лояльно відносяться до потенційних сторонніх акціонерів, оскільки при необхідності вже здатні самостійно захиститися від переділу власності, організувавши альтернативну скупку акцій), ліквідність його цінних паперів (акцій). За даними професійних операторів українського фондового ринку, перш ніж купити які-небудь акції, зарубіжні клієнти наводять докладні довідки про поточний фінансово-економічний стан і активність дій їх емітента. Зазвичай, перевага віддається тим акціям, які отримують високу оцінку по всіх основних критеріях, що визначають інвестиційну привабливість цінних паперів. В першу чергу до них відносяться: ступінь інформаційної відвертості емітента; якість роботи депозитарію – реєстроутримувача; ступінь розподілення акціонерного капіталу; позиція керівництва підприємства по відношенню до сторонніх акціонерів; розвиненість місцевого фондового ринку; прийнятність фінансово-економічних показників підприємства тощо. Але все таки більшою мірою іноземних інвесторів в Україні сьогодні привертає можливість придбання ефективних виробництв або їх основних виробничих фондів за заниженими цінами, а не можливість отримання доходу.

Нерідко зарубіжні капітали вкладаються з метою поглинання потенційного конкурента і його знищення. Тому в уряді України зараз достатньо складна проблема, успішне рішення якої припускає поєднання стимулів по залученню іноземного капіталу, виходячи з прийнятої економічної моделі промислової політики (регулювання вкладень в пріоритетні сфери і галузі, діяльність і

розвиток яких послужить досягненню наміченої мети), із заходами що забезпечують економічну безпеку вітчизняних підприємств [6].

Серйозною проблемою інвестиційної діяльності в Україні залишається якість опрацювання проектів, необхідна для вирішення доцільності (або недоцільності) їх реалізації. Стереотипними недоліками тут є: відсутність попередньої професійної аудиторської перевірки підприємства (солідний інвестор обов'язково поцікавиться, який аудитор проводив обстеження і чи має він ліцензію Минфіна); слабкий аналіз пропонованих альтернатив; відсутність чіткого обґрунтування вибору критеріїв і системи пріоритетів і ін.

Взагалі, ініціатори проектів (бізнесмени і підприємці) дуже часто прагнуть надати інвесторові якомога менше інформації, а іноді йдуть і на прямий обман, оскільки самі із-за слабого технологічного забезпечення (інформаційного і наукового) не в змозі зібрати потрібну інформацію і професійно виконати багато експертних досліджень. Мало того, до цих пір обмежений погляд на управління штовхає керівників підприємств розглядати проблему інвестицій, перш за все, як проблему організаційну [7, с.98].

В результаті інвестиційні програми і проекти розробляються без звичайних в міжнародній практиці формальностей по звичній схемі: які і скільки ресурсів потрібно, куди вони будуть вкладені, що в кінцевому результаті буде отримано? Такий підхід цілком відповідає професійній некомпетентності і непристосованості до ринкового середовища, поширеними серед багатьох нинішніх українських керівників підприємств, а також їх багаторічній звичці отримувати централізовані капіталовкладення, не піклуючись про ефективну віддачу і подальше повернення.

Таким чином, доведено, що значні ризики у вітчизняній економіці та несприятливі умови державної політики не стимулюють залучення прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, позбавляють країну можливостей в придбанні сучасних технологій, новітнього досвіду в області управління.

3.3. Економічні механізми заохочення іноземних інвестицій в економіку України

Україна є державою, яка залучає іноземний капітал, адже володіє низкою факторів що підтверджують її інвестиційну привабливість: вигідне геополітичне розташування, високий рівень природно-ресурсної бази, дешева кваліфікована робоча сила, місткий споживчий ринок. Проте основна складність інвестиційних процесів на сучасному етапі трансформації вітчизняної економіки полягає, насамперед, у дуже обмежених можливостях щодо внутрішніх нагромаджень і неспроможності вітчизняних інвесторів повною мірою компенсувати брак капітальних вкладень для відновлення і підтримки економічного зростання. Стан світової та вітчизняної інвестиційної діяльності відображає широкий спектр проблем. Основні з яких пов'язані зі зміною законодавства, механізмів інвестування, необґрунтованістю пріоритетних та стратегічних об'єктів і галузей економіки для вкладення інвестиційних коштів, і недостатньо чіткої роботи регулятивних інститутів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Для України необхідність залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес обумовлена низкою причин [82, с.20]:

- відсутністю поповнення обмежених внутрішніх заощаджень і сприяння фінансуванню на мікрорівні, мезорівні та макрорівні;
- недостатнім обміном виробничим досвідом, виробничими та управлінськими технологіями, патентами, ліцензіями, ноу-хау;
- прагненням доступу українських підприємств за участю іноземного капіталу до зовнішніх ринків;
- перевагою прямих іноземних інвестицій, порівняно з портфельними інвестиціями та міжнародними кредитами, у більш стабільному та прогнозованому характері інвестування;
- відсутність державного захисту інвестицій – інвестори вимагають захисту своїх прав та інтересів у судах, підвищення ефективності судової

системи, створенням системи контролю за ухваленням судами відверто неправових, рейдерських рішень;

- нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;

- зменшення можливості реалізації продукції на внутрішньому ринку за рахунок низької купівельної спроможності значної частини населення;

- невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами.

Ситуація економічного розвитку, яка склалась зараз в Україні, дуже складна. Серед сукупності причин, що сприяли економічній кризі та утримують перехід України на траєкторію економічного зростання, чи не найголовнішою є низька інвестиційна активність. У зв'язку з продовженням нестабільності в економічному стані України багато ведучих економістів пов'язують майбутнє нашої держави з залученням в широких масштабах в українську економіку іноземних інвестицій, що являє довгострокові цілі створення в Україні цивілізованого суспільства, яке характеризувалося б високим рівнем життя населення.

Значна увага питанню наявних проблем залучення іноземних інвестицій приділяється і у нормативно-правових актах щодо розвитку інвестиційної діяльності України. При цьому проблеми здійснення іноземного інвестування у них виділено практично ті ж самі, що й експертами [69, с.59]:

- невизначеність інституційно-правового механізму залучення недержавних інвестицій, зокрема, розвитку державно-приватного партнерства;

- низькі темпи та недостатня державна підтримка впровадження високих технологій та інновацій;

- несприятливий інвестиційний клімат в Україні, у тому числі, внаслідок світової фінансово-економічної кризи, яка призвела до максимальної недоступності міжнародних фінансових ресурсів;

- недосконале законодавче забезпечення з питань захисту прав власності, адміністрування податків, виділення земельних ділянок, здійснення

підприємницької діяльності у цілому;

Оскільки серед вітчизняних недоліків іноземного інвестування більшість дослідників та експертів виділяють недосконалість законодавчої бази, проблеми залучення іноземних інвестицій в нашу країну з точки зору одержання короткострокових і довгострокових ефектів для інвесторів та національної економіки доцільно розглядати згідно з етапами формування нормативно-правової бази іноземного інвестування в Україну (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну [57, с.622]

Етап розвитку іноземного інвестування	Проблеми іноземного інвестування в Україні з точки зору одержання	
	довгострокових ефектів	короткострокових ефектів
Перший (1991-1992 рр.)	Максимальне усунення держави від регулювання інвестиційної діяльності. Зловживання реальних та «псевдо-інвесторів» податковими та дозвільними пільгами, зокрема, у спеціальних економічних зонах.	Стихійне використання інструментів заохочення іноземних інвестицій. Нечіткість або відсутність нормативно-правових актів з регулювання багатьох сфер господарської, соціальної, адміністративної та іншої діяльності.
Другий (1993-1996 рр.)	Істотне погіршення інвестиційного клімату	Часткова делібералізація умов інвестування та погіршення внаслідок цього інвестиційного клімату. Необхідність державної реєстрації інвестицій. Встановлення мінімального розміру інвестицій.
Третій (1997-1999 рр.)	Визнання порушення Україною принципу незворотності закону у часі (стосовно скасування пільг інвесторам на попередньому етапі).	Практично не було.
Четвертий (2000-2009рр.)	Суперечливий характер більшості прийнятих у цей період нормативно-правових актів, що призвело до необхідності внесення до них подальших змін і доповнень. Скасування 50% обов'язкового продажу валюти на українському ринку.	Скасування пільг, закріплених попереднім законодавством про іноземні інвестиції. Закріплення національного режиму для валютного та податкового регулювання по відношенню до іноземних інвесторів. Неврегульованість корпоративних відносин в Україні.

П'ятий (2010р.-до цього часу)	Зниження привабливості ускладнення правових умов ведення бізнесу. Економічна й нестабільність у країні.	інвестиційної України та організаційно-правових умов ведення бізнесу. й політична нестабільність у країні. Застосування тимчасових інструментів впливу на іноземне інвестування. Неможливість включати деякі види витрат до податкового обліку. Нерівнозначний підхід до застосування ПДВ для окремих галузей.
-------------------------------	---	--

Дані таблиці свідчать, що протягом усього періоду здійснення іноземного інвестування в економіку незалежної України проблеми й недоліки, притаманні цьому процесу, були практично незмінними і цілком відповідають розглянутим експертним оцінкам. Відмінності кожного з етапів стосувалися, головним чином, скасування та відновлення пільгових умов залучення іноземних інвестицій (надання податкових, митних, адміністративних та інших преференцій інвесторам). Це мало істотний вплив на обсяги та динаміку інвестування, і особливо, на одержання довгострокових та короткострокових ефектів.

Інвестиційний клімат безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Позитивний інвестиційний клімат сприяє вирішенню соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощування основних фондів підприємств, впроваджувати новітні технології тощо.

Головними проблемами у залученні іноземних інвестицій на сьогодні є: політична та законодавча нестабільність, відсутність надійних гарантій захисту від змін українського законодавства, значний податковий та адміністративний тиск, високий рівень корумпованості та бюрократизму, значний рівень інфляції в країні та складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур.

В Україні нині існує більше сотні нормативних документів, що регулюють діяльність іноземних інвесторів у державі. Здавалось би, вони охоплюють весь процес інвестування, починаючи від визначення понять та термінів і закінчуючи регулюванням інвестиційної діяльності. Існує також чимало

нормативних документів, що є лише дотичними до інвестиційної сфери, та все ж чинять на неї власний специфічний вплив [54, с.8].

Однак в той же час експерти та фахівці вбачають чимало недоліків як у власне інвестиційному законодавстві, так і в податковому, митному, зовнішньоекономічному, бюджетному та інших, у тій частині, що чинить прямий чи опосередкований вплив на інвестиційну діяльність.

В основному в Україні використовуються ті ж самі інструменти державного регулювання іноземного інвестування, що й у більшості зарубіжних країн. Головним чином, це: надання інвесторам податкових та митних пільг, дотацій, субсидій та субвенцій, застосування норм пришвидшеної амортизації, використання механізму державно-приватного партнерства, необхідність проведення експертизи інвестиційних проектів, визначення умов користування природними ресурсами, надання державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання, ліцензування деяких видів господарської діяльності, встановлення у деяких випадках державних фіксованих та регульованих цін і тарифів, надання кредитів на пільгових умовах тощо.

Незважаючи на те, що спеціальне інвестиційне законодавство регламентує основні питання здійснення іноземного інвестування в Україні, багато питань, особливо щодо використання окремих інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності, декларується іншими нормативними документами, які мають опосередковане відношення до залучення інвестицій (другий блок законодавства).

Другий блок нормативно-правових актів є набагато ширшим і включає у себе документи, що регулюють взаємовідносини у сфері зовнішньоекономічної, інноваційної, митної, податкової, валютної, бюджетної, кредитної, підприємницької та інших видів діяльності.

Істотна роль при регулюванні іноземного інвестування належить кодексам України.

Важливим і проблемним питанням упродовж всього періоду формування

нормативно-правової бази іноземного інвестування в Україні залишається порядок і умови реєстрації інвестицій.

Одним із засобів досягнення економікою України підвищення показників є поліпшення її інвестиційного клімату, який, окрім політичної, макроекономічної та фінансової стабільності, також визначається прогнозованістю змін у законодавстві. Однак на практиці політична та зовнішньоекономічна невизначеність у країні створюють некомерційні, неочікувані та непрогнозовані ризики для іноземного капіталу внаслідок частої зміни законодавства, прийняття подекуди непрогнозованих, необґрунтованих та економічно неграмотних доповнень до нормативних актів, що дезорієнтує іноземного інвестора і погіршує інвестиційний клімат України.

Практика частих змін у законодавстві та скасування пільг із порушенням прав інвестора, що мали місце впродовж років незалежності України, змушують інвестора з пересторогою ставитися до України як до потенційного реципієнта капіталовкладень. Тому вдосконалення правової бази іноземного інвестування має супроводжуватися забезпеченням прозорості функціонування судової системи, подоланням корупції у виконавчій гілці влади та відповідальним дотриманням міжнародних зобов'язань.

Наразі правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні здійснюється на основі норм Господарського кодексу України та Закону України «Про інвестиційну діяльність». На наш погляд, при удосконаленні законодавства в інвестиційній сфері задля поліпшення інвестиційного клімату в Україні окрему увагу слід приділити розробці Інвестиційного кодексу, який передбачатиме створення чітко структурованої та прозорої системи законодавства у сфері інвестування, а також забезпечите контроль за поведінкою інвесторів. Підготовка до його розробки розпочалася в Україні ще у 2012 р., проте її було призупинено майже на самому початку [15, с.114].

В сучасних умовах в Україні Інвестиційний Кодекс має бути стимулюючим, скерованим насамперед на підтримку державної стратегії залучення іноземних інвестицій в країну.

Прийняття Інвестиційного Кодексу в Україні призведе до двох ключових вигід у сфері інвестування: по-перше, з точки зору уряду, підготовка, опрацювання та робота з єдиним текстом простіші, що також призведе до економії часу та ресурсів; з точки зору іноземних інвесторів, яким простіше буде знайти усі правила інвестування та регулювання іноземних інвестицій у єдиному тексті, аніж шукати у багатьох документах.

Проте варто пам'ятати, що Інвестиційний кодекс – це лише один з документів, які формують законодавче забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Інвестиційний кодекс України має бути побудований таким чином, щоби гарантувати іноземним інвесторам [15, с.114]:

- недискримінацію з боку приймаючої країни;
- можливість швидко та вільно переводити за кордон їх прибутки, дивіденди та інші фонди і активи;
- відсутність експропріації без відповідної компенсації;
- можливість звернення до міжнародного арбітражу з метою вирішення суперечок, що виникають з урядом України та/або з вітчизняними компаніями.

Окрім цих ключових моментів, Інвестиційний кодекс в Україні повинен передбачати широкий рівень захисту інвесторів, спростити режим іноземного інвестування, усуваючи бюрократичні перепони.

Також можна виділити 3 основних напрями удосконалення законодавства в інвестиційній сфері з метою поліпшення залучення іноземних інвестицій (табл. 3.3).

Всі зазначені аспекти вдосконалення нормативно-правового регулювання іноземного інвестування в Україні слід урахувати при формуванні інвестиційної політики України, що має бути відображене у відповідних законодавчих актах. Проте зміни до законодавства мають бути підкріплені економічними та організаційно-інституційними заходами, спрямованими на вдосконалення інвестиційної політики держави.

Основні напрями удосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування у міжнародний бізнес України [20]

Напрямок удосконалення	Заходи
Законодавство та регулюючі акти стосовно встановлення нового бізнесу для іноземних інвесторів	Розробка внутрішньогалузевих вимог у стратегічних галузях економіки. Для України варто розробити вимоги, що впливають на ведення бізнесу, включаючи такі сфери, як соціально-трудові відносини, залучення іноземних спеціалістів тощо у таких галузях, як металургія, машинобудування, хімічна промисловість, агропромисловий комплекс.
Захист іноземних інвестицій.	Зазвичай захист базується на багатосторонніх або двосторонніх угодах, проте іноді базується на особливих нормах захисту – конституційних гарантіях, або загальних гарантіях, спрямованих проти дискримінації інвестицій, підкріплених державними гарантіями. Для України на сьогоднішній день важливо чітко прописати можливість використання міжнародного арбітражу у випадку виникнення суперечок та заборону на експропріацію без компенсації.
Податковий режим.	Доцільно здійснювати заходи, спрямовані на вдосконалення контролю за недопущенням подвійного оподаткування, контролю за обміном валют, допуском до банківських кредитів тощо

Для стимулювання процесу залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не лише відповідали міжнародним нормам, а й виконувалися. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється з послідовним розвитком, включаючи зростаючі темпи виробництва, платоспроможний попит.

Основними напрямами вирішення проблем, які пов'язані із залученням іноземних інвестицій, є:

1) створення стабільної податкової системи, яка б забезпечувала достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки, створення умов для подальшого інтегрування України до світової економіки;

- 2) розвиток корпоративного управління повинен здійснюватися для поліпшення інвестиційного клімату і спрямовуватися на поступове наближення нормативно-правової бази з питань корпоративного управління до законодавства Європейського союзу;
- 3) стимулювання довгострокового банківського кредитування;
- 4) розвиток фондового ринку, забезпечення прозорості діяльності інститутів спільного інвестування;
- 5) запровадження спеціального режиму інвестування на територіях з несприятливими соціально-економічними умовами; залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва;
- 6) впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;
- 7) забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування;
- 8) розвиток інфраструктури;
- 9) надання додаткових пільг іноземному інвестору для заохочення його діяльності в Україні через прийняття окремих національних правових актів та інші [3, с. 252].

Перспективи розвитку міжнародного бізнесу мають ґрунтуватися на аргументації потенціалу інвестиційної ємності України, особливо в інноваційній, інфраструктурній та виробничій сферах, формуванні недостатньо сприятливого інвестиційного клімату, розробці практичних рекомендацій щодо усунення бар'єрів на шляху залучення прямих іноземних інвестицій та створенні сприятливих умов ведення міжнародного бізнесу, що передбачають зміни у сфері фіскального, митного, адміністративного регулювання, вдосконалення судової системи, подолання корупції та бюрократизму.

Висновки до розділу 3

Визначено, що залучення іноземного капіталу відіграє важливу роль у модернізації економіки і розвитку високорозвинених постіндустріальних країн, країн, що розвиваються, і особливо країн з перехідною економікою. Саме тому формування механізму регулювання і стимулювання притоку іноземних інвестицій є пріоритетним інтересом для багатьох країн, що обрали модернізаційну стратегію соціально-економічного розвитку міжнародного бізнесу.

Аналізуючи зміст основних елементів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, можна зробити висновок, що їх вплив на економіку кожної з країн в кожному окремому випадку є одним - позитивним. Отже, за таких обставин перед Україною постають принципово важливі цілі реалізації заходів, спрямованих на покращення інвестиційного середовища та вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес країни.

Доведено, що головними проблемами у залученні іноземних інвестицій в Україні на сьогодні є: політична та законодавча нестабільність, відсутність надійних гарантій захисту від змін українського законодавства, значний податковий та адміністративний тиск, високий рівень корумпованості та бюрократизму, значний рівень інфляції в країні та складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур.

Для стимулювання процесу залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не лише відповідали міжнародним нормам, а й виконувалися. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється з послідовним розвитком, включаючи зростаючі темпи виробництва, платоспроможний попит.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження прямих іноземних інвестицій у розвиток міжнародного бізнесу можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що в узагальненому вигляді економічна сутність інвестицій підприємства може бути визначена таким чином: інвестиції підприємства являють собою вкладення капіталу в усіх його формах в різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності

2. Встановлено, що інвестиційна діяльність підприємства являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації.

3. Обґрунтовано, що однією із форм міжнародної підприємницької діяльності є іноземні інвестиції - передача капіталу резидентами однієї країни для подальшого його використання в економіці іншої країни. Такі інвестиції поділяються на дві великі категорії - прями іноземні інвестиції (foreign direct investments, FDI) та портфельні інвестиції (portfolio investments, PI). Основна відмінність між цими типами інвестицій полягає у тому, якою мірою інвестор хоче контролювати вкладений капітал - брати активну участь в управлінні компанією, в яку вкладено кошти, чи пасивно одержувати дохід від інвестицій.

4. Доведено, що сучасні моделі міжнародної інвестиційної поведінки суб'єктів зводяться до врахування різноманітних параметрів інвестиційного клімату у країні базування і в країні-реципієнті. Дерево теоретичних витоків теорій прямих іноземних інвестицій відображує елементи кожного з підходів, які найбільше відповідають розвитку міжнародного інвестування в умовах глобальних трансформацій.

5. Встановлено, що в сучасних умовах помітно зросла роль міжнародної інвестиційної діяльності як форми міжнародного бізнесу в Україні. Вона являє собою сукупність дій юридичних та фізичних осіб щодо реалізації інвестиційних проектів. Як свідчить досвід, підвищення інвестиційної активності має місце тоді, коли відбувається зниження рівня інфляції, стабілізується національна валюта, вдосконалюється система оподаткування, стабільними є законодавчо-нормативні акти, що регулюють інвестиційну діяльність.

6. Аналіз показав, що у 2016 році було експортовано товарів та послуг на загальну суму 45112, 7 млн.дол.США, що на 18994,1 млн.дол.США менше, ніж у 201 році. Також, зменшився і імпорт товарів до України на 16179,5 млн.дол.США. Така негативна динаміка свідчить про скорочення інвестиційної привабливості України та згортання міжнародного бізнесу в нашій країні після початку військових дій на Сході держави.

7. Результати проведеного аналізу засвідчують, що на протязі останніх вісьми років відбулося скорочення загальних обсягів іноземного інвестування України на 1337 млн. дол. США. У зв'язку з початком військової агресії Російської Федерації та слідуючим за цим економічним спадом в Україні інвестиційна привабливість нашої країни для іноземних інвесторів міжнародного бізнесу значно знизилась. Це призвело до скорочення обсягів іноземних інвестицій на 16049 млн. дол. США, або на 29,88 % порівняно з 2013 роком, що склало 37655,5 млн. дол. США.

8. Дослідження засвідчують, що залучення іноземних інвестицій у міжнародному бізнесі має нерівномірний розподіл за галузями та видами економічної діяльності в Україні. У структурі прямих іноземних інвестицій в міжнародному бізнесі України за видами економічної діяльності у 2009 році найбільшу частку займала промисловість (42,2 %). При цьому у промисловому секторі міжнародного бізнесу 35,1 % припадало на іноземні інвестиції у переробну промисловість та 6,6 % - на іноземні інвестиції у добувну промисловість та розроблення кар'єрів.

9. Сукупний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України на кінець 2016 р. становив 37655,5 млн. дол. США. У 2016 р. інвестиції в Україну надійшли зі 131 країни світу, зокрема країнами ЄС інвестовано 77,5% загального обсягу акціонерного капіталу, з інших країн світу – 22,5%.

10. У регіональному розрізі у 2016 р. 93,7% загального обсягу інвестицій спрямовано у Дніпропетровську, Донецьку, Харківську, Київську, Одеську, Львівську області та м. Київ. Зазначений регіональний розподіл коштів зумовлює нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, оскільки відсутність грошових потоків до виробничих суб'єктів в периферії зменшує відповідні надходження до місцевих бюджетів.

11. Встановлено, що низькі позиції України в досліджуваних рейтингах свідчать про ризиковий інвестиційний клімат та є наслідком погіршення макроекономічних показників, що зумовило від'ємний приріст інвестиційних надходжень (-21%) у поточному періоді. Проведене дослідження інвестиційних процесів в економіці України надало можливість відзначити, що прямі іноземні інвестиції є вагомим чинником, який впливає на темпи економічного зростання та розвиток країни в цілому, оскільки є передумовою розширення міжнародного бізнесу та створення соціального ефекту у вигляді зростання доходів населення.

12. Обґрунтовано, що національний механізм регулювання та залучення прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес слід розглядати як сукупність заходів та інструментів, спрямованих не тільки на стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій в країну, але й на оптимізацію цього процесу - упорядкування структури, форм і спрямованості іноземних інвестицій у відповідності з потребами і стратегічними інтересами нашої країни. Основними складовими комплексного механізму залучення прямих іноземних інвестицій у міжнародний бізнес виступають інституціонально-правовий, грошово-кредитний, бюджетно-податковий, територіально-організаційний механізми.

13. Визначено, що залучення іноземного капіталу відіграє важливу роль у модернізації економіки і розвитку високорозвинених постіндустріальних країн, країн, що розвиваються, і особливо країн з перехідною економікою. Саме тому формування механізму регулювання і стимулювання притоку іноземних інвестицій є пріоритетним інтересом для багатьох країн, що обрали модернізаційну стратегію соціально-економічного розвитку міжнародного бізнесу.

14. Аналізуючи зміст основних елементів регулювання іноземних інвестицій у міжнародний бізнес, можна зробити висновок, що їх вплив на економіку кожної з країн в кожному окремому випадку є одним - позитивним. Отже, за таких обставин перед Україною постають принципово важливі цілі реалізації заходів, спрямованих на покращення інвестиційного середовища та вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій у міжнародний бізнес країни.

15. Доведено, що головними проблемами у залученні іноземних інвестицій в Україні на сьогодні є: політична та законодавча нестабільність, відсутність надійних гарантій захисту від змін українського законодавства, значний податковий та адміністративний тиск, високий рівень коруптованості та бюрократизму, значний рівень інфляції в країні та складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур.

16. Для стимулювання процесу залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не лише відповідали міжнародним нормам, а й виконувалися. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється з послідовним розвитком, включаючи зростаючі темпи виробництва, платоспроможний попит.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверчук Р. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир / Р. Аверчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua>.
2. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями: [Навч. посібник] / О. Ф. Балацький, О. М. Теліженко, М. О. Соколов. – С.: ВДТ «Університетська книга», 2014. – 232 с.
3. Беляев Д.В. Тенденции развития прямых иностранных инвестиций в условиях глобализации. / Д.В. Беляев // Молодой ученый. – 2017. - №5. – С. 253-263.
4. Бойцун Н.Є. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник. – 2-ге видання. / Н.Є. Бойцун Н.В. Стукало – К.: ВД «Професіонал», 2013. – 336 с.
5. Борисова С.Є. Розвиток світового фінансового ринку умовах глобалізації: монографія / С.Є. Борисова [за наук. ред. Макогона Ю.В.] - Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 310 с.
6. Бударіна Н.О. Вплив сучасної фінансової кризи на прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс] / Н.О. Бударіна // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 12. – С. 365–372. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2014_12_45
7. Бузько І.Р. Інвестиційна політика у глобальному вимірі: формування та реалізація: монографія / І.Р. Бузько, В.І. Чиж, А.Ю. Тищенко; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля.– Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – 192 с.
8. Васильєва Т.А. Інноваційна складова в структурі макроекономічних індикаторів економічного розвитку: монографія / Т.А. Васильєва. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – 118 с.
9. Вишневецька О.М. Глобалізаційні процеси і транснаціоналізація економіки держави / О.М. Вишневецька, О.М. Зуб // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2014. – Випуск 2. –

С. 39-42.

10. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: Учеб. для вузов / Л.Е. Стровский, С.К. Казанцев, Е.А. Паршина и др.; Под ред. проф. Л.Е. Стровского. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. - 847 с.

11. Вовчак О.Д. Інвестування. Навч. посібник / О.Д. Вовчак - Львів: «Новий Світ - 2000», 2014. - 544 с.

12. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Герзанич // Ефективна економіка : електр. наук. фах. вид. - 2017. — № 4. - Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/n=4&y=2017>.

13. Гетьман О.О. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О. Гетьман, В.М.Шаповал. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. - 307с.

14. Гіл Ч. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку / Ч. Гіл. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2011 – 856с.

15. Глуха Г.Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання / Г.Я. Глуха // Економічний нобелівський вісник. 2016. № 1 (7). - С. 113- 121.

16. Гуменна К.Р. Еволюція теоретичних підходів до тлумачення поняття «інвестиції» [Електронний ресурс] / К.Р. Гуменна // Ефективність державного управління. - 2013. - Вип. 34. - С. 326-332. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_39

17. Данілов О. Д. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні / О. Д. Данілов, А. М. Вдовиченко // Фінанси України. - 2018. - № 5 (150). - С. 115-123.

18. Дахно І. Міжнародне економічне право: Курс лекцій / І.І. Дахно. - К.: МАУП, 2013. - 160 с.

19. Дахно І.І. Міжнародна торгівля: Навч. посіб / І.І. Дахно. - К.: МАУП, 2013. - 296 с.

20. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року

[Електронний ресурс]: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

21. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник. / М.І. Дідківський – К.: Знання 2013. – 462 с.

22. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посіб / Г.М. Дроздова. - К.: ЦУЛ, 2012. - 172 с.

23. Економіка України в умовах глобалізації: Монографія / за заг. ред. І.М. Школи, О.В. Бабінської – Чернівці: Книги XXI, 2013. - 528 с.

24. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

25. Закон України «Про Антимонопольний Комітет України» (від 26.11.1993.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

26. Закон України «Про захист економічної конкуренції» (від 18.05.2016) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

27. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

28. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2016 році: стат. бюл. / Відповід. за вип. І.С. Петренко. – Київ : Державна служба статистики України, 2017. – 140 с.

29. Кадеєва І. В. Прямі іноземні інвестиції як фактор становлення інноваційної економіки в Україні / І. В. Кадеєва // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. – 2014. – Вип. 14. – С. 193–199.

30. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія / Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2012. – 248 с.

31. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч.

посіб. - 3-тє вид., перероб. і допов. / О.А. Кириченко - К.: Знання-Прес, 2012. - 384 с.

32. Ключковський О.В. Оцінка стану інвестиційної привабливості України у міжнародних рейтингах / О.В. Ключковський, В.О. Ключковська // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки, 2017. - №2(53). – Т.2. – С. 90-95.

33. Коваленко О. В., Тимофєєва К. Пріоритетні напрямки іноземного інвестування в Україні [Електронний ресурс] Запорізька державна інженерна академія. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_1_078.pdf.

34. Ковальчук В.М. Світова економіка: її історія і дослідники. Навч. посіб. / В.М. Ковальчук, Лі Цзе Гао, Л.А. Останкова. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 524 с.

35. Козик В. В. Чинники інвестиційного процесу / В. В. Козик, А. І. Бажанова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». - 2017. - № 5. - С. 219-223.

36. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

37. Котлер Ф. Привлечение инвесторов: Маркетинговый поход к поиску источников финансирования / Ф. Котлер, Х. Картаджайя, Д. Янг; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2013. – 194 с.

38. Кублікова Т.Б. Прямі іноземні інвестиції: стратегія розвитку України: монографія / Т.Б. Кублікова. – Одеса. – «Атлант», 2012. – 278 с.

39. Кудрик Г. П. Роль іноземних інвестицій у фінансуванні інноваційного процесу в Україні [Електронний ресурс] Інтелект–портал. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/1/kudrik.php>.

40. Лесечко М. Д. Інвестиційний клімат: теорія і практика : монографія / М. Д. Лесечко, А. О. Чемерис, О. М. Чемерис ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. Львів. філ. - Львів : ЛФ УАДУ, 2012. - 166 с.

41. Леус М. М. Суть та класифікація іноземних інвестицій [Електронний ресурс] Видавництво Львівської Політехніки. – Режим доступу:

http://vlp.com.ua/files/27_17.pdf.

42. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2012. – 204 с.

43. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч. / Т.В Майорова – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 472 с.

44. Макогон Ю.В. Международная экономика. Учебное пособие / Ю.В Макогон, В.С. Миронов, М.И. Кравченко; Под ред. проф. Ю.В. Макогона. – Донецк, ИД «Родник», 2011. – 110 с.

45. Медведкіна Є.О. Трансформація світової фінансової системи у глобальному вимірі: монографія / Є.О. Медведкіна / за наук. ред. Ю.В. Макогона. – Донецьк: Донецький національний університет, 2013. – 300 с.

46. Международная экономика. Учебное пособие. / Ю.В. Макогон, В.С. Миронов, Н.А. Бударина. Под ред. Проф. Ю.В. Макогона. Донецк, ИД, 2012. - 304 с.

47. Международный менеджмент / Под ред. С.Э. Пивоварова, Л.С. Тарасевича, А.И. Майзеля. - СПб.: Питер, 2012. - 576 с.

48. Міжнародна торгівля: Навчальний посібник / За заг. ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, О.В. Мірошніченка. - 3-тє вид., доп. та перероб. - К.: Центр учбової літератури, 2013. - 668 с.

49. Міжнародне середовище бізнесу: конкуренція та регулювання у глобальній економіці / Дж. Майєр, Д. Олесевич. – К.: Либідь 2012 – 703с.

50. Міжнародний маркетинг: навчальний посібник / Одягайло Б.М. [та ін.]; За ред. професора Кулішова В.В. - Львів: Магнолія 2006, 2011. - 384 с.

51. Міжнародні стратегії економічного розвитку / [Козак Ю.Г., Єхануров Ю.І., Ковалевський В.В. та ін.] – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 353 с.

52. Міжнародні фінанси: Підручник / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.Ф. Шемет та ін.; за ред. О.І. Рогача. - К.: Либідь, 2013. - 784 с.

53. Місце України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності – 2016 [Електронний ресурс] Рада реформ. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/news/ukrayina-u-reytingu-globalnoyi>

konkurentospromozhnosti–2016.

54. Музиченко А. С. Інвестиції як чинник модернізації економіки / А. С. Музиченко, М. А. Слатвінський // Фінанси України. - 2017. - № 3. - С. 6-10.

55. Навроцька Н.А. Систематизація інвестицій у міжнародному інвестиційному процесі [Електронний ресурс] / Н.А. Навроцька // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2016. - № 2. - С. 94- 99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2016_2_15.

56. Навроцька Н.А. Трансформація світового інвестиційного простору в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Н.А. Навроцька // Економічний часопис № 3-4 (1) 2013 - С. 13-16. - Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&use

57. Омельченко В.Я. Реалії розвитку інвестиційної політики в Україні / В.Я. Омельченко, І.О. Кандаурова // Проблемы развития ВЭС и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сб. научных трудов. – Донецк: ДонНУ, 2013 -. С. 621-624.

58. Офіційний сайт Національного банку України. // Статистична звітність [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?>

59. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org.

60. Офіційний сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.weforum.org.

61. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1329920371454271>.

62. Про інвестиційну діяльність: Закон України: – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - №1560- XII, ст.1. 122.

63. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України №3715-VI від 8.09.2011 // Голос України №183, 01.10.2011. – С. 8.

64. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р.

№93/96: за станом на 15.01.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 93. – Ст. 80.

65. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в Україну та з України за 2010–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/zd/pik/pik_u/pik_rik_2014.html.

66. Реверчук С. К. Інвестологія: наука про інвестування: [Навч. посібник] / С. К. Реверчук, Н. Й. Реверчук, І. Г. Скоморович [та ін.]. – Атіка, 2012. – 264 с.

67. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: [Підручник] / О. І. Рогач. – К.: Либідь, 2012. – 720 с.

68. Родченко В.В. Международный менеджмент: Учеб. пособие. - К.: МАУП, 2014. - 240 с.

69. Ромусік Я.В. Прямі іноземні інвестиції: світові тенденції та структурний розподіл в економіці України / Я.В. Ромусік // Економіка промисловості - 2017, № 3-4 С. 59-60

70. Румянцев А.П. Міжнародні фінансові відносини: Навч. пос. / А.П. Румянцев, В.Я. Голюк, О.Г. Тонких - К: Центр учбової літератури, 2012. - 348 с.

71. Рут Френклін Р. Міжнародна торгівля та інвестиції: Пер. з англ. / Рут Френклін Р., Антон Філіпенко. - К.: Основи, 2012. - 743 с.

72. Сазонець І.Л. Інвестування: міжнародний аспект: Навчальний посібник. / І.Л. Сазонець, В.А. Федорова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 272 с.

73. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

74. Терлецька В.О. Аналізування динаміки прямих іноземних інвестицій як фактор впливу на кон'юнктуру ринку в Українському Причорномор'ї / В.О. Терлецька // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 6. – С. 46–51.

75. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017. – Вип. 19.3. – С. 131–139.

76. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та ін. – К.: Таксон, 2013. – 304 с.
77. Тюріна Н.М. Антикризове управління: навч. посіб. / Н.М. Тюріна, Н.С. Кравацка, І.В. Грабовська. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 448 с.
78. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) : Навч. посіб. / За ред. І.Ю. Сіваченка. - К.: ЦУЛ, 2013. - 186 с.
79. Филюк Г. М. Інвестиційна складова в інноваційній системі України / Г. М. Филюк // Банківська справа. - 2017. - № 1(79). - С. 43-51.
80. Філіпенко А.С. Теорія міжнародної економічної політики: навч. посіб. / А.С. Філіпенко. – К.: Академвидав, 2013. – 216 с.
81. Фомішин С.В. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / С.В. Фомішин, Ю.В. Колесник. - Львів: Новий світ-2000, 2013. - 360 с.
82. Харламова Г.О. Конкурентоспроможність України як похідна від темпів її інвестиційної динаміки [Електронний ресурс] / Г.О. Харламова // Економіка та держава. - 2017. - № 7. - С. 17-21. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
83. Харсеева А.В. Сравнительный анализ существующих подходов к классификации инвестиций / А.В. Харсеева // Теория и практика общественного развития. – 2014. - № 3. – С. 225-228
84. Хилл Ч. Международный бизнес. 8-е изд. / Ч. Хилл. – СПб.: Питер, 2013. – 688с.
85. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=314&ID=362.
86. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля: Начальний посібник. / Т.М. Циганкова - К.: КНЕУ, 2011.- 488 с.
87. Шарп У. Инвестиции. Пер. с англ. Буренина А.Н., Васина А.А. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М.: ИНФРА-М, 2011. – XII, 1028 с.
88. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини: Підручник / І.М.

Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська / За ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Чернівці: Книги XXI, 2012. - 544 с.

89. Шумська С.С. Іноземний капітал в економічному розвитку: фактори та модельний аналіз / С.С. Шумська // Модели управления в рыночной экономике: (Сб. науч. тр.) Общ. ред. и пред. Ю.Г. Лысенко; Донецкий нац. ун-т. – Донецк: ДонНУ, Т 2, 2013. – Спец. вып. – С. 280-290.

90. Explore. Create. Share: Development Data [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://data.worldbank.org>

91. Hymer, Stephen H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment / Hymer, Stephen H. – (MIT Press), 2013. – 253 с.

92. International business: the challenge of competition / Donald A. Ball, Wendell H. McCulloch, Jr. 1994. - 6th ed. 773 p.

93. Multilateral Investment Guarantee Agency [WWW resource]. – Mode of access : <http://www.miga.org/>. Czechinvest. Investment Climate in the Czech Republic. Last update: March 2013 [WWW resource]. – Mode of access : <http://www.czechinvest.org/data/files/en-obalkavnitrek-ic-brezen-2013-53-en.pdf>.

94. Polish Information and Foreign Investment Agency [WWW resource]. – Mode of access : http://www.paiz.gov.pl/governmental_grants.

95. The BDO International Business Compass 2016: Update and Subject Focus Labor Market Performance [Електронний ресурс] BDO International. – Режим доступу: http://www.bdointernational.com/Publications/Documents/BDO-IBC-Summary-2016_ENG_v1_May%202016.pdf.

96. The China Council for International Investment Promotion [WWW resource]. – Mode of access : <http://en.cciip.org.cn/>.

97. The World's Largest Companies: China Takes Over The Top Three Spots. [Електронний ресурс]: / Liyan Chen. – Режим доступу: <http://www.forbes.com/sites/liyanchen/2014/05/07/the-worlds-largest-companies-china-takes-over-the-top-three-spots/>.